

AKETDER
AKADEMİDE ETİK DERNEĞİ

AKETDER 3.ULUSLARARASI ETİK ARAŞTIRMALARI *kongresi*

Kongre Onursal Başkanı
Prof. Dr. Ayşegül Dönmez
(Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dekanı)

Kongre Başkanı
Prof. Dr. Esra Akın
(AKETDER Başkanı)

İÇİNDEKİLER TABLOSU

DAVET MEKTUBU	5
KURULLAR	6
BİLİMSEL KONU BAŞLIKLARI	11
BİLİMSEL PROGRAM	12
SÖZEL BİLDİRİLER.....	15
Etik Algısının Koçluk ve Mentörlük Mesleğine Etkisi	21
Hemşirelikte Etik Eğitiminde, Takım Çalışmasına Dayalı Öğrenme Yönteminin, Öğrenci Görüşlerine ve Öğrenmeye Etkisinin Değerlendirilmesi	22
Hemşirelikte Öğretim ve Yönetim Konularıyla Yürütülen Tezlerin Etik Analizi: Sistematik Derleme.....	23
Hemşirelerin Hasta Mahremiyetine Yönelik Davranışları: Kuzeydoğu Anadolu İkinci Bölge Örneği.....	24
Hemşirelerin Etik Liderlik ve Örgütsel İletişim İklimi Algılarının Örgütsel Bağlılıklarına Etkisi.....	25
Hemşirelik Eğitiminde Akademik Dürüstlük: Sistematik Derleme.....	26
Akademisyenler Akademik Etik İhlallerine Nasıl tepki Vermeli?.....	27
Hemşirelik Bakımında Yapay Zekanın Etik Davranış İlkeleri Çerçevesinde Kullanımı .	28
Fen Bilimleri Ve Sosyal Bilimlerde Bilim Etiği	29
Kırılgan/İncinebilir/Dezavantajlı Gruplar ve Etik Sorunlar.....	30
Hemşirelik Öğrencilerinin Aldıkları Etik Eğitimin Etkinliğinin Mesleki Değerleri Üzerindeki Etkisi	31
Geleneksel Bankacılığa Yansıyan Etik Bankacılık Uygulamaları: Etki Analizi	32
Yapay Zekânın Akademik Yönden Etik Boyutu	33
Doğayla Bütünleşme: Kronik Hastalıklarda Ekoterapi ve Etik Problemler	34
Acil Serviste Yaşanan Etik Sorunlar.....	35
Örgütsel Etik İkliminin Personelin Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzerine Etkisi: Bir Üniversite Örneği	36
Hemşirelerin Öz Bakım Algıları ile Hemşirelik Uygulamalarında Öz Farkındalıklarının İncelenmesi	37
HEMŞİRELİK META-TEORİSİ: KARMAŞIKLIK BÜTÜNLEŞTİRME HEMŞİRELİK TEORİSİ (CINT)	38
Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Bakımında Etik Tutumları ve Klinik Karar Vermeleri Arasındaki İlişki	39

Etik Karar Verme Sürecinde ChatGPT'nin Rolünün Değerlendirilmesi: Bir Olgu Çalışması	40
Yoğun Bakım Ünitesinde Ailenin Bakıma Katılımı ve Etik Hususlar	41
Üniversite Hayatında Akran Zorbalığı: Etik Dışı Davranışlar	42
Ortodonti Biliminde Klinik ve Araştırma Etiğindeki Tarihsel Gelişim ve Güncel Problemler	43
Hemşirelikte Etik Eğitiminde Film İzletme Yönteminin Kullanımı	44
Hemşirelik Bakımında Vicdani Ret.....	45
Hemşirelerin İnsan Onuru ve Bireyselleştirilmiş Bakım Algılarının İncelenmesi	46
Kronik Yara Yönetiminde Etik Yaklaşım	47
Muhasebe Sektöründe Etik Eğitiminin Mesleki Yeterliliklerin Dönüşümüne Katkısı ...	48
Sağlık Uygulamalarında Yapay Zekâ Ve Etik	49
Sağlık Sektöründe İş Etiği Dinamiklerinin Değerlendirilmesi: Bir DEMATEL Uygulaması	50
Z Kuşağı'nın Etik Liderlik Algısı: Bir Sistemik Derleme	51
hemşirelikte etik karar verme	52
Yoğun Bakımda Çalışan Hemşireler ve Hemşirelik Öğrencilerinin Karşılaştıkları Etik Sorunlar: Bir Sistemik Derleme Türkiye Örneği.....	53
Emzirme ve Etik	54
Mesleğinin Geçmişini Bilir, Yorumlayabilirsen Gelecek Planı Yapabilirsin: X, Y, Z Kuşağı Hemşirelerin Mesleğe İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi.....	55
Palyatif Bakım Araştırmalarında Etik	56
Hemşirelik Öğrencilerinin Değerlerini Netleştirme Yaklaşımları ve Eğitimde Netleşen Değerlerin Hasta Bakımına Etkisi	57
Hemşirelik Bakımında Yapay ZEKÂ ve Etiksel Bir Bakış	58
Tıbbi Mikrobiyoloji Yapay Zekâ Uygulamaları ve Etik Sorunlar	59
Pediyatri Hemşireliği Alanında Yapılan Etik Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi: Pubmed Örneği.....	60
Kadın Sağlığında Göç ve Etik	61
Dijital Dönüşüm ve Muhasebe Etiği: Dijitalleşmenin Getirdiği Sorunlar.....	62
TAM METİNLER.....	63
Hemşirelik Bakımında Yapay Zeka ve Etiksel Bir Bakış	64

MEDCAL MICROBIOLOGY ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS AND ETHICAL ISSUES.....	78
Pediatric Hemşireliği Alanında Yapılan Etik Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi: Pubmed Örneği.....	81
MUHASEBE SEKTÖRÜNDE ETİK EĞİTİMİNİN MESLEKİ YETERLİLİKLERİN DÖNÜŞÜMÜNE KATKISI	93
Dijital Dönüşüm Ve Muhasebe Etiği: Dijitalleşmenin Getirdiği Sorunlar	101
Örgütsel Etik İklimin Personelin Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzerine Etkisi: Bir Üniversite Örneği.....	110

DAVET MEKTUBU

DEĞERLİ KATILIMCILAR,

Akademide Etik Derneği ve Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi iş birliği ile “**Etik Hepimizin Meselesi**” ana teması ile yapılacak olan **AKETDER III. Uluslararası Etik Araştırmaları Kongresi**’nin duyurusunu yaparak sizleri davet etmekten onur ve mutluluk duymaktayız.

Son yıllarda tüm dünyada sosyal ve mesleki alanların yükselen değerleri arasında yer alan etik kavramların pekiştirilmesi, bunun sınırlarının belirginleştirilmesi ve konunun akademik boyutlarının ortaya konması gerekmektedir. Kongremizin temel amacı, etiği farklı disiplinler bakış açısıyla değerlendirmek ve multidisipliner bir yaklaşımla gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların sonuçlarının tartışılacağı bir platform oluşturabilmektir. Yanı sıra, kongremizin akademik ve toplumsal etik duyarlılığı geliştirmeye katkı sağlayacağı ve yeni gerçekleştirilecek olan bilimsel çalışmalara rehberlik edeceğini düşünmekteyiz.

Kongremizin bilimsel kurul içeriğinde ulusal ve uluslararası düzeyde etik alanında çalışmaları bulunan bilim insanları tarafından gerçekleştirilecek olan kurslar, konferanslar, paneller ve forumlar yer alacaktır. Akademide etik ekseninde bir farkındalık oluşturacağını düşündüğümüz kongremizde bildirileriniz bağlamında ilgili bilimsel araştırmalarınızın paylaşımının anlamlı katkı sağlayacağını düşünmekteyiz.

Kongremiz açılış programı ile ardından devam edecek olan konferans, panel ve forumların hem yüz yüze gerçekleştirilmesi sağlanacak hem de siz değerli bilim insanlarıyla etik alanında buluşmanın sınırlarını genişletebilmek için online olarak da bilimsel program yönetilecektir. Bildiri sunumları da hibrit yaklaşım ile gerçekleştirilecektir.

Kıymetli katılımcılarımız, sizleri 2024’ün Kasım ayında İzmir’in sonbahar esintilerinde etik yolculuğunda buluşabilmek adına davet ediyoruz.

Saygıyla ve Sevgiyle,

Prof. Dr. Ayşegül DÖNMEZ
Onursal Başkan

Prof. Dr. Esra AKIN
Kongre Başkanı

KURULLAR

ONURSAL BAŞKAN

Prof. Dr. Ayřegöl DÖNMEZ (Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakóltesi Dekanı)

KONGRE BAŞKANI

Prof. Dr. Esra AKIN

DÜZENLEME KURULU

*(*Düzenleme Kurulu unvanlarından sonra soy isim alfabetik sıralamaya göre sıralanmıştır.)*

Prof. Dr. Fahri APAYDIN

Prof. Dr. şafak DAĞHAN

Prof. Dr. Elçin ESENLİK

Prof. Dr. Zehra GÖÇMEN BAYKARA

Prof. Dr. Ülkü GÜNEŞ

Prof. Dr. Mađfıret KARA KAŞIKÇI

Prof. Dr. Ükke KARABACAK

Prof. Dr. Ayıőe KARADAĞ

Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN

Prof. Dr. Selma ÖNCEL

Prof.Dr. Hülya UÇAR

Prof. Dr. Aynur UYSAL TORAMAN

Prof. Dr. Yasemin YILDIRIM

Doç. Dr. Fatma ORGUN

Doç. Dr. Mustafa Levent ÖZGÖNÜL

Doç. Dr. Fahriye VATAN

Bakım Hizmetleri Müdürü Hacer Rastgel

SEKRETERYA

Arş. Gör. Duygu YILDIRIM

Arş. Gör. Ayçin Ezgi ÖNEL

KONGRE ULUSLARARASI BİLİM KURULU

Kristen Jones-Bonofiglio

*PhD(C), Associate Professor
Lakehead University
Ontario, Kanada*

Marija Spevan

*PhD
University of Rijeka
Rijeka, Hırvatistan*

John Nelson

*BAS, MAud, PhD
University of Minnesota
Minnesota, ABD*

Orhan Haklı

*DNP, FNP-C, PhD, Associate Professor
Manhattanville College
New York, ABD*

Roger Watson

*FRCP Edin FRCN FAAN, PhD, Professor
Southwest Medical University,
Luzhou, Çin*

Lisa Cranley,

*RN, PhD, Associate Professor
University of Toronto
Toronto, Kanada*

Elizabeth Peter

*RN, PhD, FAAN, Professor
University of Toronto
Toronto, Kanada*

Paul Snelling

BSc (Hons), MA, PhD, RN, Associate Professor

University of Worcester

Worcester, İngiltere

Dr. Nancy Rollins Gantz

University of Portland

School of Nursing & Health Innovations, Adjunct Instructor

BİLİMSEL KURUL

Prof. Dr. Berrin AKMAN

Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Güzide AKSU

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Gözde

AKOĞLU

İzmir Katip Çelebi

Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan AKOVA

İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Kemal

ALİMOĞLU

Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Fahri APAYDIN

Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. Berna ARDA

Ankara

Prof. Dr. Melek

ARDAHAN

İzmir Katip Çelebi

Üniversitesi

Prof. Dr. Elif Ünsal

AVDAL

İzmir Katip Çelebi

Üniversitesi

Prof. Dr. Fisun Şenuzun

AYKAR

İzmir Tınaztepe

Üniversitesi

Prof. Dr. Ülkü BAYKAL

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Zehra Göçmen

BAYKARA

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Çetin BEKTAŞ

Tokat Gazi Osmanpaşa

Üniversitesi

Prof. Dr. Uğur BİLGE

Akdeniz Üniversitesi

Prof. Dr. Haluk BİRSEN

Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa Murat

CİVANER

Bursa Uludağ

Üniversitesi

Prof. Dr. Nurcan

ÇALIŞKAN

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Abdullah

ÇALIŞKAN

Toros Üniversitesi

Prof. Dr. Nesrin

ÇOBANOĞLU

Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Şafak DAĞHAN

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Yurdanur

DİKMEN

Kocaeli Sağlık ve

Teknoloji Üniversitesi

Prof. Dr. Leyla DİNÇ

Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe Ayçiçeği

DİNN

Atlas Üniversitesi

Prof. Dr. Ramazan

ERDEM

Hacettepe Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Rıza

ERDEM

Eskişehir Osmangazi

Üniversitesi

Prof. Dr. Ayşe EROL <i>Ege Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Ükke KARABACAK <i>Acıbadem Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Selma ÖNCEL <i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Mehmet ERSAN <i>Ege Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Canan Nur KARABEY <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Emine Gerçek ÖTER <i>Adnan Menderes Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali ERSOY <i>Anadolu Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Ayişe KARADAĞ <i>Koç Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Türkan ÖZBAYIR <i>Ege Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Elçin ESENLİK <i>Akdeniz Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Engin KARADAĞ <i>Akdeniz Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Dilek ÖZDEN <i>Dokuz Eylül Üniversitesi</i>
Prof. Dr. İsmet EŞER <i>Ege Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Mağfired KARA KAŞIKÇI <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Hatice YILDIRIM SARI <i>İzmir Katip Çelebi Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Orhan GÖKCE <i>Selçuk Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Ersin KAVİ Yalova Üniversitesi	Prof. Dr. Merdiye ŞENDİR <i>Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ayşe GÜLŞAHI <i>Başkent Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Leyla KHORSHİD <i>Ege Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Gülgün F. ÜNAL-ŞENGÖR <i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN <i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Sebahat GÖZÜM <i>Akdeniz Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Leman ŞENTURAN <i>Biruni Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ülkü GÜNEŞ <i>Ege Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Serap PARLAR KILIÇ <i>İsmet İnönü Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Aynur UYSAL TORAMAN <i>Ege Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Esen GÜRBÜZ <i>Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN <i>İzmir Kavram Meslek Yüksekokulu</i>	Prof. Dr. Songül TÜMKAYA <i>Çukurova Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ayşe GÜROL <i>Erzurum Teknik Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN <i>Hacettepe Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Güleğün Türk <i>Adnan Menderes Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali HALICI <i>Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>		
Prof. Dr. Nuran Erol IŞIK <i>Ege Üniversitesi</i>		
Prof. Dr. Ceyda KABAROĞLU <i>Ege Üniversitesi</i>		

Prof. Dr. Hülya UÇAR

*Nuh Naci Yazgan**Üniversitesi*

Prof. Dr. Sezgin VURAN

Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Tülay Yavan

Ekonomi Üniversitesi

Prof. Dr. Öznur USTA

YEŞİLBALKAN

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Yasemin

KUZEYLİ YILDIRIM

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Güledam

HAKVERDİOĞLU

YÖNT

Tinaztepe Üniversitesi

Prof. Dr. Şebnem ÇINAR

YÜCEL

Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Ayten ZAYBAK

Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Gülsah GÜROL

ARSLAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Doç. Dr. Birgül CERİT

*Yıldırım Beyazıt**Üniversitesi*

Doç. Dr. Burcu CEYLAN

*İzmir Kâtip Çelebi**Üniversitesi*

Doç. Dr. Yıldız DENAT

*Adnan Menderes**Üniversitesi*

Doç. Dr. Özüm ERKİN

*İzmir Demokrasi**Üniversitesi*

Doç. Dr. Kivan ÇEVİK

KAYA

Celal Bayar Üniversitesi

Doç. Dr. Elem

KOCAÇAL

*İzmir Demokrasi**Üniversitesi*

Doç. Dr. Emine KOL

Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Fatma ORGUN

Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa Levent

ÖZGÖNÜL

Akdeniz Üniversitesi

Doç. Dr. Derya UZELLİ

*İzmir Kâtip Çelebi**Üniversitesi*

Doç. Dr. Fahriye VATAN

Ege Üniversitesi

Doç. Dr. Afife YUTTAŞ

Atatürk Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fethiye

YELKİN ALP

Dokuz Eylül Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Süreyya

BULUT

*Adnan Menderes**Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Nazmiye

ÇIRAY

Ege Üniversitesi

Bilim Uzmanı Burcu

Sedef KARAKAYA

Bakırçay Üniversitesi

BİLİMSEL KONU BAŞLIKLARI

Akademik Etik
Araştırma Etiği, Yayın Etiği
Biyoetik
Çok Kültürlülük ve Etik
Dilbilim Ve Etik
Eğitimde Etik
Ekosistem ve Çevresel Etik
Etik Değerlerin Oluşturulması
Etik ve Bilim
Etik ve Küreselleşme
Etik ve Siyaset
Etik ve Toplum
Etik, Hukuk ve Adalet
Felsefe ve Etik
Göç ve Etik
Hemşirelik Etiği
İş ve Yönetim Etiği
Kamu Görevi ve Etik
Karşılaştırmalı Etik
Meslek Etiği (Eğitim, Sağlık, Çevre, Basın, Hukuk, Siyaset, Medya, Mühendislik Dâhil Tüm
Mesleklerde Etik)
Meta-Etik
Sanatta Etik
Teknoloji ve Etik
Tıp Etiği
Türkiye’de ve Dünyada Etik Kurullar, İşleyiş ve Mevzuat

BİLİMSEL PROGRAM

21-23 Kasım 2024

AKETDER III. Uluslararası Etik Araştırmaları Kongresi
Kurs Programı

21 Kasım 2024

09:00 - 18:00	KURS İyi Klinik Uygulamaları ve Klinik Araştırmalar Hakkında Temel Eğitim Eğitim Koordinatörü: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
09:00 - 09:20	Kurs Tanıtımı ve Katılımcı Beklentilerinin Sorgulanması Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
09:20 - 09:40	Ön-Test Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
09:40 - 10:20	Klinik Araştırmalarda Etik Yaklaşım Felsefesi, Tarihsel Gelişim, Helsinki Bildirgesi, İyi Klinik Uygulamalar Kılavuzu Eğitmen: Doç. Dr. Mustafa Levent ÖZGÖNÜL
10:20 - 11:00	Etik Kurullar, Görev ve Sorumlulukları Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
11:00 - 11:40	Klinik Araştırma Metodolojisi, İstatistik, Klinik Araştırma Tasarımı ve Türleri Eğitmen: Prof. Dr. Levent DÖNMEZ
11:40 - 12:20	Atölye Çalışması-1 Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
12:20 - 13:30	ÖĞLE ARASI
13:30 - 14:10	Klinik Araştırmaların Etik Boyutu ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu Eğitmen: Doç. Dr. Mustafa Levent ÖZGÖNÜL
14:10 - 14:50	Klinik Araştırma Nedir? İlaç Çalışmalarının Fazları ve Gözlemsel İlaç Çalışmaları Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
14:50 - 15:30	Klinik Araştırmalarda Tarafların Görev ve Sorumlulukları: Araştırmacı Eğitmen: Prof. Dr. Sadi ÖZDEM
15:30 - 16:00	İlaç Güvenliği ile İlgili Tanımlar, Raporlama Eğitmen: Prof. Dr. Sadi ÖZDEM
16:00 - 16:30	Klinik Araştırmalarda Tarafların Görev ve Sorumlulukları: Destekleyici Eğitmen: Asude ADEMOĞULLARI
16:30 - 17:00	Klinik İlaç Araştırmalarında Kalite Eğitmen: Asude ADEMOĞULLARI
17:00 - 17:30	Atölye Çalışması-2 Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL
17:30 - 18:00	Kurs Sınavı, Katılımcıların Geri Bildiriminin Alınması Eğitmen: Prof. Dr. Arda TAŞATARGİL

AKETDER III. ULUSLARARASI ETİK ARAŞTIRMALARI KONGRESİ	
Bilimsel Program	
22 Kasım 2024	
08:30 - 09:30	KAYIT
09:30 - 10:00	Açılış Konuşmaları Konuşmacılar: Prof. Dr. Esra AKIN (<i>AKETDER Başkanı</i>) Prof. Dr. Ayşegül DÖNMEZ (<i>Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dekanı</i>)
10:00 - 10:30	AÇILIŞ KONFERANSI Etik Olmadan Güven, Güven Olmadan Ekip Olmaz Konuşmacı: Eğitim Danışmanı Polat DOĞRU
10:30 - 10:45	ARA
10:45 - 11:15	KONFERANS Moderatör: Doç. Dr. Fahriye VATAN TÜSEB Proje Destekleri Konuşmacı: Proje Destekleri Birimi Şube Müdürü Yük. Biyomüh. Mehtap SERT
11:15 - 12:15	PANEL - Dijital Dönüşümün Etik Boyutları Moderatörler: Prof. Dr. Şafak DAĞHAN, Prof. Dr. Tülay YAVAN Yapay Zeka ve Etik Konuşmacı: Doç. Dr. Alev ATEŞ ÇOBANOĞLU Gıda Teknolojisi ve Etik Konuşmacı: Prof. Dr. Nurcan KOCA
12:15 - 13:30	ÖĞLE ARASI
13:30 - 15:00	PANEL - Bilimsel Araştırma Sürecinde Etik Moderatörler: Prof. Dr. Aynur UYSAL TORAMAN, Prof. Dr. Selma ÖNCEL Araştırma Etiği Konuşmacı: Prof. Dr. Roger WATSON Sağlık Bilimleri Etik Kurulları ve Kapsam Konuşmacı: Prof. Dr. Ayşe EROL Kanada Örneği Merkezli Sağlık Bilimlerinde Etik Konuşmacı: Doç. Dr. Kristen JONES – BONOFIĞLIO
15:00 - 15:30	ARA
15:30 - 16.00	KONFERANS Moderatör: Doç. Dr. Eda DOLGUN Bilme Arzusu- Etik Bakış Açısı Konuşmacı: Prof. Dr. Beno KURYEL
16:00 - 16.30	KONFERANS Moderatör: Doç. Dr. Gülelgül MERMER Günümüzün Bakım Maliyeti Yönetimi ve Etiği Konuşmacı: Dr. John NELSON
16:30 - 18:00	SÖZEL BİLDİRİ OTURUMLARI - 1 Moderatörler: Prof. Dr. Serap PARLAR KILIÇ, Dr. Öğr. Üyesi Fethiye YELKİN ALP

23 Kasım 2024	
09:30 - 10:00	KONFERANS Moderatör: Doç. Dr. Fatma ORGUN
	Yöneticilik Bağlamında Vakıf Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Etik Konuşmacı: Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN
10:00 - 10:30	KONFERANS - Sürdürülebilirlik ve Etik Moderatör: Prof. Dr. Yasemin YILDIRIM
	İklim Değişikliği ve Etik Sorumluluklar Konuşmacı: Prof. Dr. Emine Didem EVCİ KİRAZ
10:30 - 11:00	ARA
11:00 - 12:30	PANEL - Sağlık Hizmetlerinde Etik Boyutlar: Teknoloji, Eğitim ve Mentorluk Moderatörler: Prof. Dr. Ülkü GÜNEŞ
	Teknolojinin Sağlık Etiğindeki Rolü: Telemedikal, Elektronik Sağlık Kayıtları ve Hasta Bakımında Yapay Zekanın Etik Etkilerinin İncelenmesi Konuşmacı: Prof. Dr. Orhan HAKLI
	Hemşirelik Eğitiminde Vicdani Ret Konuşmacı: Doç. Dr. Kata IVANIŞEVIĆ
	Hemşirelik Eğitiminde Mentorluk Sürecinde Etik Konuşmacı: Dr. Nancy Rollins GANTZ
12:30 - 13:30	ÖĞLE ARASI
13:30 - 14:30	PANEL - Bilimsel Yazarlık: Etik ve Hukuki Boyut Moderatör: Prof. Dr. Fahri APAYDIN, Prof. Dr. Elçin ESENLIK
	Bilimsel Makalelerde Yazarlık Konuşmacı: Prof. Dr. Hasan SEÇEN
	Bilimsel Araştırmalarda Etik İhlallerinin Türk Ceza Kanunu'nda Karşılığı Konuşmacı: Doç. Dr. Turabi KARADAĞ
14:30 - 15:00	ARA
15:00 - 17:00	SÖZEL BİLDİRİ OTURUMLARI - 2 Moderatörler: Prof. Dr. Melek ARDAHAN, Prof. Dr. Gözde AKOĞLU

SÖZEL BİLDİRİLER

SÖZLÜ BİLDİRİ SUNUM LİSTESİ

22 KASIM 2024 CUMA / A SALONU / 16.30-18.00

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Serap PARLAR KILIÇ, Dr. Öğr. Üyesi Nazmiye ÇIRAY

No	Sunum Saati	Sunan Yazar	Başlık
SB - 1	16:30-16:35	Sezer Bozkuş Kahyaoğlu	Etik Algısının Koçluk ve Mentörlük Mesleğine Etkisi
SB - 2	16:35-16:40	Fethiye Yelkin Alp	Hemşirelikte Etik Eğitiminde, Takım Çalışmasına Dayalı Öğrenme Yönteminin, Öğrenci Görüşlerine ve Öğrenmeye Etkisinin Değerlendirilmesi
SB - 3	16:40-16:45	Devrim Özge YILMAZ	Hemşirelikte Öğretim ve Yönetim Konularıyla Yürütülen Tezlerin Etik Analizi: Sistemik Derleme
SB - 4	16:45-16:50	DUYGU BAYRAKTAR	Hemşirelerin Hasta Mahremiyetine Yönelik Davranışları: Kuzeydoğu Anadolu İkinci Bölge Örneği
SB - 5	16:50-16:55	Gülser Özdemir	Hemşirelerin Etik Liderlik ve Örgütsel İletişim İklimi Algılarının Örgütsel Bağlılıklarına Etkisi
SB - 6	16:55-17:00	Ayşegül FİLİZ	Hemşirelik Eğitiminde Akademik Dürüstlük: Sistemik Derleme
SB - 7	17:00-17:05	Fahri Apaydın	Akademisyenler Akademik Etik İhlallerine Nasıl tepki Vermeli?

SB - 8	17:05-17:10	Elvan Kırılmaz	Hemşirelik Bakımında Yapay Zekanın Etik Davranış İlkeleri Çerçevesinde Kullanımı
SB - 9	17:10-17:15	Gülğün F. Ünal ŞENGÖR	FEN BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLERDE BİLİM ETİĞİ
SB - 10	17:15-17:20	Ömer Güneş	Kırılgan/İncinebilir/Dezavantajlı Gruplar ve Etik Sorunlar
SB - 11	17:20-17:25	SEVİM DOLU	Hemşirelik Öğrencilerinin Aldıkları Etik Eğitimin Etkinliğinin Mesleki Değerleri Üzerindeki Etkisi
SB - 12	17:25-17:30	Sezer Bozkuş Kahyaoğlu	GELENEKSEL BANKACILIĞA YANSIYAN ETİK BANKACILIK UYGULAMALARI: ETKİ ANALİZİ
SB - 13	17:30-17:35	Fahri Apaydın	Yapay Zekânın Akademik Yönden Etik Boyutu
SB - 14	17:35-17:40	Elvan Kırılmaz	Doğayla Bütünleşme: Kronik Hastalıklarda Ekoterapi ve Etik Problemler
SB - 15	17:40-17:45	Ali Büyükköçak	Acil Serviste Yaşanan Etik Sorunlar
SB - 16	17:45-17:50	Elif YESİR	Örgütsel Etik İkliminin Personelin Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzerine Etkisi: Bir Üniversite Örneği
SB - 17	17:50-17:55	Aylin ÖZCAN	Hemşirelerin Öz Bakım Algıları ile Hemşirelik Uygulamalarında Öz Farkındalıklarının İncelenmesi
SB - 18	17:55-18:00	Adife Ahsen ÇETİN	HEMŞİRELİK META-TEORİSİ: KARMAŞIKLIK BÜTÜNLEŞTİRME HEMŞİRELİK TEORİSİ (CINT)

SÖZLÜ BİLDİRİ SUNUM LİSTESİ 23 KASIM 2024 CUMARTESİ / A SALONU / 15.00-17.00

Oturum Başkanları: Prof. Dr. Melek ARDAHAN, Prof. Dr. Gözde AKOĞLU

No	Sunum Saati	Sunan Yazar	Başlık
SB - 19	15:00-15:05	Emine Çöl	Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Hemşirelik Bakımında Etik Tutumları ve Klinik Karar Vermeleri Arasındaki İlişki
SB - 20	15:05-15:10	Gamze Saatçi	Etik Karar Verme Sürecinde ChatGPT'nin Rolünün Değerlendirilmesi: Bir Olgu Çalışması
SB - 21	15:10-15:15	Bilal Dinçer	Yoğun Bakım Ünitesinde Ailenin Bakıma Katılımı ve Etik Hususlar
SB - 22	15:15-15:20	Mehmet İçkale	Üniversite Hayatında Akran Zorbalığı: Etik Dışı Davranışlar
SB - 23	15:20-15:25	Elçin Esenlik	Ortodonti Biliminde Klinik ve Araştırma Etiğindeki Tarihsel Gelişim ve Güncel Problemler
SB - 24	15:25-15:30	Esra Tayaz	Hemşirelikte Etik Eğitiminde Film İzletme Yönteminin Kullanımı
SB - 25	15:30-15:35	Simay SIRMA	Hemşirelik Bakımında Vicdani Ret

SB - 26	15:35-15:40	Burcu CEYLAN	Hemşirelerin İnsan Onuru ve Bireyselleştirilmiş Bakım Algılarının İncelenmesi
SB - 27	15:40-15:45	DERYA KARATEKİN	KRONİK YARA YÖNETİMİNDE ETİK YAKLAŞIM
SB - 28	15:45-15:50	Erhan Yaşar	Muhasebe Sektöründe Etik Eğitiminin Mesleki Yeterliliklerin Dönüşümüne Katkısı
SB - 29	15:50-15:55	Güliz Özbolat	Sağlık Uygulamalarında Yapay Zekâ Ve Etik
SB - 30	15:55-16:00	Esra Çiğdem Cezlan	Sağlık Sektöründe İş Etiği Dinamiklerinin Değerlendirilmesi: Bir DEMATEL Uygulaması
SB - 31	16:00-16:05	BURCU SEDEF KARAKAYA	Z Kuşağı'nın Etik Liderlik Algısı: Bir Sistemik Derleme
SB - 32	16:05-16:10	Nurhuda Ablak	Hemşirelikte Etik Karar Verme
SB - 33	16:10-16:15	Asel Kınık	Yoğun Bakımda Çalışan Hemşireler ve Hemşirelik Öğrencilerinin Karşılaştıkları Etik Sorunlar: Bir Sistemik Derleme Türkiye Örneği
SB - 34	16:15-16:20	Özlem Demirel Bozkurt	Emzirme ve Etik
SB - 35	16:20-16:25	Selma ÖNCEL	Mesleğinin Geçmişini Bilir, Yorumlayabilirsen Gelecek Planı Yapabilirsin: X, Y, Z Kuşağı Hemşirelerin Mesleğe İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi
SB - 36	16:25-16:30	Yasemin Yıldırım	Palyatif Bakım Araştırmalarında Etik

SB - 37	16:30-16:35	Berke TOKAT	Hemşirelik Öğrencilerinin Değerlerini Netleştirme Yaklaşımları ve Eğitimde Netleşen Değerlerin Hasta Bakımına Etkisi
SB - 38	16:35-16:40	Duygu BAYRAKTAR	Hemşirelik Bakımında Yapay Zeka ve Etiksel Bir Bakış
SB - 39	16:40-16:45	Mehmet Akif Gün	Tıbbi Mikrobiyoloji Yapay Zekâ Uygulamaları ve Etik Sorunlar
SB - 40	16:45-16:50	Ayçin Ezgi ÖNEL	Pediyatri Hemşireliği Alanında Yapılan Etik Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi: Pubmed Örneği
SB - 41	16:50-16:55	Özlem Demirel Bozkurt	Kadın Sağlığında Göç ve Etik
SB - 42	16:55-17:00	SEVDA ANLI	Dijital Dönüşüm ve Muhasebe Etiği: Dijitalleşmenin Getirdiği Sorunlar

ETİK ALGISININ KOÇLUK VE MENTÖRLÜK MESLEĞİNE ETKİSİ

Sezer Bozkuş Kahyaoğlu¹, Özlem Balkan²

¹*İzmir Bakırçay Üniversitesi*

²*EMCC Türkiye*

Giriş: EMCC Türkiye ve EMCC Global bünyesinde olan koçluk ve mentörlük alanında çalışan profesyonellerin - Etik davranışın, mesleğin ve koç/mentorun itibarı ile ilişkilendirme algısı nasıl olduğunun araştırılması, Etik Standartlara bağlılık düzeylerinin araştırılması, Etik İlkelerin tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığının değerlendirilmesi ve uluslararası standartlara göre farkındalık düzeylerinin ölçülmesi ve Etik Eğitim ve Destek kullanmak için ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesine yönelik araştırma soruları hazırlanmıştır. Bu anket içeriği ile ilgili Akademik Etik Kurul onayı alınmış olup, söz konusu anket yurt içinde ve yurtdışında meslek mensuplarına duyurulmuştur.

Amaç: Bu araştırmanın temel amacı, aşağıda yer alan hipotezler çerçevesinde koçluk ve mentörlük mesleğini icra edenlerin etik farkındalık düzeylerinin araştırılmasına yönelik olarak belirlenmiştir. Hipotezler: 1. Koçluk ve Mentörlük Yapan Profesyonellerin Etik Farkındalığı Mesleğin İtibarına Olumlu Etki Eder. 2. Koçluk ve Mentörlük Yapan Profesyonellerin Mesleğini İcra Ederken Etik İlkelerle Bağlılığı Tamdır. 3. Koçluk ve Mentörlük Yapan Profesyoneller Etik İlkeleri Doğru Anlamakta ve Uygulamaktadır. 4. Etik Eğitimi alan profesyonellerin uygulamaya bakış açısı ve algısı olumlu yönde gelişmektedir. 5. Türkiye mesleki etik uygulaması ile uluslararası evrensel ve mesleki etik uygulama standartları bir birine yakınsamaktadır.

Bulgular: Etik Farkındalık Anketi çerçevesinde tüm koçluk ve mentörlük faaliyetini yürüten profesyonellere EMCC Türkiye ve EMCC Global aracılığıyla kurumsal olarak iletişim kurulması hedeflenmektedir. Bazı veriler yüz yüze ankete cevap toplanması ve çoğunluk verilerin ise google form ile elde edilmesi hedeflenmektedir. Verilerin analizi R açık kaynak kodlu program ile yapılmaktadır. Veriler ortalama, standart sapma, yüzde, ortanca şeklinde ifade edilecektir. Sayısal ölçülen veriler için normal dağılım analizi yapılacak, bu analiz sonucuna göre normal dağılım gösteren değişkenler için parametrik testler, diğerleri için non-parametrik testler kullanılacaktır. $P < 0.05$ olasılık değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilecektir.

Sonuç ve Öneriler: EMCC Türkiye ve EMCC Global ile koordinasyon sağlanarak üyesi oldukları koçluk ve mentörlük platformu üzerinden bu mesleği icra edenlere yönelik anket gerçekleştirilmektedir. Ayrıca EMCC Global Araştırma Mükemmellik Merkezi aracılığıyla farklı üye ülkelerden de veri toplanacaktır. Bu bağlamda ülkeler arası kıyaslama yapılacak şekilde analizler ortaya konacak ve politika önerileri sunulacaktır. Özellikle kurumsallaşmada stratejik önemi olan koçluk ve mentörlük faaliyetlerinin etik perspektife dayalı olarak yürütülmesinde gelişmeye açık yönlerin ortaya konması ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum düzeyinin artırılarak işletmelerin etkinlik, verimlilik, ekonomiklik ve etik uygulama (4-E's: Effectiveness, Efficiency, Economic, Ethics) kapasitesinin geliştirilmesine katkı sunulmasına çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Koçluk, Mentörlük, Sürdürülebilirlik, Sorumlu Yönetim

HEMŞİRELİKTE ETİK EĞİTİMİNDE, TAKIM ÇALIŞMASINA DAYALI ÖĞRENME YÖNTEMİNİN, ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE VE ÖĞRENMEYE ETKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fethiye Yelkin Alp¹, Ezgi Karadağ²

¹Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları AD

²Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Onkoloji Hemşireliği AD

Giriş: Literatürde, soyut düşünce gerektiren Etik dersi gibi kavramsal derslerde interaktif yöntemlerle, öğrencinin ilgi ve katılımının sağlanmasının önem taşıdığı belirtilmektedir. Covid-19 pandemisi ile online eğitimin, acil uzaktan öğrenme gereksinimi ile eğitimdeki önemi artmıştır, beklenmedik süreç beraberinde bazı sorunları da getirmiştir. Takım çalışmasına dayalı öğrenme yöntemi ile öğrencilerin derse ve öğrenme sürecine aktif katılımlarının sağlanması hedeflenmiştir.

Amaç: Çalışmanın amacı, hemşirelikte etik eğitiminde, takım çalışmasına dayalı öğrenme yönteminin, öğrenci görüşlerine ve öğrenmeye etkisinin değerlendirilmesidir. Çalışma yöntemi : Tanımlayıcı kesitsel tipteki araştırmanın evrenini, 2020-2021 öğretim yılı bahar yarıyılında bir üniversitenin Hemşirelik Fakültesi'nde öğrenim gören ve Hemşirelikte Etik dersini alan 280 öğrenci ve örneklemini araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmaya başlamadan önce gerekli Etik kurul ve araştırmanın yapılacağı kurumdan yazılı izin alınmıştır. Araştırmanın verileri, Öğrenci Tanıtıcı Özellikler Formu ve Takım Çalışmasına Dayalı Öğrenme Yöntemine İlişkin Görüş Formu ile öğrencilerin takım çalışması sonrası ilettikleri raporlar ile toplanmıştır. Bu çalışmada, ilgili ders içerikleri, öğrencilere aktarıldıktan sonra, bilgi düzeyine uygun olan etik vakalar takım sayısı kadar hazırlanmış, iletilen yönerge ile öğrenciler takımlara ayrılarak anlatılan vaka üzerinde çalışmışlardır. Takımlar çalışmalarını bitirdikten sonra takım sözcüsünün vakalarını diğer arkadaşlarına sunması ile interaktif bir online çalışma platformu oluşturulmuştur. Nitel inceleme yöntemlerinden, purposive örneklem olarak ele alınan interaktif takımların, ilettiği raporlar veri olarak toplanmıştır. Takım çalışması görüş formu ile son test uygulanmıştır. Nicel verilerin değerlendirilmesinde sayı-yüzde dağılımları, ortalama ve t-testi analizleri kullanılmıştır.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalamaları 19.60 ± 1.12 ve öğrencilerin %58'i kız öğrencidir. Yapılan incelemeler sonucunda; Hemşirelikte Etik Dersi online eğitim platformunda, öğrencilerin takım olarak ele aldıkları etik sorunları, kanıta ve literatüre dayalı olarak raporlamaları sağlanmıştır. Takımların ilettiği raporlardaki etik sorunlar ve çözümlenmeleri, etik ilke temaları altında kategorilendirilmiştir. Araştırma sonunda takım çalışmasına ilişkin görüş formu sonuçlarına göre, öğrencilerin en çok katıldıkları maddelerin yüzdesi "Takım olarak çalışmak başkalarının fikirlerine daha fazla saygı duymama sağladı" %87.5 ve "Takım üyeleri ile birlikte çalışmak problem çözme becerilerimin gelişmesine yardımcı oldu" %85.2'dir.

Sonuç ve Öneriler: Takıma dayalı öğrenme tekniği ile, takımların yönlendirici gözetiminde, analiz ettiği vakalara ilişkin öğrenci çözümlenmeleri, etik ilke temaları altında yazılarak literatüre katkı sağlamıştır. Sağlık alanında, öğrencilerin etik sorun çözme becerilerinin geliştirilmesi için, olumlu öğrenci görüşleri göz önünde tutularak, takım çalışmasına dayalı öğrenme yönteminin kullanımı önerilir.

Anahtar Kelimeler: Etik eğitimi, Takım Çalışmasına Dayalı Öğrenme, Öğrenci Hemşire

HEMŞİRELİKTE ÖĞRETİM VE YÖNETİM KONULARIYLA YÜRÜTÜLEN TEZLERİN ETİK ANALİZİ: SİSTEMATİK DERLEME

Melek ARDAHAN¹, Devrim Özge YILMAZ¹

¹*İzmir Katip Çelebi Sağlık Bilimleri Fakültesi*

Giriş: Sağlıkta eğitim ve yönetim konularının anlaşılmasını ve farkındalık oluşmasını sağlayacak alanların başında hemşirelikte öğretim ve yönetim anabilim dalları gelmektedir. İyi ve kötüyü, doğru ile yanlış anlamaya yarayan etik kavramı ise hemşirelikte öğretim ve yönetimin ortak noktası konumundadır ve içeriği bakımından bu alanların birçok konusunu ilgilendirmektedir.

Amaç: Hemşirelikte öğretim ve yönetim konularıyla yürütülen tezlerin etik açıdan analizini yapmaktır. Çalışmada, Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri tabanı kullanılarak 2010-2024 yılları arasında yayımlanmış tezler incelenmiştir. Tarama “Hemşirelik”, “Etik”, “Hemşirelik Anabilim Dalı” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmış olup sonucunda 3530 veri elde edilmiştir. “Hemşirelikte yönetim” ve “Hemşirelikte öğretim” konu alanları ele alındığında 214 çalışma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değerlendirmeye alınan çalışmalarda; aynı olanlar, son 15 yıl içerisinde yayımlanmayanlar, hemşirelikte öğretim ve yönetim konu alanı kapsamında etik ile ilgili olmayanlar dışlama kriterleri kapsamında tutulmuş, kalan dokuz tez değerlendirmeye alınmıştır.

Bulgular: Hemşirelikte yönetim konularıyla 2017 yılında bir, 2019 yılında iki, 2023 yılında iki adet olmak üzere toplam 5 tez yürütülmüştür. Tezlerin tanımlayıcı ve ilişki arayıcı araştırma deseninde olduğu ve hemşireler ile yapıldığı belirlenmiştir. Tezlerde, yönetsel etik davranışlar, etik liderlik davranışları, etik liderlik algıları, etik çelişki ve sorunlar, etik tutum ele alınmıştır. Hemşirelikte öğretim konularıyla 2010 yılında bir, 2019 yılında bir, 2024 yılında iki adet olmak üzere toplam 4 tez yürütülmüştür. Tezlerin deneysel, metodolojik, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı araştırma deseninde olduğu ve hemşire öğrenci, öğretim elemanı ile yapıldığı saptanmıştır. Tezlerde, etik duyarlılık, etik karar verme, klinik öğretimde etik sorunlar, eğitimde etik ilkeler konularına değinilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelikte öğretim ve yönetim konularıyla yürütülen tezlerde etik konusuna yeni değinildiği ve tezlerin sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Etik konusunun son yıllarda yürütülen tezlerde ön plana çıkması ise farkındalığın arttığını göstermektedir. Hasta güvenliği, profesyonellik, liderlik, hizmet içi eğitim, taburculuk eğitimi gibi öğretim ve yönetimle ilgili daha birçok konunun etik ile ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Böylece hasta bakımının kalitesi artacak ve maliyet azalacaktır. Bu nedenle hemşirelikte öğretim ve yönetim konuları ile yürütülen tezlerin deneysel ve nitel araştırma deseninde, farklı konu alanlarında ve farklı örnekleme tasarlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelikte Yönetim, Hemşirelikte Öğretim, Hemşirelik, Etik

HEMŞİRELERİN HASTA MAHREMİYETİNE YÖNELİK DAVRANIŞLARI: KUZEYDOĞU ANADOLU İKİNCİ BÖLGE ÖRNEĞİ

Osman AĞDAŞ¹, Duygu BAYRAKTAR²

¹Kars Harakani Devlet Hastanesi, Kars, Türkiye

²Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Kars, Türkiye

Giriş: Hasta ve hemşire arasındaki güveni ve terapötik etkileşimi etkileyen hasta bakımı ve hasta memnuniyetinin belirleyicilerinden biri olan hasta mahremiyeti, hastalar için önemli bir değerdir. Günümüzde sağlık hizmetleri alanında yaşanan hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmeler, iletişim kanallarının sayısının artması ve sosyal medyanın etkileri ile birlikte kişisel alan sınırlarının aşılması nedeniyle hasta bilgilerinin saklanması konusunda hasta mahremiyetine ilişkin önemli sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır.

Amaç: Bu çalışma hemşirelerin hasta mahremiyetine yönelik davranışları ile etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tanımlayıcı ve kesitsel tasarımda yapılan araştırmanın verileri, 19 Temmuz 2021- 28 Şubat 2022 tarihleri arasında Kuzeydoğu Anadolu İkinci Bölgesi'nde bulunan hastanelerin tüm kliniklerinde çalışan, çalışmayı gönüllü kabul eden 296 hemşire ile yapılmıştır. Araştırmanın verileri yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Hemşirelere, "Hemşire Tanıtıcı Bilgi Formu" ile "Hasta Mahremiyet Ölçeği" uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi, Bonferroni çoklu karşılaştırma testi, Lojistik Regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Hemşirelerin %78'i erkek, %61,5'i lisans mezunu, yaş ortalaması 31,05±7,31 yıldır. (min:20; maks:56). Hemşirelerin %84,5'inin hasta mahremiyetinin sağlanması hakkında hizmet içi eğitiminin gerekli olduğunu düşündüğü bulunmuştur. Hemşirelerin Hasta Mahremiyet Ölçeği toplam puan ortalaması 4,60±0,38 (min:2,74; maks:5,00) olarak belirlenmiştir. Hemşirelerden cerrahi biriminde çalışanlarda, hasta mahremiyetinin sağlanmasına ilişkin eğitim alanlarda ve hasta hakları yönetmeliğinin mahremiyet ile ilgili bölümünü okuyanlarda Hasta Mahremiyet Ölçeği puan ortalamalarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0,05).

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışmada hemşirelerin hasta mahremiyetine yönelik davranışlarının çok yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Mahremiyet davranışı yüksek olan hemşireler ödüllendirilmeli ve haftalık etik vaka oturum toplantıları düzenlenerek karşılaşılan etik sorunlar tartışılmalı, çözümlenmelidir.

Anahtar Kelimeler: Nursing, Privacy, Patient, Care

HEMŞİRELERİN ETİK LİDERLİK VE ÖRGÜTSEL İLETİŞİM İKLİMİ ALGILARININ ÖRGÜTSEL BAĞLILIKLARINA ETKİSİ

Gülser Özdemir¹, Güendam Hakverdioğlu Yönt²

¹*Ödemiş Devlet Hastanesi*

²*İzmir Tınaztepe Üniversitesi SBF Hemşirelik Bölümü*

Giriş: Sağlık sektörü mekanik çalışmanın tersine, özverili çalışmanın önemli olduğu alanlardır. Bu nedenle sağlık çalışanlarının özverili, yaratıcı olmaları, empati kurarak çalışmaları ve işe bağlılıkları önemlidir. Ayrıca hemşirelik hizmetlerinde etik liderliğin ve örgüt iletişim ikliminin ve özellikle etik liderlik ve örgütsel iletişim ikliminin örgüte bağlılığı ve hasta bakım kalitesini etkileyeceği düşünülmektedir.

Amaç: Hemşirelerin etik liderlik, örgütsel iletişim algılarının örgütsel bağlılıklarına etkisini incelemek amacıyla yapılan tanımlayıcı ve kesitsel bir çalışmadır.

Bulgular: Çalışmaya katılan hemşirelerin yaş ortalamaları $37,0 \pm 7,6$, %81,1'i kadın, %81,5 'i lisans mezunudur. Hemşirelerin Örgütsel Bağlılık Ölçeği toplam puanı ortalaması $61,7 \pm 10,3$, Örgütsel İletişim İklimi Ölçeği toplam puanı ortalaması $102,8 \pm 20$ ve Etik Liderlik Ölçeği toplam puanı ortalaması $32,9 \pm 8,7$ olarak belirlendi. Hemşirelerin örgütsel bağlılık ölçeği toplam puanı ile etik liderlik ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu ve örgütsel iletişim iklimi ölçeği toplam puanı arasında pozitif yönde iyi düzeyde anlamlı ilişki olduğu saptandı.

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelerde etik liderliğin ve örgütsel iletişim ikliminin, örgütsel bağlılık üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu saptandı. Etik liderlik ölçeği toplam puanı bilindiğinde örgütsel bağlılık ölçeği toplam puanının tahmin edilebildiği, örgütsel iletişim iklimi toplam puanı bilindiğinde örgütsel bağlılık ölçeği toplam puanının tahmin edilebildiği saptandı.

Anahtar Kelimeler: Etik Liderlik, Hemşirelik, Örgütsel Bağlılık

HEMŞİRELİK EĞİTİMİNDE AKADEMİK DÜRÜSTLÜK: SİSTEMATİK DERLEME

Ayşegül FİLİZ¹, Eren TEKAY¹, Elif YAŞAR¹, Esra AKIN², Burcu CEYLAN²

¹İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

²İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

Giriş: Giriş: Akademik dürüstlük, eğitim ve öğrenim süreçlerinde bireylerin, özellikle öğrencilerin, doğru ve etik davranışlar sergilemesini ifade eder. Bu bağlamda bilgi ve becerilerin doğru şekilde edinilmesi, kullanılması ve başkalarına sunulmasında dürüstlük, açıklık ve güvenilirlik ilkesine dayanır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı hemşirelik öğrencilerinde akademik dürüstlük algısını ve ilişkili faktörleri incelemektir.

Bulgular: Materyal ve Method: Bu sistematik incelemede; "Google Scholar, Pubmed, ProQuest, Web of Science" dört veri tabanından 1 Ocak 2014 ile 2 Kasım 2024 tarihleri arasında yapılan araştırmalar incelenmiştir. Çalışmada Türkçe ve İngilizce olarak; "Hemşirelik Eğitimi, Akademik Dürüstlük, Hemşirelik Öğrencileri, Nursing Students, Nursing Education, Academic Honesty" anahtar kelimeleri kullanılmış olup araştırmanın odak noktası olan hemşirelik eğitiminde akademik dürüstlük ile ilgili 24 çalışma incelenmiştir. Bulgular: Sistematik incelemeye dahil edilen 24 çalışmanın 13'i nicel, 9'u nitel, 2'si karma araştırma desenine sahiptir. Ayrıca, 9'u ABD, 3'ü Avustralya, 2'si Filipinler, 2'si İngiltere, 2'si Kanada diğer çalışmalar Hırvatistan, Çin, Türkiye, Kenya, İsrail ve İran'da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların 6'sı 2014-2019 yılları arasında, 18'i ise 2020-2024 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Örneklem grupları incelendiğinde, 22'sinin örneklemini lisans öğrencileri, ikisinin örneklemini yüksek lisans hemşirelik öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmalarda ortaya çıkan temalara bakıldığında; akademik sahtekarlık sıklığı ve türleri, demografik özelliklerin akademik dürüstlikle ilişkisi, etik algısı ve kişisel inançlar, akademik dürüstlük algısı ve nötralizasyon tekniği, davranışın algılanan ciddiyeti, sosyal etmenlerin etkileri bulunmaktadır. Sınıf ortamında en yaygın sahtekarlık türleri, başkalarının kopya çekmesine izin verme, parafraz yapma ve kaynak belirtmeden alıntılama yapmadır. Klinik ortamda ise en sık yapılan ihlaller gizliliği ihlal etmek, gerçek olmayan değerlendirme bulgularını belgelemek ve steril tekniği ihlal etmektir.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç: Araştırmamızın sonuçları değerlendirildiğinde, hemşirelik öğrencilerinin büyük çoğunluğunun akademik dürüstlük konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca, yaş, cinsiyet, aşırı stres, sınavlarda başarısız olma korkusu, akademik yıl (sınıf), kültürel faktörler, akran etkisi ve mesleğe duyulan ilgi gibi etkenlerin, akademik dürüstlük ihlallerine yol açtığı saptanmıştır. Araştırmalar, akademik ortamda etik bir kültürün oluşmasının, hemşirelik öğrencilerinin gelecekteki mesleki davranışlarını ve hasta bakımını doğrudan olumlu yönde etkileyeceğini ortaya koymuştur. Bu nedenle, hemşirelik eğitiminin öğrencilerin etik karar verme becerilerini desteklemesi, hemşirelik eğitimi veren kurumların ise öğrencilerin etik anlayışını geliştirmek için daha fazla kaynak ayırması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: "nursing student", "academic honesty", "nursing education", "hemşirelik eğitimi", "akademik dürüstlük"

AKADEMİSYENLER AKADEMİK ETİK İHLALLERİNE NASIL TEPKİ VERMELİ?

Fahri Apaydın¹

¹Yalova Üniversitesi

Giriş: Her meslek alanını düzenleyen çeşitli etik kurullar geliştirilmekte ve uygulanmaya çalışılmaktadır. Bilim dünyasında da etik kurullarla ilgili 20 yy. dan itibaren yoğunlaşarak aratan bir hassasiyet gelişmektedir. Akademik etik bilim dünyasının intizamlı bir şekilde faaliyet gösterebilmesi için çok gerekli temel değerleri içermektedir. Bütün akademisyenlerin bu değerlere bağlı kalması ve özen göstermesi bilimsel gelişim için gereklidir. Zira akademik etik değerler bilim dünyasında olası çatışmaları ve anlaşmazlıkları önlemekte önemli işlevi bulunmaktadır.

Amaç: Bu çalışma ile akademisyenlerin akademik etik ihlallerini önlemek için neler yapabileceği incelenmektedir. Bu kapsamda öncelikli olarak literatür taraması yapılmış ve bunu müteakip de akademik etik konusunda uzman olan akademisyenlerin görüşlerine başvurulmuştur. Akademisyenlerin etik dışı davranışları önlemek için yapacakları faaliyetler sınıflandırılmıştır ve bu sınıflandırma ile etik dışı davranışlara tepkilerin daha iyi anlaşılması sağlanarak olası yanlış anlaşılmanın önlenmesinin yanında akademisyenlerin etik dışı davranışlara daha cesur tepki vermelerine katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Bulgular: Verilecek tepkiler proaktif ve reaktif olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır. Her iki ana grup da pozitif ve negatif olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır. Negatif tepkiler genelde ihlallere karşı kişilerin etik ihlallerini ifşa eden ve kişilere şahsi tepki göstermeyi içermektedir. Bu tür tepkilerin yanlış anlaşılması daha muhtemeldir çoğu akademisyen bu tür tepkilerden uzak durmayı tercih etmektedir. Pozitif tepkiler ise genelde akademik etik konusunda bilinç geliştirmek için yapılmaktadır ve bu tür tepkileri göstermek daha olumlu sonuçlar doğuracağına inanılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Akademik ihlallere proaktif ve olumlu tepkiler vermenin bilim dünyasında daha fazla etki yaratacağına ve etik ihlallerinin önlenmesinde daha etkili olacağına inanılmaktadır. Ayrıca bu tepkiler akademik etiğin bilim dünyasında kültürün bir parçası olmasına da katkı vereceğine inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: etik ihlalleri, reaktif tepki, proaktif tepki

HEMŞİRELİK BAKIMINDA YAPAY ZEKANIN ETİK DAVRANIŞ İLKELERİ ÇERÇEVESİNDE KULLANIMI

Elvan Kırılmaz¹, Serap Parlar Kılıç²

¹Doğanşehir Şehit Esra Köse Başaran Devlet Hastanesi

²İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Giriş: İlk olarak İkinci Dünya Savaşında gündeme gelen yapay zekâ, karmaşık tüm verileri toplayarak en iyi sonuca ulaşılmasını sağlayan bir yazılım sistemi olarak tanımlanmaktadır. Sağlık hizmetlerinin de dahil olduğu birçok alanda hızlıca kullanımı yaygınlaşan yapay zekânın; kaynakların daha etkili kullanılmasını sağlamak, süreci hızlandırmak ve olası hataların erken fark edilmesini sağlayarak komplikasyonları en aza indirmek gibi birçok amaçla kullanıldığı görülmektedir. Yapay zekanın hemşirelik alanında kullanımı ise 1985 yılına dayanmakta ve planlama modellerinden bahsedilmektedir. Yapay zekanın hemşirelik bakımına entegrasyonu birlikte hastanın ihtiyaçlarının önceden tespit edilmesi ve kişiselleştirilmiş bakımın sağlanması hedeflenmektedir. Hemşireler, klinik rollerinde yapay zekâ teknolojilerinin doğrudan etkisini deneyimlemektedir. Örneğin, yapay zekâ destekli tanı araçları hemşirelerin karmaşık tıbbi verileri daha verimli bir şekilde yorumlamasına yardımcı olarak zamanında müdahalelere olanak tanır ve hasta sonuçlarını iyileştirir. Bu olumlu etkiler bazı endişeleri ve tartışmaları da beraberinde getirmektedir. En önemli endişelerden biri, klinik uygulamada yapay zekâ odaklı karar almanın etik etkileriyle ilgilidir. Hastaların kişisel bilgilerinin nasıl korunacağı, alınan kararların güvenilirliği, hesap verilebilirliği, hizmetlerde eşitsizlik olup olmayacağı, hasta bireyin ahlaki yargılarının dikkate alınmıyacağı ve şeffaflığa dikkat edilip edilmeyeceği bunlardan sadece birkaçını oluşturmaktadır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı hemşirelik bakımında yapay zekanın etik davranış ilkeleri çerçevesinde kullanımını incelemektedir. İldirinin hazırlanma aşamasında “yapay zekâ, etik, etik davranış, hemşirelik ve hemşirelik bakımı” anahtar kelimeleri kullanılarak Google Akademik, PubMed, Science Direct, Web of Science ve ULAKBİM veri tabanlarında yıl sınırlaması yapılmaksızın literatür taraması yapılmıştır. Bu kapsam çerçevesinde olan makaleler incelenmiştir.

Bulgular: Bunların önüne geçebilmek için, öncelikle sağlam bir etik çerçeve benimsemeye ihtiyaç vardır.

Sonuç ve Öneriler: Etik bir çerçeve, araştırmacılara ve uygulayıcılara sağlık hizmetlerindeki yapay zekanın karmaşık ahlaki alanında yol gösteren bir pusula görevi görür. Bu nedenle, ilk olarak yapay zekâ da zararsızlık ilkesi doğrultusunda hastaların verilerinin yetkisiz erişimden ve kullanımdan korunması gerekmektedir. Bununla birlikte, yapay zekâ modellerinin eşitsizliğin önüne geçmesi için kaynakların adil dağıtımı sağlanmalı, şeffaflığın sağlanması için hasta tedavi kabulden tedavi ret sürecine kadar tüm sürece hâkim olmalı ve izni dahilinde verileri paylaşılmalıdır. Ayrıca güvenilirliğin sağlanması için yapay zekanın çalışma prensibi hastaya açıklanmalı ve mahremiyetin sağlanması için de kullanıcı verilerin hangi şekilde ve ne kadar süreyle saklandığı takip edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Bakım, Yapay Zekâ, Etik Davranış İlkeleri

FEN BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLERDE BİLİM ETİĞİ

Gülgün F. Ünal ŞENGÖR¹, Ali Rıza ERDEM²

¹*Istanbul Üniversitesi Su Bilimleri Fakültesi, Balıkçılık ve Su Ürünleri İşleme Teknolojisi Bölümü, Gıda Güvenliği Anabilim Dalı, Vezneciler-İstanbul, Türkiye*

²*Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Pamukkale-Denizli, Türkiye*

Giriş: Etik, günlük hayatın olduğu kadar bilimsel disiplinler için de olmazsa olmazların içerisinde yer almaktadır. Bilimsel çalışmaların “araştırma etiği”ne uygun yapılması ve sonuçlarının “yayın etiği”ne uygun raporlanması güvenilirliğini ve geçerliliğini artıracaktır. Bilim etiğine uygun yapılmayan çalışmalar hem süreç olarak hem de sonuçları itibarıyla kuşkuyla bakılacak sözde-bilimsel olarak nitelendirilecektir. Aynı zamanda toplumdaki bireylerin bilime ve bilimi üretenlere karşı güven ve saygı duymasını olumsuz yönde etkileyecektir.

Amaç: Bilimsel çalışmalar hemen hemen bütün disiplinlerde bilim etiğine uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmada fen bilimleri ve sosyal bilimlerde yapılacak bilimsel çalışmalarda etik karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Bulgular: Fen bilimlerinde ve sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda uyulması gereken bilim etiğinin ortak yönlerinin yanısıra farklılaşan yönleri de bulunmaktadır. Fen bilimlerinde ve sosyal bilimlerde çalışma yapılırken bilim etiği gereği çalışma yapılan kişilere zarar vermemesi ve onay alınması, bilimsel yöntemlerin doğru seçilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Fen bilimlerinde ve sosyal bilimlerde yapılan çalışmalarda disiplinsiz (dikkatsiz ve özensiz) araştırma, bilimsel yöntemlerde hata, uydurma /masa başı araştırma, verileri çarpıtma ve gizleme, araştırmaya kötü niyetli müdahale, ticari amaçlı sözde araştırma yapmak kabul edilemez.

Anahtar Kelimeler: Fen bilimleri, sosyal bilimler, bilim etiği, araştırma etiği, yayın etiği

KIRILGAN/İNCİNEBİLİR/DEZAVANTAJLI GRUPLAR VE ETİK SORUNLAR

Gülendam Karadağ¹, Ömer Güneş², Nuray Öztürk¹

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği AD.

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı

Giriş: Zarara, yaralanmaya, başarısızlığa veya kötüye kullanıma karşı hassas” olmak anlamına gelen kırılabilirlik yaş, cinsiyet, bedensel durum, sosyal statü gibi çeşitli etkenler bağlamında tanımlanabilir. Kırılabilir gruplar; ilişkinin güçsüz tarafını oluşturan, istismara, kötüye kullanıma daha kolay maruz kalabilen, kendini koruyamayan, kolay yönlendirilebilen, haklarını korumaya gücü yetmeyen, savunmasız, bu nedenle kolayca örselenebilen, incinebilen kişilerdir. Savunmasız gruplar, bilinen ya da öngörülen dezavantajları nedeniyle ihmal ve zarar görmeye potansiyel olarak daha yatkın, sağlığa erişim imkanı daha zayıf olan, sosyal olarak dışlanmış, sınırlı fırsat ve gelire sahip, fiziksel, cinsel, psikolojik ve ekonomik olarak olumsuz durumlara maruz kalan, aynı zamanda sıkıntı, önyargı ve ayrımcılığa uğrayan bireylerdir. Savunmasız gruplar genel olarak yoksullar, yalnız ebeveynler, yoksullar, engelliler, yaşlı insanlar, etnik azınlık grupları, bebekler, çocuklar, özel gereksinimi olan çocuklar ve ebeveynleri, ergenler, yaşlılar, göçmenler, mülteciler, evsizler ve sokakta yaşayanlar, işsizler ve güvencesiz işlerde çalışanlar, toplumdaki azınlıklar, alkol ve madde bağımlıları, erken yaşta ve zorla evlendirilen bireyler, tutuklu/hükümlü/mahkumlar, engelliler, LGBTİ+ bireyler, mental rahatsızlığı olanlar, HIV/AIDS’lilerdir. Toplumlarda incinebilir gruplar olarak bilinen bireylerin barınma, beslenme, eğitim, çalışma, topluma dahil olma ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasını güvence altına almak, temel hakların yaşama aktarılmasıyla olanaklıdır. Etik; insanların kurduğu bireysel ve toplumsal ilişkilerin temelini oluşturan değerleri, normları, kuralları, doğruyanlış ya da iyi-kötü gibi ayrımları ahlaksal açıdan araştıran bir felsefe disiplini. Toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların/hukuksal normların tam gelişmediği toplumlarda daha ağırlıklı bir yeri olan etik kurallar, etik değerler dürüstlük, yardımseverlik, doğruluk, adaletli olmak, sadakat, yalan söylememek, cana kıymamak gibi dünyanın her yerinde genel geçer olan değerler olduğundan toplumdan topluma fark göstermezler. Kırılabilir bireyler için, toplumsal yaşama katılarak kendini gerçekleştirmeleri hem bir gereksinim hem de bir haktır. İncinebilir gruplara etik açıdan bakıldığında toplumlarda; özel hayatın ve aile yaşantısının gizliliğinin korunması, ayrımcılık yasağı, çalışma, evlenme, özgürlük ve güvenlik, yaşam, sağlık durumu ile ilgili bilgi alma haklarının ihlali karşılaştıkları söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler: Kırılabilir grupların toplumlarda haklarını kullanamadıkları, toplumlarda ayrımcılığa maruz kaldıkları, eğitim yaşamlarına devam edemedikleri, çalışma hayatına katılamadıkları, sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanmadıkları bilinmektedir. Etik olarak yasa ve toplumsal kuralların kırılabilir grupların insan onuruna uygun şekilde gerçekleştirilmesi önemli bir gerekliliktir.

Anahtar Kelimeler: Kırılabilirlik, Etik Sorunlar, Toplum

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN ALDIKLARI ETİK EĞİTİMİN ETKİNLİĞİNİN MESLEKİ DEĞERLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Sevim DOLU¹, Gürkan ÖZDEN², Özlem COŞKUN³, Serap Parlar KILIÇ⁴

¹*İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı*

²*İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı*

³*Elazığ Fethi Sekin Şehir Hastanesi*

⁴*İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı*

Giriş: Hemşireler için etik eğitimi özellikle lisans ve lisansüstü düzeyde, pratik mesleki yaşamda son derece önemlidir. Etik bilincin ve duyarlılığın gelişmesi, etik ilkeler doğrultusunda hastaya bakım verebilmesi, tutum ve davranışların etik açıdan değerlendirilebilmesi için özellikle hemşirelerin etkin bir etik eğitimi alması gerekmektedir. Mesleki değerler de hemşirelik mesleğinin temel özellikleri arasında yer aldığından, hemşirelik eğitim programlarında önemli bir konudur ve mesleki değerlerin hemşirelik eğitimi sırasında deneyimle geliştirilmesi gerekir. Mesleki değerler mesleğin etik kodlarıyla açıklanır. Etik eğitim hemşirelik öğrencilerinin mesleki kimliklerinin artmasına önemli ölçüde katkıda bulunur. Bu nedenle mesleki değerlerin gelişiminde hemşirelerin aldığı etik eğitimin etkinliği önemlidir.

Amaç: Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin aldıkları etik eğitimin etkinliğinin mesleki değerleri üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bulgular: Araştırmamızda Hemşirelikte Etik Eğitimin Etkinliğini Değerlendirme Ölçeği toplam puan ortalaması 52.78 ± 10.37 , Hemşirelerin Mesleki Değerleri Ölçeği-Revize toplam puan ortalaması ise 93.32 ± 17.00 olarak saptandı. Ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulundu ($r=0.374$, $p=0.00$). Yapılan regresyon analizi sonucuna göre, F değerine karşılık gelen anlamlılık seviyesine bakıldığında kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulundu ($F=47.865$; $p<0.05$). Bağımsız değişkene ait beta katsayısı değerine, t değerine ve anlamlılık seviyesine bakıldığında; Hemşirelikte Etik Eğitimin Etkinliğini Değerlendirme Ölçeğinin Hemşirelerin Mesleki Değerleri Ölçeği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu saptandı ($t=6.918$; $p<0.05$). Hemşirelikte Etik Eğitimin Etkinliğini Değerlendirme Ölçeğinin Hemşirelerin Mesleki Değerleri Ölçeği üzerindeki değişimin %13.7'sini açıkladığı saptandı (Düzenlenmiş $R^2=0.137$). Hemşirelikte Etik Eğitimin Etkinliğini Değerlendirme Ölçeği değişkenindeki 1 birimlik artışın, Hemşirelerin Mesleki Değerleri Ölçeği üzerindeki 0.374'lük artışa neden olduğu belirlendi (Beta= 0.374)

Sonuç ve Öneriler: Sonuç olarak hemşirelikte etik eğitimin etkinliğinin hemşirelerin mesleki değerleri üzerinde pozitif yönde ve anlamlı etkisinin olduğu belirlendi. Bu doğrultuda etik eğitimin etkinliğini arttırmak için hemşirelik müfredatında bulunan tüm mesleki derslere etik eğitim ve mesleki değerler kavramları entegre edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Etik, Hemşirelik, Mesleki değerler

GELENEKSEL BANKACILIĞA YANSIYAN ETİK BANKACILIK UYGULAMALARI: ETKİ ANALİZİ

Sezer Bozkuş Kahyaoğlu¹, Bülent Balkan²

¹*İzmir Bakırçay Üniversitesi*

²*İstanbul Arel Üniversitesi*

Giriş: "Etik bankacılık", kârlılığa değil topluma ve çevreye fayda sağlamaya odaklanarak "geleneksel bankacılığa" alternatif bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Etik bankacılığın çeşitli ilkeleri, "sosyal bankacılık", "sürdürülebilir bankacılık", "sorumlu bankacılık" ve "yeşil bankacılık" gibi çeşitli kavramlar altında geleneksel bankacılığı etkilemiştir. Ayrıca, mikro finans ve katılım bankacılığı gibi uygulamalar etik bankacılık ilkelerini vurgulamış ve geleneksel bankacılığı dönüştürmüştür.

Amaç: Bu çalışma, etik bankacılık ile yukarıda belirtilen farklı bankacılık uygulamaları arasındaki ilişkiyi açıklığa kavuşturmayı hedeflemektedir. Böylece bankacılık uygulamaları arasında var olan kavramsal karışıklığa dikkat çekerek bankaların uluslararası standartlara göre sınıflandırılmasında ortaya çıkan boşluğu gidermeye yönelik etki analizi yoluyla literatüre katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de ve dünyadaki banka örnekleri incelenerek etik uygulamaları açısından değerlendirmesi yapılmaktadır.

Bulgular: Etik bankacılık ile geleneksel bankacılık kapsamında yer alan uygulamaların kıyaslanması sonucunda ortaya çıkan yeni bankacılık yaklaşımları ele alınmaktadır. Sosyal faydayı önceleyen ve ekonomik hedeflerin önünde tutan Etik bankacılık yaklaşımı ile kurumsal sosyal sorumluluk üzerinden sosyal fayda sağlamaya çalışan geleneksel bankacılığın dünyada ve Türkiye'de geldiği nokta değerlendirilmektedir. Farklı ülkelerin etik bankacılıkta öne çıkması ya da geride kalmasının kök nedenleri araştırılarak bunların bulunduğu topluma katkısı, çevreye olan etkisi ile sosyal fayda yaratmaya yönelik kapasiteleri üzerinde durulmaktadır. Bulgular finansal piyasaların ve kurumların şeffaflık, hesap verebilirlik ve yasal uyum yönünden gerekli hassasiyeti gösterdikleri var sayımı altında; kurumsal web sitelerinde yer alan kamuya açık olan bilgileri ve verileri üzerinden ortaya konmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Etik bankacılık ilkelerinin geleneksel bankacılık üzerindeki etkisi araştırılmakta ve sektörde etik bankacılık uygulamalarının ilerlemesini teşvik etmek için politika önerileri sunulmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler koordinasyonunda küresel acil çağrı olarak başlayan sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmaya katkıları çerçevesinde önemi artan etik konusunun sürdürülebilir finans, sorumlu finans ve yeşil finans gibi yaklaşımlarla finans sektöründe nasıl etkiler ortaya çıkarabileceğine yönelik değerlendirmeler yapılarak etik bankacılığın sektörde konumlandırılmasına yönelik literatüre katkı sunulmasına çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sorumlu Bankacılık, Yeşil Bankacılık, Sürdürülebilir Bankacılık, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Etik Bankacılık

YAPAY ZEKÂNIN AKADEMİK YÖNDEN ETİK BOYUTU

Hilal Yasatekin¹, Fahri Apaydın¹

Yalova Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı

Giriş: Yapay zekâ, gelişen teknoloji ile etkisini hızla ilerleyerek gösteren ve hayatın her alanında olduğu gibi akademide de giderek artan bir etkiye sahiptir. Bu gelişmeyle birlikte, yapay zekâda etik konusu da gündeme gelmektedir.

Amaç: Bu araştırma, alan yazında yer alan yapay zekâ etiğinin temel unsurlarını ve akademide karşılaşılan etik sorunları incelemektedir. Araştırmanın kapsamını, akademide yapay zekâ alan yazınından derlenen çalışmalar oluşturmaktadır.

Bulgular: Burada sunulan kavramsal çerçeve, yapay zekâ ortamında akademide etik üzerine alan yazının kapsamlı bir analitik ve eleştirel incelemesinden türetilmiştir. Ana akım akademide etik alan yazınında intihal teması vardır. Yapay zekâdan akademik anlamda birçok yönden yararlanılmaktadır. Bu durum zaman bakımından tasarruf ve kolaylık sağlasa da etik kaygıları da beraberinde getirmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Bu durumda akademide yapay zekâ ile etik açıdan bir denge kurmak elzem görünmektedir. Bu yüzden yapay zekâ ve onları kullanan akademisyenler için entelektüel ilgi ve pratik değere sahip olmalı, etik ilkeler ile kaygılar iyi anlaşılmalı ve yapay zekâ ile akademide etik uygulanmasına daha sistematik ve kapsamlı bir yaklaşım sergilenmelidir.

Anahtar Kelimeler: yapay zeka, etik eğitimi, akademik etik

DOĞAYLA BÜTÜNLEŞME: KRONİK HASTALIKLARDA EKOTERAPİ VE ETİK PROBLEMLER

Elvan Kırılmaz¹, Serap Parlar Kılıç²

¹Doğanşehir Şehit Esra Köse Başaran Devlet Hastanesi

²İnönü Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Giriş: Kronik hastalıklar uzun süre bakım gerektiren, yavaş ilerleyen ve dünya genelinde yüksek morbidite ve mortaliteye neden olan hastalık grubu olarak ifade edilmektedir. Bireyin yaşamını fiziksel ve zihinsel olarak tüm yönleriyle etkileyen kronik hastalıklar fiziksel semptomların yanı sıra çeşitli psikososyal sorunlara da neden olmaktadır. İnsanların doğayla yapılandırılmış bir şekilde etkileşim kurmasını destekleyen doğa temelli müdahalelerin fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlık açısından yararları olduğu belirtilmektedir. Doğa ortamlarına maruz kalmak, örneğin stresi azaltarak, öznel canlılığı artırarak ve kan basıncını, kortizol seviyelerini ve tüm bağışıklık sistemini olumlu yönde etkileyerek zihinsel ve fiziksel sağlığı iyileştirebilmektedir. Literatürde doğa terapisi veya yeşil terapi olarak da adlandırılan ekoterapi doğayla bağlantı kurularak fiziksel ancak özellikle psikolojik refahın artırılmasına katkı sağlayan bir terapi çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda ekoterapinin kalp hızını ve kan basıncını düşürdüğü, ağrıyı, anksiyeteyi ve stresi azalttığı, refahı ve uyku kalitesini artırdığı belirtilmektedir. İçerisinde hayvan destekli terapi, macera terapisi ve bahçe terapisi gibi birçok terapi çeşidini barındıran ekoterapinin herhangi bir etik kodu bulunmamaktadır ve lisanslı profesyoneller dışındaki bireyler tarafından da uygulanabilmektedir. Ayrıca fiziksel ve ruhsal sağlığı iyileştirmede bireyleri doğayla bağlantı kurmaları için açık hava ortamlarına götürmek belirli bir risk düzeyi içermektedir. Tüm bu durumlar beraberinde bazı etik problemleri getirmektedir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı kronik hastalıklarda ekoterapinin kullanımında gelişebilecek etik problemleri incelemektedir. Bildirinin hazırlanma aşamasında “kronik hastalıklar, ekoterapi, doğa terapisi, yeşil terapi ve etik problemler” anahtar kelimeleri kullanılarak Google Akademik, PubMed, Science Direct, Web of Science ve ULAKBİM veri tabanlarında yıl sınırlaması yapılmaksızın literatür taraması yapılmıştır. Bu kapsam çerçevesinde olan makaleler incelenmiştir.

Bulgular: Gizlilik ve bilgilendirilmiş onam, fiziksel temas ve kişisel sınırlar, fiziksel ve duygusal güvenlik, uygulanabilirlik ve yeterlilik ekoterapi uygulanırken ortaya çıkan etik problemlerden bir kaçını oluşturmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Bu etik problemlerin önüne geçebilmek için ekoterapistler insan-doğa ilişkisine saygı göstermek, doğayı korumak, ekolojik sürdürülebilirliği sağlamak, katılımcıların yeşil alana erişiminde eşitliği sağlamak gibi ahlaki değerlere sahip olmalıdır. Bunun haricinde fiziksel risk yönetimi, uygun denetim ve danışmanlık, doğaya özen gösterilmesi, kanıta dayalı uygulamaların gerçekleştirilmesi, kişisel değerlerin sınırlandırılması ve etkin bir eğitimin sağlanması gibi etik kodların oluşturulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kronik Hastalıklar, Ekoterapi, Doğa Terapisi, Etik Problemler

ACİL SERVİSTE YAŞANAN ETİK SORUNLAR

Ali Büyükkocak¹, Esra Akın²

¹*İzmir Tepecik EAH*

²*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

Giriş: Acil, aniden gelişen hastalık ya da yaralanma nedeniyle birey grup veya toplumun iyilik halini tehdit eden, kriz olarak algılanan bir durumdur. Acil servis özellikle ölüm veya sakat kalma riski olan, acil bakım arayan her hastanın değerlendirilmesi ve stabilizasyonu için gerekli, hasta bakımı konusunda yetkili ve deneyimli, acil tıp eğitimi almış hekim, hemşire ve yardımcı sağlık personeli bulundurmaya zorunda olan birimdir. Sağlık uygulamalarında etik, hasta bakımı ve tedavisinde doğabilecek etik sorunları tanımlamak, analiz etmek ve çözümlenmek için sistematik bir yaklaşımı içermenin yanında kişiler arası düzeyde karar verme ile de ilgilidir. İş ve meslek etiğine yönelik görüşlerin ve etik sorunların incelenmesi için öncelikle hastanelerde yaşanan problemleri bilmek gerekir. Sağlık profesyonelleri hastaların tedavi ve bakım süreçlerinin yönetiminde çeşitli nedenler ile etik sorunlar ile yüz yüze gelmektedir. Benzer durum Acil Servis içinde geçerlidir. Acil servis çalışanları sıklıkla etik ilkelerin ve etik değerlerin ihlalinin olduğu etik ikilemleri yaşamaktadırlar. Bu bağlamda, yaşanan etik sorunların belirlenmesi ve doğru etik karar verme sürecinin yönetilmesi hayatidir.

Amaç: Araştırma, Acil Serviste yaşanan etik sorunların belirlenmesi amacı ile gözlemsel olarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Acil serviste yaşanan etik sorunlara en çok neden olan grubun %39,3 oranı ile hemşirelerin olduğu ve yaşanan etik sorunlarda en çok zarar gören grubun %85,7 oranı ile hastaların olduğu saptanmıştır. Acil serviste yaşanan etik soruna en çok neden olan cinsiyetin %53,6 oranı ile erkeklerin olduğu, acil serviste yaşanan etik sorunun yaşandığı saat aralığının %25,0 oranı ile (20:00-00:00) saatleri arasında gözlemlendiği, acil serviste yaşanan etik sorunların %46,4 oranı ile en çok sarı alanda yaşandığı, acil serviste yaşanan etik sorunlara %3,6 oranı ile beyaz kod verildiği saptanmıştır. Acil serviste yaşanan etik sorunların türünün %64,3 oranı ile en sık etik belirsizlik olarak yaşandığı bulunmuştur. Acil serviste yaşanan etik sorunlarda ihlal edilen etik ilkelerin %59,5 oranı ile özerklik etik ilkesinin ihlali ile oluştuğunu, acil serviste yaşanan etik sorunlarda ihlal edilen etik değerlerin %35,2 oranı ile insan onuru etik değerinin ihlali ve %33,3 oranı ile altuzum etik değerinin ihlali ile olduğu saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Acil servislerde etik sorunların yaşandığı, etik sorunun sıklıkla etik belirsizlik olarak karşımıza çıktığı görülmüştür. Yanı sıra en sık özerklik etik ilkesinin ihlali ve insan onuru etik değeri ile altuzum etik değerinin ihlal edildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Acil Servis, Etik Sorun, Etik

ÖRGÜTSEL ETİK İKLİMİNİN PERSONELİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: BİR ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ

Elif YESİR², Lutfiye ÖZDEMİR³

¹İnönü Üniversitesi

²İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı

³İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı

Giriş: Örgütsel etik iklimi, bir örgütün etik değerleri, normları ve davranış biçimlerinin çalışanlar tarafından nasıl algılandığını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı ise bireylerin cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarını yansıtan bir kavram olarak tanımlanmaktadır.

Amaç: Bu araştırmanın amacı, örgütsel etik iklimin, Türkiye’de bir devlet üniversitesinde çalışan akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin şekillenmesinde rol oynayan faktörleri incelemektir. Bu kesitsel çalışma 23 Eylül-11 Ekim 2024 tarihleri arasında Türkiye’de bir devlet üniversitesinde 349 personelin katılımı (akademik ve idari personel) ile yüz yüze yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında tanımlayıcı bilgi formu, “Örgütsel Etik İklimi Ölçeği” ve “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistikler, Spearman Korelasyon ve Lineer Regresyon (enter) Analizleri kullanılmış olup, sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Katılımcıların yaş ortalaması 41 (SS:10,17) yıl olup çoğunluğu kadından (%56,2) oluşmaktadır. Örgütsel etik iklim ile toplumsal cinsiyet algısı arasında negatif yönlü, düşük düzeyli anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -.122$, $p = .023$). Örgütsel etik iklimi ölçeğine göre ve alt boyutlarında bulunan kurallara yönelik iklim ile davranışlara yönelik iklimin orta düzeyde algılandığı saptanmıştır. Katılımcıların, Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden aldıkları ortalama puan (98,60±17,41) genel olarak olumlu bir toplumsal cinsiyet algısı ve cinsiyet eşitliğine duyarlı olduklarını göstermektedir. Örgütsel etik ikliminin; etik değerlerin paylaşılması (OR: -0,558, %95 CI: -0,737-0,379), cinsiyet eşitliği politikasının uygulanması (OR: -0,307, %95 CI: 0,465 - 0,149) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmemesi (OR: 0,486, %95 CI: 0,331-0,641) üzerinde etkisi bulunmaktadır ($p < 0,05$). Toplumsal cinsiyet algısının; kadın cinsiyetinde olmak (OR: -18,708, %95 CI: -21,746 - 15,67), 16 yıldan daha fazla eğitim düzeyine sahip olmak (OR: 17,788, %95 CI: 2,013-13,562) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmesi üzerinde (OR: -3,503, %95 CI: -6,431 - -0,576) etkili olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Sonuç ve Öneriler: Örgütsel etik iklimin toplumsal cinsiyet algısını negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Etik iklimin, örgütün etik değerlerinin çalışanlarla paylaşılması, cinsiyet eşitliği politikalarının uygulanması ve cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmemesi gibi faktörlerle şekillendiği tespit edilmiştir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet algısının kadın çalışanlar, 16 yıl ve üzeri eğitim almış kişiler ile örgütsel kültürde cinsiyet önyargılarını fark eden çalışanlar tarafından daha güçlü hissedildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: etik iklim, örgüt, toplumsal cinsiyet algısı

HEMŞİRELERİN ÖZ BAKIM ALGILARI İLE HEMŞİRELİK UYGULAMALARINDA ÖZ FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ

Burcu CEYLAN¹, Aylin ÖZCAN², Simay SIRMA², Esra AKIN¹

¹*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı*

²*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı*

Giriş: Öz bakım yaşam boyu sürdürülmesi gereken, mesleki ve etik açıdan gerekli olan, çok yönlü ve kapsamlı faaliyetlerden oluşur. Öz farkındalık ise kişinin davranışlarına rehberlik etmesi amacıyla öz değerlendirme yaparak düşüncelerini, hislerini, inançlarını ve değerlerini fark etmesi, benliğini tanımasıdır.

Amaç: Araştırmada, hemşirelerin öz bakım algıları ile hemşirelik uygulamalarında öz farkındalıklarını belirlemek ve öz bakım algıları ile öz farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır.

Bulgular: Tanımlayıcı ve kesitsel tipte olan bu araştırmanın verileri Mayıs-Haziran 2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırma evrenini, bir Üniversite Hastanesi'nde hasta yatışı yapılan klinik ve yoğun bakım ünitelerinde görev yapan tüm hemşireler, örneklemini ise araştırmaya katılmaya gönüllü olan ve veri toplama formlarını eksiksiz dolduran hemşireler (n=165) oluşturmuştur. Araştırma verileri "Birey tanım formu", "Watson İyileştirici Öz Değerlendirme Ölçeği" (en düşük 5, en yüksek 35 puan alınabilir) ve "Hemşirelik Uygulamalarında Öz Farkındalık Ölçeği" (en düşük 0 en yüksek 90 puan alınabilir) kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli etik kurul izinleri, kurum izni ve katılımcılardan yazılı onamları alınmıştır. Veriler IBM SPSS (version 21.0) paket programına aktarılarak analiz edilmiş olup, analizde sayı ve yüzde, sürekli değişkenler için ise ortalama ve standart sapma, parametrik ve parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Tüm analizlerde istatistiksel anlamlılık sınır değeri $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelerin %85,5'i kadındır ve %69,1'i lisans mezunudur. Hemşirelerin Watson İyileştirici Öz Değerlendirme Ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması $28,35\pm 4,71$ 'dir. Hemşirelik Uygulamalarında Öz Farkındalık Ölçeği'nden alınan toplam puan ortalaması $62,80\pm 7,36$ olup "Mesleki Farkındalık" alt boyutundan $20,63\pm 3,15$, "Bireysel Farkındalık" alt boyutundan $12,15\pm 2,09$, "Vicdani Farkındalık" alt boyutundan $18,56\pm 1,97$ ve "Bağlamsal Farkındalık" alt boyutundan $11,44\pm 2,66$ 'dir. Ölçek toplam puanları ile değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde, Öz Farkındalık Ölçeği ile yaş ve meslekte çalışma yılı arasında pozitif yönlü, Öz Değerlendirme Ölçeği ile shift boyunca bakılan hasta sayısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna ek olarak evli olan katılımcıların öz farkındalıkları bekar olanlara göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. İki ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Araştırmaya katılan hemşirelerin öz bakım algılarının yüksek, öz farkındalıklarının orta düzeyde olduğu görülmektedir. Buna ek olarak öz bakım algısı arttıkça hemşirelik uygulamalarında öz farkındalıkları da anlamlı olarak artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: öz farkındalık, öz bakım, hemşirelik

HEMŞİRELİK META-TEORİSİ: KARMAŞIKLIK BÜTÜNLEŞTİRME HEMŞİRELİK TEORİSİ (CINT)

¹Fatma ORGUN, ¹Nilay ÖZKÜTÜK, ²Adife Ahsen ÇETİN

¹Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi ²Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Giriş: Hemşirelik eğitimi, klinik becerilerin geliştirilmesinin yanı sıra, teorik bilgi ile uygulama arasındaki bütünleşmeyi sağlamayı amaçlayan kapsamlı bir süreçtir. Hemşirelik teorileri, hemşirelerin hasta bakımını iyileştirmek, profesyonel etik değerleri benimsemek ve bilimsel temellere dayalı kararlar almak için rehberlik sağlar. Bu teoriler arasında, son yıllarda Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi (CINT), hemşirelik uygulamalarına dinamik bir yaklaşım sunarak sağlık hizmetlerinin karmaşıklığını anlamayı ve yönetmeyi amaçlar. Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi (CINT); Florence Nightingale tarafından vurgulanan insan, sağlık, çevre ve hemşire arasındaki etkileşimleri ele alarak, hemşirelerin klinik uygulamalarda karşılaştıkları karmaşık durumları daha etkili bir şekilde yönetmelerine yardımcı olur. Teori, pozitivizm ve pragmatizmle bağlantılı olup, bilimsel verilerin ve pratik çözümlerin entegrasyonunu vurgular. Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi (CINT)'nin uygulanması, hemşirelerin bilgiyi bütünleştirmesini, dinamik karar verme, işbirliği, iletişim ve yansıtma süreçlerini güçlendirir.

Amaç: Bu makalede mesleği geliştirmede hemşirelere mantık, analiz, değerlendirme, deneyim, yansıtma, sezgi veren tüm yararlı kriterleri içeren Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi (CINT) teorisi tanıtılmaya çalışılmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Uluslararası ve ulusal literatür, Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi (CINT)'nin hemşirelik uygulamalarına rehberlik ederek sağlık hizmetlerinin kalitesini artırabileceğini göstermektedir. Bu teori, özellikle klinik ortamlarda esnek ve bütüncül bir yaklaşım benimsemeyi sağlayarak, hemşirelerin mesleki becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunur.

Anahtar Kelimeler: CINT, Karmaşıklık Bütünleştirme Hemşirelik Teorisi, Hemşirelik Meta-Teorisi

HEMŞİRELİK SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEMŞİRELİK BAKIMINDA ETİK TUTUMLARI VE KLİNİK KARAR VERMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Emine Çöl¹, Esra Tayaz¹

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

Giriş: Hemşireler çalışma ortamında, hastalarla uzun süre bir arada bulunan sağlık ekibi üyesi olmaları sebebiyle bakım hizmeti sunumunda çeşitli etik sorunlarla karşılaşmakta ve sorunlar karşısında gösterdikleri etik tutumlar bakımın kalitesini etkilemektedir. Hemşireler bakım uygulamalarını yaparken etik ikilemler yaşayabilir ve bu ikilemler karşısında karar verme süreci içine girerler. Böyle durumlarda etik ilkeler esas alınarak doğru ve etik klinik kararların verilmesi oldukça önemlidir.

Amaç: Araştırma hemşirelik son sınıf öğrencilerinin hemşirelik bakımında etik tutumları ve klinik karar vermeleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Bulgular: Araştırma, Ankara'daki bir üniversitede hemşirelik bölümünde eğitim gören 87 son sınıf hemşirelik öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırmanın etik kurum ve kurum izinleri alındıktan sonra veriler tanıtıcı özellikler formu, hemşirelik bakımında etik tutum ölçeği (HBETÖ) ve hemşirelikte klinik karar verme ölçeği (HKKVÖ) aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22.14±0.97 olduğu, yaş aralığının ise 21-27 arasında değiştiği ve %86.2'sinin (n:75) kadın olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının (n:44) klinik uygulama esnasında etik bir sorunla karşılaştıkları, %33.3'ünün mesleğe dair olumsuz düşüncelerinin olduğu ve klinik karar verirken zorlandığını düşündüğünde %44.8'inin anksiyete yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin HBETÖ puan ortalaması 150.21±16.12 (yüksek etik tutum), HKKVÖ puan ortalaması 141.09±17.04 (orta düzey klinik karar verme) olarak bulunmuştur. Seçenek ve fikirleri araştırmak alt boyutu puan ortalaması 37.29±5.47, amaçları ve değerleri soruşturmak alt boyutu puan ortalaması 34.20±3.28, sonuçları değerlendirmek alt boyutu puan ortalaması 35.38±5.61 ve bilgiyi araştırmak ve bilgiyi tarafsız olarak benimsemek alt boyutu puan ortalaması 34.23±4.27 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin etik tutumları ile klinik karar vermeleri arasında orta derecede pozitif korelasyon olduğu belirlenmiştir (R=0.340, p=0.001). Sonuçları değerlendirmek alt boyutu dışında diğer alt boyutlar ile etik tutum arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (p<0.05). Erkek öğrencilerin etik tutumlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (p:0.029). Öğrencilerin yaşadığı yer ile ölçek puanları değerlendirildiğinde HKKVÖ, ölçek alt boyut puan ortalamaları (sonuç değerlendirmek alt boyutu hariç) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Araştırmada hemşirelik öğrencilerinin etik tutumlarının yüksek olduğu ve orta düzeyde bir klinik karar vermeye sahip oldukları, ikisinin arasında da orta düzey pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Klinik karar vermenin öğrencilerde geliştirilmesi ile etik tutumlarının da artacağı düşünülmektedir. Etik tutum ve klinik karar verme ile ilgili araştırmaların artırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: etik tutum, klinik karar verme, hemşirelik

ETİK KARAR VERME SÜRECİNDE CHATGPT'NİN ROLÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR OLGU ÇALIŞMASI

Gamze Saatçi¹, Sevda Korkut², Esra Akın³

¹Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

²Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

³İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü

Giriş: Yapay Zeka (YZ) araçları, özellikle sağlık hizmetlerinde karmaşık ve etik açıdan hassas kararlar alırken insanlara yardımcı olma potansiyelindedir. Bu çalışmada, bir büyük dil modelidir olan ChatGPT'nin, etik karar verme sürecinde sağlık çalışanlarının muhakemesine katkı sağlayabilme kapasitesi incelenmiştir. Sağlık alanında alınan etik kararlar, hasta mahremiyeti, özerklik, zarar vermeme ve adalet gibi temel etik ilkelerin dikkatle ele alınmasını gerektirir. Bu bağlamda ChatGPT'nin, bu tür etik ikilemleri çözmede insan yargısını ne ölçüde destekleyebileceğini anlamak önemlidir.

Amaç: Bu çalışma, ChatGPT'nin etik karar verme sürecindeki katkı potansiyelini bir olgu çalışması yoluyla değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Modelin, sağlık hizmetlerinde karşılaşılan etik ikilemleri çözme sürecinde uzmanların değerlendirmeleriyle ne ölçüde uyumlu olduğu ve hangi açılardan farklılık gösterdiğini incelemek hedeflenmiştir.

Bulgular: ChatGPT, olgu senaryosunda etik sorunları tanımlamada başarılı olmuş ve zarar vermeme-yararlılık ilkesi, özerklik/bireye saygı ilkesi, adalet ve eşitlik ilkesi, mahremiyet ilkesi gibi temel etik ilkelere yönelik öneriler sunmuştur. ChatGPT'nin çözüm önerileri, genel olarak uzmanların görüşleriyle tutarlılık göstermiştir. Çalışmada, hasta mahremiyetinin ihlal edildiği bir yoğun bakım ünitesindeki olgu senaryosu ele alınmıştır. ChatGPT'nin olgu ile ilgili etik sorunları tanımlama ve çözüm önerme yeteneği, etik alanında uzman kişiler tarafından gerçekleştirilen değerlendirmelerle karşılaştırılmıştır. Çalışmayı yürüten yazarlardan biri etik alanında uzman olup, diğer iki yazar ise etik konusunda deneyim sahibi ve bu alanda çeşitli araştırmalar yürütmektedirler. Her bir yazar olgu özelinde bağımsız bir değerlendirme yapmıştır. Yazarlar tarafından hazırlanan etik değerlendirme, etik karar verme ve hemşirelik alanında uzman iki profesyonelin katkısıyla doğrulanmıştır. Yazarların ve uzmanların değerlendirmeleri tematik analizle incelenmiş, elde edilen bulgular etik sorunların belirlenmesi, etik ilkelerin uygulanması ve etik uygunluk açısından irdelenmiştir.

Sonuç ve Öneriler: ChatGPT, etik karar vermede sağlık profesyonellerine destek sağlayabilecek bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ancak karmaşık etik ikilemlerde yalnız başına yeterli bir çözüm sağlayamayabileceği öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik Karar Verme, ChatGPT, Olgu

YOĞUN BAKIM ÜNİTESİNDE AİLENİN BAKIMA KATILIMI VE ETİK HUSUSLAR

Bilal Dinçer¹, Serap Parlar Kılıç¹

¹*Inönü Üniversitesi*

Giriş: YBÜ’nde ailenin bakıma katılımı, aileye saygı ve onuru vurgular, empati ve anlayışı teşvik eder, sağlık profesyonelleri ile aile üyeleri arasında iletişimi, iş birliğini ve ortak karar almayı sağlar. Hemşireler, yoğun bakım ünitesinde kaldıkları süre boyunca hastaların ailelerine bilgi, rahatlık ve destek sağlayarak ve YBÜ ekibiyle olan temaslarını organize ederek ailenin bakıma katılımında önemli bir rol oynarlar. Bununla birlikte, ailenin bakıma ve kararlara katılımı, yoğun bakım ortamının psikolojik sıkıntısına ve (genellikle aniden) sevilen birinin hastaneye kaldırılmasına ek olarak aile üzerinde önemli bir yük de oluşturabilir. Bu bağlamda, yoğun bakımda ailenin yeri, sözde "aile merkezli bakım"ın daha geniş çerçevesi içinde, bakım ekibi tarafından dikkate alınması gereken bir dizi etik soru (örneğin gizlilik sorunları, bilgilendirilmiş onam) ortaya çıkarır.

Amaç: Aile üyelerinin hastaya karşı ahlaki sorumlulukları, yakınlar tarafından hasta için kaygı, endişe verici ve ayrıca durumdaki rollerinin ne olabileceği ve daha fazlasını yapıp yapamayacakları konusunda kafa karışıklığı olarak ifade edilebilir. Bu tür etik açıdan zorlayıcı konularda daha hassas bir dikkat ve olumlu bir diyalog kullanmak gerekir. Bu çalışmada, yoğun bakım ünitesinde ailenin bakıma ve karar verme sürecine katılımı ve etik hususlara dikkat çekilmiştir.

Bulgular: Çalışmanın derleme olması sebebiyle bulgu yoktur.

Sonuç ve Öneriler: Yoğun Bakım Ünitesinde yapılan girişimlerde ailenin dahil edilmeli ve karşılaşılan etik sorunları profesyonel bir şekilde çözmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Yoğun Bakım Ünitesi, aile, bakım, etik

ÜNİVERSİTE HAYATINDA AKRAN ZORBALIĞI: ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

Mehmet İckale¹, Elçin Esenlik¹

¹Akdeniz Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesi

Giriş: Giriş: Akran zorbalığı, bir kişi veya grup tarafından aynı yaştaki birine kasıtlı olarak zarar verilmesi ya da tehdit edilmesi şeklinde tanımlanan etik dışı bir davranıştır. Akran zorbalığının ortaokul veya lise dönemlerinde kaldığı genel olarak düşünülse de üniversite hayatında da bu duruma yaygın olarak rastlandığı yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Üniversite yaşamında akran zorbalığı ile araştırmaların dünyada ve ülkemizde son 15 yılda yayımlandığı görülmektedir. Genel olarak iki temel formda ortaya çıktığı belirlenmiştir: Yüz yüze veya online olarak bireye veya bir gruba yapılan düşüncesizce eylemler (pragmatik) olabildiği gibi; kasıtlı veya tekrarlayıcı şekilde zarar vermeye yönelik eylemler olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Bu durum üniversitelerdeki hiyerarşik yapılanmada üstten alta doğru yapılabildiği gibi, alttan üste doğru da yapılabilmektedir. Zorbalık; fiziksel veya sözlü olarak, direkt ya da dolaylı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu durum her iki tarafın da hem sosyal ilişkilerini hem de akademik başarılarını ve sağlığını olumsuz olarak etkilemektedir. Daha önceki araştırmalara göre, küçük yaşlarda daha çok zorbalığa maruz kalınırken, yaş ilerledikçe zorbalık yapma sıklığının yükseldiği tespit edilmiştir. Bu durum fiziki temasla, sözlerle veya üstü kapalı davranışlarla kendini gösterebilmekte olup fiziksel ve psikolojik zararlar ile itibarının zedelenmesi gibi durumlara yol açmaktadır. Bu süreç bireyin işten ayrılma veya bulunduğu işi değiştirme gibi durumlara karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Yükselmek, kademe atlamak gibi yarışçıl durumların olduğu ortamlarda, kendi yetenek ve becerilerini ortaya koymak yerine hedef kişileri elimine etmeye yönelik çabaların daha da arttığı görülmektedir. Zorbanın özellikleri arasında yer alan güvensizlik, korku ve kıskançlık, düşmanca davranışları artırmaktadır. Bu durumları önlemeye yönelik olarak “Olumlu davranış geliştirme eğitimleri”nin test edildiği çalışmalarda, zorbalığın azaldığı görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç: Akran zorbalığının üniversite ve akademik iş hayatında da önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Gerek eğitim programlarıyla gerekse yaptırımların somut olarak ortaya konulacağı yönetmeliklerle düzenlenmesi bu durumun azalmasına katkıda bulabilir.

Anahtar Kelimeler: Akademik zorbalık, Akran zorbalığı

ORTODONTİ BİLİMİNDE KLİNİK VE ARAŞTIRMA ETİĞİNDEKİ TARİHSEL GELİŞİM VE GÜNCEL PROBLEMLER

Elçin Esenlik¹

¹Akdeniz Üniversitesi

Giriş: Giriş: Ortodonti alanındaki araştırmalar ve klinik uygulamalar rapor edilen modern yazılı kaynaklarda 1950'li yıllardan başlayıp günümüze kadar uzanmaktadır. Bu çalışmalar gözden geçirildiğinde, birçoğunda etik prensiplere riayet edilmediği anlaşılmaktadır.

Amaç: 2000'li yılların başından itibaren Dünyada etik ve hasta hakları ortodonti biliminde de daha sık gündeme gelmeye başlamış ve bu konuda yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Bu derlemenin amacı, geçmişten günümüze Ortodontide karşılaşılan etik prensiplere uyum ve sorunların değerlendirilmesidir.

Bulgular: Bu uygulama ve araştırmaların en eskilerinden 1990'lı yıllara kadar, araştırma amacıyla insanda yapılan deneylerde tedavi için gerekli olmayan implant ve benzeri uygulamaların yapıldığı ve yine gerekli olmayan radyografilerin belli aralıklarla alındığı ve radyasyon maruziyetine sebep olduğu görülmektedir. En önemli konuların başında hastalardan gerekli olmayan ve tekrarlayıcı radyografilerin alınması, hastaların takip amacıyla kasıtlı olarak bekletilmesi ve tedaviye alınmaması, hasta onamlarının belgelenmemesi, hasta bilgilerinin ve fotoğraflarının kimliği gizlemeyecek şekilde paylaşılması, invaziv tedavi tekniklerine hastaların yönlendirilmesi, yükselme ve statü elde etme maksadıyla yapılan araştırmalarda hastaların belli bir tedavi grubuna sevk edilmesi sayılabilir. Günümüzde birçok kurul ve yönetmelikle araştırmaların kontrol altına alınması ve takip edilmesi sağlansa da; hasta ile iletişim; uygunsuz veri paylaşımı, uygunsuz radyografi alımı, hasta görüntülerini paylaşma, farklı birine ait hasta vedökümanları sosyal medya ve benzeri platformlarda paylaşma gibi birçok etik sorun devam etmektedir. En çok karşılaşılan diğer bir etik ihlal ise gelir durumunu profesyonellikte ilk sırada tutmadır.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç: Dijital teknolojinin hızla gelişmesi diğer branşlarda olduğu gibi ortodonti biliminde de farklı etik sorunların meydana çıkmasına sebep olmuştur. Her disiplin özelinde etik eğitim programlarının oluşturulması, ders müfredatına eklenmesi ve bu konuda farkındalığın artırılması için çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ortodonti, Araştırma etiği, Klinik etik

HEMŞİRELİKTE ETİK EĞİTİMİNDE FİLM İZLETME YÖNTEMİNİN KULLANIMI

Fadime Tekin¹, Esra Tayaz¹

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

Giriş: Eğitim, bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Bu sürecin nitelikli olması, mesleki etiği benimsemek ve mesleki profesyonelliği kazanmak için önemlidir. Profesyonel bir meslek olan hemşirelikte uğraş alanının merkezini “kişi”, uğraşma biçimini ise “bakım” oluşturmaktadır. Kişi etik bir özne, bakım ise etik bir eylemdir. Bu durum sebebi ile hemşireler meslek yaşamları boyunca etik karar vermeleri gereken pek çok durumla karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle hemşirelerin öğrencilik dönemlerinde etik eğitimi almaları gerekmektedir. Hemşirelik etiği eğitimi, hasta bakımını iyileştirmenin önemli bir yönüdür. Ayrıca, etik açıdan yetkin hemşirelik öğrencileri klinik uygulamalarda hastalarını güvende tutabilmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin etik eğitiminde farklı ve etkin yöntemlerin kullanılması gerekmektedir. Tercih edilecek olan öğretim yönteminin, öğrencilerin ahlâki gelişimini destekleyecek ve etik sorunlara yaklaşımı konusunda donanımlı olmalarını sağlaması gerekmektedir. Hemşirelik etik eğitiminde, geleneksel eğitim yöntemlerinin dışında web tabanlı öğrenme, simülasyon, olgu ve küçük grup tartışmaları, rol yapma, video gösterimi, hikâye anlatımı ve film izletme gibi yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu yöntemlerden biri olan film izletme yöntemi, görsel görüntülerle içeriğin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmakta, izleyenlerin kelime hazinesinin geliştirmekte ve farklı durumlar için çözüm önerileri sunabilmelerini sağlayabilmektedir. Aynı zamanda eleştirel düşünme becerisinin kazanılmasında etkili olmakta, soyut kavramları görselleştirerek ve gerçek yaşamdan örnekler sunarak konunun daha kolay hatırlanmasını sağlamakta, duygular üzerine düşünülmesini ve betimlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca bütüncül bir öğrenme deneyimi olarak filmler, öğrenci merkezli öğrenmeyi ders kitaplarının yapamayacağı şekilde geliştirmekte; gerçekçi vaka çalışmaları sağlamakta; grup öğrenmesinin yanında düşünmeyi teşvik etmekte; filmlerde sunulan hikayeler dikkate alınarak daha üst düzey düşünme ve problem çözme potansiyeli sunmaktadır. Film izletme yönteminin yararlarının olduğu çalışmalar olsa da bu yöntemin hemşirelik etik eğitiminde kullanımı ile ilgili yeterli sayıda çalışma olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda, filmlerin hemşirelik öğrencilerinin etik sorunları daha iyi fark etmelerini sağladığı, filmdeki etik sorunları açıklarken etik ikilemleri tespit edebildikleri, etik konusundaki bilgilerini artırdığı, etik ve profesyonellik alanındaki temel yetkinlikleri kazandırmak için etkili araç olduğu bildirilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç olarak, hemşirelik etik eğitiminde filmlerin kullanılması ile öğrencilerin etik sorunların farkına varmalarını ve bu konuda derinleşebilmelerini sağlayacağı ve çözüm önerileri konusunda yaratıcı olmalarına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerinin etik eğitiminde filmlerin kullanımının artırılması önerilmektedir. Bu derlemede hemşirelik etik eğitiminde film izletme yönteminin önemini vurgulamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: etik eğitimi, film, hemşirelik, etik

HEMŞİRELİK BAKIMINDA VİCDANİ RET

Simay SIRMA¹, Esra AKIN¹

¹İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı

Giriş: Vicdani ret, kişinin uygulamanın bir yönünü vicdanına uygun bulmadığı ve mesleki değerleriyle bağdaştıramadığı durumlarda gösterdiği vicdana dayalı bir itirazdır. Hemşirelik bakımında ise vicdan çatışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan vicdani ret, Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN), Amerikan Hemşireler Birliği (ANA), Türk Hemşireler Derneği ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından bir hak olarak kabul edilmiştir. Vicdani ret, eylem ve inanca yönelik olarak iki başlıkta incelenmektedir. Eylem boyutunda, hemşireler ahlaki olarak yanlış veya kendi değer ve inançlarına aykırı buldukları uygulamanın bir yönüne katılmamayı seçebilirler. İnanç boyutunda ise, hemşireler ahlaki bütünlüklerine uymasa da uygulamaya devam etmelerinden kaynaklanan vicdani stresi ifade edemediklerinde bir vicdani ret deneyimi yaşarlar. Bu bağlamda bakımı doğrudan etkileyebilen vicdan; doğruyu yanlıştan ayırt etme sürecinde rehberlik eden, bireyin davranışlarına yön veren içsel bir his, ahlaki bir pusula ve profesyonelliğin göstergesi olarak kabul edilir. Literatür, vicdanının sesini dinleyen hemşirelerin daha az etik sorun ve vicdani stres yaşadığını, iş doyumunu sağladığını ve olumlu bakım sonuçları elde ettiğini; vicdanını dinleyemeyen hemşirelerin ise suçluluk, kaygı ve tükenmişlik gibi duygular yaşayıp etik ikilemlerle karşılaştıklarını göstermektedir. Bu bağlamda ahlaki vicdanın bir ifade biçimi olarak vicdani ret, insan onuruna saygı ve insan haklarına dayanan bir kavram olup hemşirelerin kişisel ve mesleki değerleri ile etik yükümlülüklerine sadık kalma çabasını yansıtır.

Sonuç ve Öneriler: Araştırma sonuçları, vicdani ret kavramının son yıllarda sıkça tartışılan bir konu haline geldiğini, ancak bu kavramın sınırlarının net bir şekilde belirlenemediğini ve hemşirelerin vicdan temelli etik sorunlarla karşılaştıklarında nasıl bir çözüm yolu izleyecekleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca, hemşirelik etiği çerçevesinde kavramsal ve pratik boyutlarıyla daha derinlemesine araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, vicdani ret konusunda etik davranış sergileyebilmek için, etik çerçeve içinde sınırları belirlenmiş prosedürler ve konuya yönelik eğitimlerin gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: vicdani ret, hemşirelik bakımı, etik sorun, etik ikilem, vicdani stres

HEMŞİRELERİN İNSAN ONURU VE BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ BAKIM ALGILARININ İNCELENMESİ

Gül Güneş AKTAN¹, Burcu CEYLAN², Gülhan ERKUŞ KÜÇÜKKELEPÇE³

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Zübeyde Hanım Sağlık Bilimleri Fakültesi

²İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

³Adıyaman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi

Giriş: Hemşirelik mesleği, hemşirelik felsefesi ile bilimin birleştirilerek sunulduğu bir bakım sanatıdır. Mesleğin değerlerinden biri olan insan onuruna saygı, özünde insanın bireyselliğine saygı gösterilmesi ve her bireye benzersiz bir insan olarak yaklaşılması anlamı taşımaktadır. İnsanın bireyselliği, benzersizliği ve bütünlüğüne olan inancın sağlık bakım ortamlarında uygulanması, bireyselleştirilmiş bakımın, hemşirelik felsefesinin, ahlaki değerlerin ve etik kuralların temelidir. Hemşire, bireylerin değerlerine ve farklılıklarına saygı göstererek, etik ilkeler ve değerler doğrultusunda hemşirelik bakımı vermelidir.

Amaç: Çalışmanın amacı hemşirelerin insan onuru algıları ve bireyselleştirilmiş bakım hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir. Yöntem: Tanımlayıcı tipte olan bu araştırma, Kasım 2023-Mart 2024 tarihleri arasında Türkiye genelindeki yataklı birimler, yoğun bakım üniteleri ve acil servislerde görev yapan 416 hemşire ile yürütülmüştür. Araştırma verisi katılımcı tanımlayıcı özellikleri, Hemşirelikte İnsan Onuru Algılama ve Anlama Ölçeği (ölçekten alınabilecek puan 43-215 puan aralığındadır) ile Bireyselleştirilmiş Bakım Skalası (BBS) -Hemşire Versiyonu (skaladan alınabilecek puan 1 – 5 puan aralığındadır) kullanılarak oluşturulan veri toplama formu aracılığı ile çevrimiçi olarak kartopu örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Analizler IBM SPSS Statistics 22 paket programı üzerinden yapılmış; istatistiksel anlamlılık 0,05 düzeyinden yorumlanmıştır.

Bulgular: Araştırmada hemşireler Hemşirelikte insan onurunu algılama ve anlama ölçeğinden ortalama 200,29 puan, Bireyselleştirilmiş Bakım Skalası-A'dan 3,88 puan almıştır. Kadın hemşirelerin erkeklere göre, çalıştığı birimde refakatçi bulunan hemşirelerin hemşirelikte insan onuru algılama ve anlama ölçeği toplam puanı anlamlı derecede daha yüksek saptanmıştır. Çalıştığı birimde refakatçi olan hemşirelerin ve yataklı birimde çalışan hemşirelerin BBS puanı yoğun bakım ve acil serviste çalışanlara göre anlamlı derecede daha yüksektir. Hemşirelikte İnsan Onuru Algılama ve Anlama Ölçeği ile Bireyselleştirilmiş Bakım Skalası-A arasında istatistiksel açıdan anlamlı, pozitif ve orta düzey bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r= 0,384$).

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelerin insan onurunu algılama ve anlama durumlarının hastaların bireyselliğini nasıl desteklediklerine ilişkin genel tutumlarından daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Buna ek olarak hemşirelerin insan onuru algıları arttıkça bireyselleştirilmiş bakım tutumlarının da anlamlı olarak olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsan onuru, bireyselleştirilmiş bakım, hemşirelik

KRONİK YARA YÖNETİMİNDE ETİK YAKLAŞIM

DERYA KARATEKİN¹, Esra Akın²

¹Menemen Devlet Hastanesi /Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Hemşirelik Esasları

²Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Hemşirelik Esasları

Giriş: Tedavileri zor uzun süren multidisipliner ve interdisipliner çalışma birliği gerektiren kronik yaralar gerek hastalarda gerekse sağlık profesyonellerinde oluşturdukları olumsuz etkiler sağlık sistemine getirdikleri maliyet yükü açısından değerlendirildiğinde tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde önemli bir sağlık sorunu haline gelmektedir. Kronik yarası olan hastaların teşhis ve tedavi sürecini gerçekleştirmek, oluşabilecek komplikasyonları önlemek /azaltmak, kronik yara bakım hizmetlerinin sağlanmasında yara bakım ve stoma hemşirelerin rolü büyük öneme sahiptir. Stoma ve Yara Bakımı Hemşireliği; fistül, yara veya inkontinans (dışkı veya idrar tutamama durumu) sorunu yaşayan bireylerin bakım, tanı ve tedavi süreçlerinde etkin rol oynayan özel bir hemşirelik dalıdır. Sağlık profesyonellerinin her alanda olduğu gibi bu hemşirelik alanında da profesyonel değerleri ve etik ilkeleri vardır.

Amaç: Etik hemşirelik mesleğine her boyutta yol gösterici kavram olduğu için kronik yara yönetiminde de ortaya çıkan etik belirsizlik, etik ikilem, etik çıkmaz gibi etik sorunların çözümünde etik ilkeler ve değerlerin benimsenmesinin ilgili literatür doğrultusunda "kronik yara yönetiminde etik yaklaşım" olarak bu derlemeyle irdelemek amaçlanmaktadır.

Bulgular: Çalışmada öncelikle kronik yara tanımı, sınıflandırması gibi konular ele alınarak tedavi protokolleri ve uygulamalar gibi konularla ardından etik ilke ve değerler doğrultusunda değerlendirme yapılarak devam edecektir. Kronik yara bakımı gibi hemşireliğin özel alanlarında genel çerçeveye tam anlamıyla çizilmediğinden bazı durumlarda etik problemler yaşanabilmektedir. Derlemede ele alınacak olan kronik yara bakımı konusu hemşirelik mesleği için spesifik ve özel bir alan olup farklı etik değer ve esasları getirebilmektedir; bu esas ve değerler temelinde aynı olsa da çalışma alanında karşılaşılan etik sorunlar vaka örnekleri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Yara bakımında uzmanlaşmış hemşirelerin şartlarının yeniden değerlendirilmesi, alanlarının sınırlarının daha net çizilmesi, haklarının güvence altına alınması ve hukuki tanımlarla bu hakların korunması gibi durumlarla uygulamalı ve yasal düzenlemelerin getirilmesi gerekliliktir. Bu bağlamda hemşirelerinde hemşirelik etik kod ve ilkelerine, mesleki sorumluluklarına kronik yara bakım hizmeti sunmakla yükümlüdürler. Aynı zamanda her hastanın da alanında eğitimli stoma ve yara bakım hemşirelerinden hizmet alma hakkı olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu alandaki tüm boyutların göz önünde bulundurulması, getirdiği zorluklar ve şartlar ile birlikte daha fazla akademik ve uygulamalı çalışma yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: kronik yara, Etik, hemşirelik

MUHASEBE SEKTÖRÜNDE ETİK EĞİTİMİNİN MESLEKİ YETERLİLİKLERİN DÖNÜŞÜMÜNE KATKISI

Erhan Yaşar¹

¹İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası

Giriş: Günümüz iş dünyasında muhasebe mesleği, teknik bilgi ve becerilerin yanı sıra profesyonel sorumluluk, etik değerler ve toplumsal duyarlılıkla şekillenmektedir. Etik eğitim, muhasebe uzmanlarının mesleki sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri, etik ikilemlerle başa çıkabilmeleri ve toplumsal güveni pekiştirebilmeleri açısından kritik bir rol oynamaktadır. İş dünyasında etik sorunların artan sıklığı, profesyonellerin bu tür durumlara başa çıkabilmesi için etik değerler doğrultusunda bilinçli bir eğitim almalarını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, etik eğitim, profesyonellerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olgunlaşmalarına katkı sağlamakta ve meslek standartlarının güçlenmesine olanak tanımaktadır. Muhasebe sektörü, hızla değişen ekonomik koşullar ve karmaşık finansal yapılar ile birlikte, profesyonel etik anlayışına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Etik karar alma süreçleri, yalnızca yasal yükümlülüklerle sınırlı kalmayıp, toplumsal sorumlulukları da göz önünde bulundurmayı gerektirir. Muhasebe uzmanlarının karşılaştığı etik sorunlar, finansal raporlama manipülasyonları, mali dolandırıcılık, yolsuzluk, çıkar çatışmaları ve veri gizliliği gibi karmaşık durumlarla daha da çeşitlenmiştir. Bu tür etik ikilemler, muhasebe profesyonellerinin yalnızca teknik bilgiye değil, güçlü bir etik anlayışına da sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Etik eğitim, bu ikilemleri çözme yeteneğini geliştirerek, profesyonellerin doğru kararlar almalarını sağlar. Çalışmanın amacı, etik eğitiminin muhasebe profesyonellerinin karar alma süreçlerine, iş ahlakına ve profesyonel sorumluluk anlayışlarına olan katkılarını inceleyerek, gelecekteki meslek mensuplarının karşılaşılabilecek etik zorluklarla başa çıkabilme yetkinliklerini geliştirmeye yönelik çıkarımlarda bulunmaktır.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç olarak, muhasebe sektöründe etik eğitimi, mesleki yeterlilikleri yalnızca teknik bilgiyle değil, aynı zamanda etik değerlerle de güçlendirmektedir. Etik eğitim, muhasebeprofesyonellerinin mesleklerini etik kurallar çerçevesinde yürütmelerine olanak tanır, bu da sektördeki genel güveni artırır. Teknolojinin ve küresel ekonomik dinamiklerin hızla değişmesi, muhasebe profesyonellerinin karşılaştığı etik sorunları daha karmaşık hale getirecektir. Bu bağlamda, gelecekteki muhasebe profesyonellerinin yalnızca mevcut etik standartlarla değil, aynı zamanda yeni etik zorluklarla da başa çıkabilme yetkinliğine sahip olmaları gerekecektir. Gelecek nesil muhasebe profesyonellerinin, mevcut görevlerine ek olarak veri güvenliği, yapayzeka ve sürdürülebilirlik gibi yeni alanlarda da etik sorumluluk taşıması beklenmektedir. Budoğrultuda, etik eğitim müfredatlarının, teknoloji ve küresel gelişmelerle paralel olarak güncellenmesi büyük önem taşımaktadır. Muhasebe eğitimi, yalnızca teknik becerilerle sınırlı kalmayıp, etik karar alma becerileri, toplumsal sorumluluk bilinci ve çevresel etkileri de içeren kapsamlı bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Gelişim, Yeterlilik, Etik, Eğitim

SAĞLIK UYGULAMALARINDA YAPAY ZEKÂ VE ETİK

Güliz Özboilat², Derya Uzelli¹

¹*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

²*İzmir Bakırçay Üniversitesi Çiğli E.A.H*

Giriş: Sağlık Uygulamalarında Yapay Zekâ Ve Etik Yapay zekâ, sağlık hizmetlerinde özellikle hemşirelik uygulamalarında tedavi hazırlamaktan bakım planı uygulamaya kadar birçok alanda kullanılan yeni bir kavramdır. Yapay zekâ etiği, teknolojilerin geliştirilmesinde, dağıtılmasında ve kullanılmasında tutarlı, uygulanabilir ve sürdürülebilir ahlaki davranış ve düzenlemelere kılavuzluk etmek için ‘yaygın olarak kabul edilen doğru ve yanlış standartlarını kullanan bir dizi değer, ilke ve teknik’ tir.

Amaç: Geçmişte sağlık hizmetleriyle ilgili kararlar çoğunlukla insanlar tarafından alınıyordu. Bu kararları almak için akıllı makinelerin kullanılması hesap verebilirlik, şeffaflık, izin ve mahremiyet sorunlarını gündeme getirdi. Bununla beraber yapay zekânın bir insanın sahip olabileceği yeterli duygusallık, sezgi ve yaratıcılık seviyesinde olamayacağı belirtilmiştir. Yapay zekânın kullanımında karşılaşılabilecek başlıca dezavantajlar; program uyumsuzluğu, işsizlik sorunu, teknolojik bağımlılık, işgücünün yerini alması ve yaratıcılığın programcının yaratıcılığı ile sınırlı olması gelmektedir. Ayrıca yapay zekânın rutin dışında bir durum ile karşılaştığında yanlış sonuç verme ve çökme eğilimine gireceği ve kullanım standartlarında sorunlar oluşturabilir. Aydınlatılmış onam sürecinde otonomiye tehdit edebileceği, zararın engellenmesi ilkesine yönelik hataların ortaya çıkabileceği ve güvensiz sonuçlara yol açabileceği, adalet konusunda ırklar, cinsiyetler ve sosyal güvence türleri arasında anlamlı fark olabileceği mahremiyet ve veri gizliliği için riskli olabileceği etik konusunda endişeleri artırmıştır. Özellikle sağlık alanında bireylerle ilgili çok geniş kapsamlı veri toplanabilmekte, verilerin nasıl kullanıldığı konusunda belirsizlikler ortaya çıkmaktadır. Yapay zekânın verileri işleme şekli, bireylerin gizlilik haklarını tehdit edebilecek potansiyele sahiptir.

Bulgular: Yapay zeka kullanımı özellikle sağlık personeli yetersiz olduğu alanlarda sağlık profesyonelleri için destek sağlar ve kolaylaştırıcı çözümler sunar. Hemşirelik minvalinde düşünürsek; hemşirelerin hemşirelik bakımının kalitesi ve bakım için ayıracağı vakit artacaktır. Bütün bu olumlu etkilerin yanında yapay zekâ uygulamalarında etik ve mahremiyet konuları unutulmamalıdır. Ayrıca insan haklarına yönelik sorunları beraberinde getirebileceği de bilinmelidir.

Sonuç ve Öneriler: Yapay zekânın özellikle hastalığın teşhisi ve tedavisine yönelik yaşam hakkına sunduğu katkı çok büyüktür. Fakat bu noktada olabilecek istemli- istemsiz bir hata (yazılım ya da kodlama hataları) doğrudan insan hayatına kast edebilir. Bu noktada aksaklıklar giderilmeden, denetim gücü kuvvetlendirilmeden ve gerekli yasal zemin hazırlanmadan yapay zekâ kullanıma sunulmamalıdır. Yapay zekâyâ dair etik sorunların öngörülebilmesi, yönetilebilmesi önemlidir. Kliniklerde protokolların düzenlenmesi hatta politikaların geliştirilmesi etik ihlallerin kontrol altına alınmasında son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: yapay zeka, etik

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE İŞ ETİĞİ DİNAMİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR DEMATEL UYGULAMASI

Esra Çiğdem Cezlan¹

¹*Istanbul Medipol Üniversitesi*

Giriş: Günümüzde yaşanan globalleşme ve teknolojik gelişmeler işletmelerde değişimleri beraberinde getirmiştir. Yaşanan gelişmeler ile birlikte işletmelerde farklı etnik kökenden çalışanlar bir araya gelmiş, işkolları çeşitlenmiş ve yeni çalışma şekilleri ortaya çıkmıştır. İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için yeniliklere açık, sosyal sorumluluk bilincinde ve etik değerleri kabullenen bir yapıda olmaları beklenmektedir. İş etiği kavramı çalışanların yönetilmesi, adil olma, dürüstlük ve eşitlik kavramlarına odaklanmaktadır. İş etiği, iş yaşamındaki etik ilkeler, ahlak ya da etik çerçevede meydana gelen sorunları incelemektedir. Bu nedenle işletmelerin başarılı sonuçlar elde edebilmelerinde iş etiği ilkelerini değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu ilkeler; adaletli olmak, sadakat, zarar vermemek, güvenilir olmak, yükümlülük, yardımseverlik, kişisel gelişim, şükran, özgürlük ve saygı şeklindedir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, sağlık sektöründe iş etiğini etkileyen kriterlerin çok kriterli karar verme tekniklerinden birisi olan DEMATEL (Decision Making Trial and Evaluation Laboratory) yöntemi ile incelenmesidir. Çalışmada sağlık sektöründe etik kavramının önem arz etmesi sebebiyle sağlık sektörü tercih edilmiştir.

Bulgular: Çalışmada kullanılan anket sağlık sektöründe iş etiği dinamiklerini etkileyen örgütsel düzeydeki kriterlerden oluşmaktadır. Çalışmaya literatür taraması sonucu sağlık sektöründe iş etiğini etkileyen sekiz kriter dahil edilmiştir. Bu kriterler; örgüt kültürü, rol modeller, algılanan baskı, medyanın etkisi, kurumsal itibar, örgütsel performans, örgütsel güven, sosyal sorumluluk şeklindedir. Çalışma kapsamında veriler Şubat ve Mart 2022 tarihleri arasında toplanmıştır. Veri toplama aşamasında kullanılan anket kriterlerin ikili karşılaştırılmalarına yönelik 56 sorudan oluşmaktadır. Analiz MSEXcel programında gerçekleştirilmiştir. Kriterler arası ilişki bakımından kriterlerin önem sıraları; kurumsal itibar, örgüt kültürü, örgütsel performans, sosyal sorumluluk, rol modeller, örgütsel güven, medyanın etkisi, algılanan baskı olarak bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler: Çalışmada kriterlerin etki durumları sonucu ise; örgüt kültürü, rol modeller, algılanan baskı, medyanın etkisi kriterleri diğer kriterleri etkileyen konumda iken kurumsal itibar, örgütsel performans, örgütsel güven, sosyal sorumluluk kriterleri ise etkilenen konumda olduğu saptanmıştır. Kriterlerin birbirini etkileme durumları incelendiğinde örgüt kültürü, rol modeller, algılanan baskı, medyanın etkisi kriterlerinin diğer kriterleri etkileyen konumda olduğu saptanmıştır. Kurumsal itibar, örgüt kültürü ve örgütsel performans kriterlerinin sağlık sektöründe iş etiği dinamiklerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada en etkili üç kriter oldukları saptanmıştır. İş etiği konusunda sağlık çalışanlarına iş etiği eğitimleri verilmelidir. Sağlık kuruluşlarında iş etiği ile ilgili bir kültür oluşturulmalıdır. İş etiğinin sağlık kuruluşlarında yaygınlaştırılabilmesi adına etik davranışlar sergileyen rol modeller ön plana çıkarılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: İş etiği, DEMATEL, çok kriterli karar verme, sağlık sektörü

Z KUŞAĞI'NIN ETİK LİDERLİK ALGISI: BİR SİSTEMATİK DERLEME

Burcu Sedef KARAKAYA¹

¹İzmir Bakırçay Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı

Giriş: Günümüzde iş dünyası, farklı nesillerin kendine özgü değer yargıları ve liderlik beklentileriyle şekillenmektedir. Z Kuşağı (1997-2012 doğumlular), dijital çağın etkisiyle şekillenen, iş dünyasında liderlikten geleneksel beklentilerin ötesine geçen bir nesildir. Bu nesil, liderlikten beklentileri açısından geçmiş nesillerden farklılaşmaktadır. Etik, şeffaflık, sosyal sorumluluk gibi değerlere daha fazla önem vermekte ve bu değerleri iş hayatında arzu edilen liderlik nitelikleri arasında görmektedir. Z Kuşağı'nın bu farklılaşan beklentileri liderlik niteliklerinin yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır.

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Z Kuşağı'nın etik liderlik algısını ve liderlerinden beklentilerini sistematik olarak literatürden elde edilen verilerle incelemektir.

Bulgular: Bu sistematik derlemede, Z Kuşağı'nın etik liderlik algısını inceleyen araştırmalara ulaşmak amacıyla "Google Scholar, JSTOR, ProQuest ve ResearchGate" veri tabanlarında 2018-2024 yılları arasında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmada türkçe olarak "Z Kuşağı", "etik liderlik", "liderlik algısı" anahtar kelimeleri kullanılmış olup bu doğrultuda 8 yayın çalışma kapsamına dahil edilmiştir. İncelenen çalışmaların 3 tanesinin 2018-2021 yılları arasında, 5 tanesinin ise 2022-2024 yılları arasında yapıldığı tespit edilmiştir. Sistematik derlemede yer alan çalışmaların metodolojik yapıları incelendiğinde 3 tanesinin nicel, 3 tanesinin nitel ve 2 tanesinin karma araştırma yöntemiyle yapıldığı görülmüştür. İncelenen 3 nicel çalışmada anket ve istatistiksel analizler yoluyla Z Kuşağı'nın liderlikten beklentilerini nicel veri ile incelemiştir. Nicel yöntemler, etik liderlik özelliklerinin ölçülebilir kriterler üzerinden değerlendirilmesine olanak tanıyarak yapısal analiz sunmaktadır. Örneklem büyüklükleri 92 ile 183 arasında değişmekte olup, katılımcılar üniversite öğrencileri ve genç profesyonellerden oluşmaktadır. Nicel çalışmalarda kullanılan anket araçları arasında SLQ ve SEM analizleri öne çıkmaktadır. Üç nitel çalışma ise Z Kuşağı'nın etik liderlik algılarını içerik analizi ve görüşme yöntemleri ile incelemiştir. Çalışmaların yürütüldüğü ülkeler incelendiğinde, 3 çalışmanın Türkiye'de, 2 çalışmanın Endonezya'da, 2 çalışmanın Amerika Birleşik Devletleri'nde ve 1 çalışmanın da Macaristan'da gerçekleştirilmiş olduğu görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler: Bu derleme, Z Kuşağı'nın etik liderlikten beklentilerinin, kültürel ve metodolojik farklılıklar doğrultusunda çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. İncelenen çalışmalar genel olarak Z Kuşağı'nın liderlerinden etik değerlere, şeffaflığa ve toplumsal sorumluluğa duyarlı bir yönetim tarzı beklediğini göstermektedir. Z Kuşağı için etik liderlik, yalnızca bir davranış standardı değil, kurumsal kültür ve toplum üzerinde olumlu bir etki yaratan bir unsur olarak görülmektedir. Bunların yanı sıra, Z Kuşağı'nın iş hayatındaki varlığının görece yeni olması nedeniyle bu neslin liderlikten beklentilerini etik çerçeve ile ele alan çalışmaların literatürde sınırlı olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: "Z KUŞAĞI", "ETİK LİDERLİK", "LİDERLİK ALGISI"

HEMŞİRELİKTE ETİK KARAR VERME

Nurhuda Ablak¹, Derya Uzelli¹

¹*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

Giriş: Etik, bireylerin gruplarla, toplumla ve birbirleriyle doğru ilişkiler kurma yöntemlerini araştıran ve bunlarla ilgilenen bir disiplindir. Etik amaç doğru karar verebilmektir. Karar verme süreci; fonksiyonel düşünmeyi, olasılıkları hesaplamayı, karardan etkilenecek kişilerin durumlarını dikkate almayı, grup görüşlerine başvurmayı gerektirir. Dolayısıyla karar vermek için etik algısına önem verilmelidir. Karar verme sürecinde etik algıyı oluşturan etik kodlara da her zaman ön planda tutulmalıdır. Hemşireler, sağlık bakım hizmeti sunumunda etik sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedir. Hemşirelerin etik sorunlar ile karşı karşıya kaldıklarında etik karar vermelerine yardımcı olacak kaynaklar; etik kodlar, etik komiteler ve etik karar verme modelleridir.

Amaç: Etiğin ne olduğu, hemşirelikte etiğin önemi, hemşirelikte etik sorunların ne olduğu, etik karar vermenin önemi amaçlanmaktadır.

Bulgular: Hemşireler, değişik sosyal, dini ve etnik toplulukları içeren karma bir yapı içinde çalışmaktadır. Son zamanlarda teknolojinin sağlık uygulamalarına yansımaları, organ transplantasyonu uygulamaları, az bulunan kaynakların dağılımı, yaşlı nüfusun artması, üreme teknolojisindeki gelişmeler, yoğun bakım ünitelerinin hasta hakları, ölümün tanımlanması, hasta ve ailesine tanı, tedavi ve prognoz hakkında bilgi vermeme, karar verme mekanizmasına doğrudan katılmama, ölümcül ve ağrılı olan hastaların bakımı ve hastalar üzerinde izinsiz araştırma yürütülmesi durumlarında hasta sözcülüğünü üstlenememe gibi hasta ve ailesine bakım verirken pek çok konuda etik ikilemler yaşadıkları bilinmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Hemşireler, sosyal ve politik duruma bağlı olarak çalışma alanlarında büyük bir sıkıntı yaşasalar da etik sorunlar yaşamakla birlikte hasta/bireylerin haklarını korumak zorundadırlar. Bu nedenlerden dolayı hemşirelerin etik karar verme konusunda bilgi sahibi olmaları son derece önemlidir. Hemşirelerin sağlık hizmeti sunumundaki her türlü müdahale, bakım ve kararlarında etik değerlere uygun davranması büyük dikkat ve duyarlılık gerektirir. Bu nedenle mezuniyet öncesi ve mezuniyet sonrası dönemde tüm hemşirelere etik karar verme beceri ve alışkanlığını kazandıracak etik eğitimin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca etik kodlar oluşturulmalıdır. Sağlık bakım sisteminde etik kuralları oluşturulmalı ve bu kurulların içinde hemşirelerin bulunması da sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: hemşirelik, etik, hemşirelikte etik, etik ilkeler, etik karar verme

YOĞUN BAKIMDA ÇALIŞAN HEMŞİRELER VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI ETİK SORUNLAR: BİR SİSTEMATİK DERLEME TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Asel Kınık¹, Prof.Dr Esra Akın¹

¹*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

Giriş: Hemşireler, sağlık bakım süreçlerinde önemli bir rol üstlenmekte olup, karşılaştıkları etik sorunlar, hem profesyonel gelişimleri hem de hastaların bakımı üzerinde belirleyici etkilere sahiptir. Yoğun bakım üniteleri (YBÜ), hemşirelerin sıkça karşılaştığı etik ve klinik zorlukların yoğun olduğu ortamlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, yoğun bakım hemşirelerinin etik sorunlarla ilgili düşünceleri ve bu sorunların hemşirelerin mesleki yaşamlarına, stres seviyelerine ve karar alma süreçlerine etkileri önem kazanmaktadır.

Amaç: Türkiye'deki çeşitli çalışmalar ışığında, yoğun bakım hemşirelerinin ve hemşirelik öğrencilerinin yaşadıkları etik sorunları incelemek amacıyla yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmada yer alan araştırmaların metodolojik yapıları incelendiğinde, 4 tanımlayıcı tip ,diğerleri tarama ve nitel araştırma tasarımına sahiptir. Bu sistematik derlemeye sadece Türkçe çalışmalar dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen araştırmaların örneklem grubu incelendiğinde 4 tanesi sadece hemşirelerle, 2 tanesi de hemşirelik öğrencileriyle yapılmıştır. Öne çıkan etik sorunlar arasında ötanazi, iş yükü dağılımı, görev tanımı belirsizlikleri, hiyerarşik sorunlar ve etik ikilemler yer almaktadır. Hemşirelerin çoğu, ötanazi gibi etik ikilemler karşısında mesleki sorumluluklarını yerine getirmekle ilgili zorlanmakta ve çoğunlukla pasif bir tutum benimsemektedirler. Etik sorunlarla karşılaşan hemşireler, bu durumların stres düzeylerini artırdığını ve mesleki tükenmişlik yaşama risklerini yükselttiğini bildirmiştir. Yoğun bakım hemşirelerinin etik konularda deneyim kazandıkça, stresle başa çıkma becerilerinin de geliştiği gözlemlenmiştir. Hemşireler, etik kararlar alırken profesyonel sorumlulukları ile duygusal yanıtları arasında bir denge kurmakta zorluk çekmektedir. Hemşirelik öğrencileri, klinik eğitim sırasında etik sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler, klinik alanda etik ikilemlerle yüzleşirken bazen öğretim üyelerinden yeterli rehberlik alamadıklarını, bu durumun ise streslerini artırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, hemşirelik öğrencilerinin etik konularda daha fazla eğitim ve rehberliğe ihtiyaç duydukları vurgulanmıştır. Öğrencilerin etik kararlar alırken, kendi kişisel değerlerinin ve toplumun etik standartlarının etkisi altında kaldığı gözlemlenmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin, etik kodlar ve etik ikilemler konusunda genellikle bilinçli oldukları, ancak uygulamada karşılaştıkları zorlukların bu bilgiyi nasıl hayata geçirecekleri konusunda belirsizlik yarattığı tespit edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelik öğrencilerinin etik sorunlarla ilgili eğitim alması, klinik pratiklerinde bu tür sorunlarla karşılaştıklarında daha bilinçli ve etkili kararlar verebilmelerine yardımcı olabilir. . Yoğun bakım hemşireleri için düzenli etik eğitimleri ve stres yönetimi seminerleri düzenlenmelidir. Hemşirelik müfredatlarına etik karar verme süreçlerine dair pratik uygulamalar ve vaka çalışmaları dahil edilmelidir. Yoğun bakım ünitelerinde çalışma koşullarının iyileştirilmesi, hemşirelerin iş yükünü azaltarak stres düzeylerini düşürebilir.

Anahtar Kelimeler: "etik sorun" "yoğun bakım" "hemşire" "hemşirelik öğrencileri"

EMZİRME VE ETİK

Hatice Öztürk¹, Özlem Demirel Bozkurt²

¹Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

²Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

Giriş: Bebeğin yenidoğan dönemindeki temel haz, mutluluk kaynağı ağız, dil ve dudaklardır. Bebek oral tatmin ve mutluluğu, anneden/anne rolünü üstlenen hemşireden, ten teması ve sıcak konuşması ile pekiştirmektedir. Bebek fazla emmeme, ihtiyaçlarının talebe göre karşılanması, silme ve temizlenme gibi işlevler ile ilk etik derslerini almış olmaktadır. Bu dönemde kendine ve diğer insanlara güvenme veya güvensizlik duygusu öğrenilir. Anne-bebek bağlanması gelişir. Bu bağlamda emzirme önemli bir yere sahiptir. Kur'an-ı Kerim, emzirmeyi anne ve babanın ortak sorumluluğu olarak tanımlamış, çocukların en az iki yıl süreyle emzirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Hindu kültüründe emzirme, tanrının bir hediyesi olarak kabul edilmektedir. Yahudi inancında çocuğunu 24 ay emzirmesi önerilir. Pakistan topluluklarında formül mamayla beslenme, zenginlik ve batı kültürüne uyum sembolü olarak görülmekte, bu da emzirme oranlarının azalmasına neden olmaktadır. Bazı toplumlarda mahremiyet ihtiyacı ve toplumsal beklentiler, özellikle kalabalık ailelerde yaşayan kadınlar için emzirme sürecini zorlaştırabilmektedir. Amerika'da toplum içinde emzirme müsaadesi kanun yolu ile oluşturulmuş ve eyaletler içinde bunu kabul etmeyenler çoğunlukta olduğu ve bazı belediyelerin emzirme yeri oluşturmadıkları gözlenmiştir. Bu nedenle toplumda "memeler serbest/free the nipples" kavramı ile göğüslerini teşhir edenler olmuştur. Bu ülkemizde anlaşılammıştır, çünkü emzirme doğal hak olarak zaten benimsenmiştir.

Amaç: Bu derlemede amaç, farklı toplum ve dinlerde emzirmeye yönelik inanışlar ve etik yaklaşımlar konusunda farkındalık yaratmaktır.

Bulgular: Bireyler kendi etik algıları, kendi inanışları, dinlerine ait kitabın kendi yorumları ile yaşamaktadırlar. Batı Afrika ve Sierra Leone gibi gelişmekte olan toplumlarda göğüsler biyolojik işlevleriyle ilişkilendirilip emzirme normalleştirilirken, İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde göğüslerin cinselleştirilmesi, emzirmenin özel bir eylem olarak görülmesine neden olmuştur. Bu durum, birçok annenin halka açık alanlarda emzirmekten çekinmesine yol açmıştır. Batılılaşma ve kültürleşme, emzirme oranlarını etkilerken, düşük kültürleşme düzeyine sahip topluluklarda emzirme oranlarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bazı geleneksel uygulamalar örneğin, kolostrumun "istenmeyen" bir madde olarak görülmesi, bebeklerin ilk günlerde farklı sıvılarla beslenmesi gibi inanışlar emzirme sürecini olumsuz etkilemektedir. Dolayısı ile yenidoğanın sağlıklı büyüme ve gelişmesi etkilenmektedir.

Sonuç ve Öneriler: Farklı toplulukların geleneksel ve ailevi uygulamalarına duyarlı hizmetler sunulması önemlidir. Müdahaleler, annelere emzirme sürecinin tüm aşamalarında destek sağlamaya, etik yaklaşımlara odaklanmalıdır. Hemşireler, emzirme eğitiminde kültürel özelliklere uygun yaklaşımlar benimseyerek, anne sütünün anne ve bebek için önemini toplumlara uygun bir şekilde aktarmalı ve emzirmeyi teşvik etmelidir.

Anahtar Kelimeler: Emzirme, Anne, Bebek, Sağlık, Etik

MESLEĞİNİN GEÇMİŞİNİ BİLİR, YORUMLAYABİLİRSEN GELECEK PLANI YAPABİLİRSİN: X, Y, Z KUŞAĞI HEMŞİRELERİN MESLEĞE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Elçin ALAÇAM¹, Mualla YILMAZ², Selma ÖNCEL³

¹Mersin Şehir Hastanesi

²Mersin Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

³Akdeniz Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi

Giriş: Kuşaklar, aynı dönemde doğan ve büyüyen insanların yaşadıkları çağın özelliklerine göre sınıflandırılması sonucunda oluşur. X, Y ve Z olarak adlandırılan kuşaklarda (başka yeni kuşaklar da bulunmakta) yaşayan insanların gelişimi, gelenek ve görenekleri, yaşam tarzı, mesleğe bakış açıları, deneyimleri, teknolojiye ulaşmaları ve alışkanlıkları, beklentileri, sorumlulukları algılayış biçimleri ve ilgi alanları birbirinden çok farklıdır. X kuşağı 1965 - 1979 yılları arasında doğanları; Y kuşağı 1980 - 1999 yılları arasında doğanları; Z kuşağı ise 1990 - 2010 yılları arasında doğan bireyleri temsil etmektedir. Farklı kuşaklarda yer alıp aynı ortamda çalışan hemşirelerin de birçok meslekte olduğu gibi işbirliği yapması veya çatışma yaşamaması olasıdır.

Amaç: Bu araştırmada, X,Y,Z kuşağında yer alan hemşirelerin mesleğe bakış açılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada kalitatif araştırma desenlerinden fenomenolojik araştırma yöntemi kullanıldı. Araştırma 01 Ocak- 10 Ekim 2024 tarihleri arasında yapıldı. Türkiye'nin güneyinde bulunan bir şehir hastanesinde çalışan 23 hemşire araştırmanın örneklemini oluşturdu. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak hemşirelere ulaşıldı. Veriler bir araştırmacı tarafından yüz yüze, bireysel derinlemesine görüşme yöntemi ile toplandı. Araştırmadan önce etik kurul izni alındı (21.12.2023/153). Görüşmelerden önce katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alındı. Elde edilen verilerin analizinde MAXQDA programı kullanılarak, içerik analizi yapıldı.

Bulgular: İçerik analizi sonucunda; hemşirelerin mesleklerini tanımlamalarının, mesleklerine ilişkin olumlu veya olumsuz duygu ve düşüncelerinin, meslektaşlarına bakış açılarının kuşaklara göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Hemşirelerin mesleklerine yönelik duygu ve düşünceleri; gelişimine yönelik öneriler olmak üzere iki tema ve yedi alt tema ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan hemşirelerin %47.8'i hemşireliği bakım olarak, %26.1'i hemşireliği manevi boyutu olan bir meslek olarak tanımlamıştır. Çalışmada hemşirelik mesleğini kutsal, eğitici, lider, iletişim yönü güçlü, sağlıklı bireyler yetiştiren, insanların hayatına dokunan, duygusal destek veren bir meslek olarak tanımlayanların olduğu gibi; bir hemşire mesleğin kölelik olduğunu belirtmiştir (Y kuşağı). Bir hemşire "maddiyatı düşünerek bu işin yapmayacaksın, gerekirse limon satacaksın günlük yevmiyeye gideceksin ama sevmeden bu mesleği yapmayacaksın (X kuşağı) demiştir.

Sonuç ve Öneriler: Hemşirelerin çoğunlukla mesleği bakım olarak tanımladıkları; eğitim, teknoloji gibi alanlarda gelişmelerin yaşandığını; mesleğin zor, yıpratıcı, değersiz, olumsuz mesleki imajlarının olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Y kuşağı hemşirelerin mesleğe başladıktan sonra diğer kuşaklara göre olumsuz yönde düşüncelerinin değiştiği; X kuşağı hemşirelerin daha çok mesleklerine ilişkin sevgi duyduklarını ifade ettikleri; X ve Z kuşağının diğer kuşaktan olan meslektaşlarının mesleği olumsuz etkilediklerini düşündükleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: "Kuşaklararası", "Hemşirelik", "Görüş"

PALYATİF BAKIM ARAŞTIRMALARINDA ETİK

Yasemin Yıldırım¹, Gökhan Sezgin²

¹Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi

²İzmir Şehir Hastanesi

Giriş: Palyatif bakım, yaşamı tehdit eden hastalığı olan bireylerde acı çekmenin önlenmesi ve hafifletilmesi ve yaşam kalitesinin geliştirilmesinin amaçlandığı bir yaklaşımdır. Palyatif bakım dünyanın birçok yerinde değişmekte, yaygınlaşmakta ve hastalar açısından gelişmektedir. Bununla birlikte, palyatif tıp ve yaşam sonu bakım alanındaki mevcut literatür ve kanıtların ise sınırlı olduğu görülmektedir. Yaşamın son evrelerinde acı çeken bireylere etkili tedaviler sağlamaya devam etmek için palyatif bakım araştırmalarının yapılması gereklidir. Bununla birlikte, palyatif bakım araştırmalarında bazı spesifik etik sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar 1-palyatif bakım hastaları özellikle savunmasızdır, 2-yeterli bilgilendirilmiş onamın alınması zor olabilir, 3-araştırma ve klinik rolleri dengelemek özellikle zordur, 4-palyatif araştırmaların risklerini ve yararlarını değerlendirmek zordur.

Amaç: Palyatif bakım araştırmalarında etiğin zorluğu ve önemini açıklamaktır.

Bulgular: Derleme

Sonuç ve Öneriler: Palyatif bakım araştırmalarının etik açıdan birçok zorluğu olmasına rağmen araştırmacılar palyatif bakım alanında araştırma yapmaktan vazgeçmemeli; bu tür araştırmalar her zaman kabul edilmiş etik ilkelere bağlı kalmalı, hastaların onuruna saygı gösterilmeli, bilimsel olarak geçerli olmalı ve palyatif bakımın amacına odaklanan klinik araştırmaların tasarlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Palyatif Bakım, Etik, Araştırma

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN DEĞERLERİNİ NETLEŞTİRME YAKLAŞIMLARI VE EĞİTİMDE NETLEŞEN DEĞERLERİN HASTA BAKIMINA ETKİSİ

Berke TOKAT¹, Fatih KAYA¹, Duygu YILDIRIM¹

¹*İzmir Katip Çelebi Üniversitesi*

Giriş: Değer netleştirme, kişisel, sosyokültürel ve kültürlerarası süreçleri kapsayan bir eğitim müdahalesi olmakla birlikte öğrencilerin kendi değerlerini fark etmelerini, bu değerleri tanımlamalarını ve karar verme süreçlerinde kullanmalarını sağlayan dinamik bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, eğitimde ve diğer mesleklerde yaygın olarak kullanılarak öğrencilerin kendi inançlarını, tutumlarını ve değerlerini keşfederek öz farkındalıklarını artırmalarına, karar verme becerilerini geliştirmelerine, aynı zamanda empati, sorumluluk ve eleştirel düşünme gibi olumlu özelliklerin gelişmesine olanak tanımaktadır. Bu da öğrencilerin, değerlerini açıkça belirleyerek, kendi değerleriyle uyumlu şekilde davranış sergilemesine ve bireylerin değerleriyle eylemleri arasındaki uyumsuzlukları gidermelerine yardımcı olmaktadır. Özellikle karmaşık ve değerlerin çatıştığı bir dünyada, öğrencilerin kendi inançlarında güven geliştirmelerinin ve başkalarının değerlerine saygı göstererek etkili iletişim kurmalarının sağlanmasında bu yaklaşım oldukça önemli bir hale gelmiştir. Hemşirelik felsefesi, mesleğin kuramsal temelleri, uygulama ve araştırmalarını şekillendiren değerlerden oluşmaktadır ve bu değerler, hemşirelerin hizmet sundukları toplumdaki davranışlarını ve tutumlarını belirlemektedir. Bu bağlamda hemşirelerin, insan yaşamına, onuruna ve değerlerine saygı duyarak nitelikli hizmet verebilmesi için, kişisel ve profesyonel değerlerinin farkında olmaları önemlidir. Hemşirelik eğitiminde değer netleştirme yöntemi olarak; büyük ve küçük grup tartışmaları, kişisel ve grup çalışmaları, refleksin, olgu analizi, "Hayal et ve Geçmişini Hatırla" etkinlikleri, çalışma kâğıtları ve etik oyun gibi çeşitli yöntemler yer almaktadır. Bu yöntemler, etik ikilemlerle başa çıkmada ve profesyonel değerleri içselleştirmede önemli bir araç sunmakla birlikte hemşirelik öğrencilerinin etik kararlar alırken değerlerini anlamalarına ve geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda kendi değerlerinin farkında olan hemşireler, eylemlerini ve tercihlerini tutarlı bir şekilde belirleyebilmekte, böylece hem profesyonel bütünlüklerini korur hem de hastalarına daha nitelikli bakım sunmalarına olanak tanımaktadır. Bu da hemşirelerin hem kendi değerlerini hem de başkalarının değerlerini anlamalarına yardımcı olmaktadır böylece etkili iletişim ve etik karar verme süreçlerinin desteklenmesine önemli katkı sunmaktadır. Aynı zamanda etik ikilemlerle karşılaştıklarında daha duyarlı ve etkili kararlar alabilmesine, hemşirelere kendi kültürel değerlerini hemşirelik bakım uygulamalarına entegre etme yeteneği kazanmasına ve kültürel duyarlı bakımın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Tüm bunlar doğrultusunda değer netleştirme, hasta merkezli bakım, gizlilik, özerklik, şefkat, empati, profesyonellik ve sürekli öğrenme gibi temel mesleki değerlerin içselleştirilmesine yardımcı olur.

Anahtar Kelimeler: değer netleştirme, değer açıklama, hemşirelik, etik

HEMŞİRELİK BAKIMINDA YAPAY ZEKÂ VE ETİKSEL BİR BAKIŞ

Duygu BAYRAKTAR¹

¹*Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı, Kars, Türkiye*

Giriş: Son yıllarda popülaritesinde meteorik bir artış görülen yapay zeka, hemşirelik rollerini, iş akışlarını ve hemşire-hasta ilişkisini şekillendirmeye başlamıştır. Yapay zeka, hasta sonuçlarını ve sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirirken, hemşirelik iş akışını düzene sokarak hemşirelik bilişimini devrim niteliğinde değiştirmektedir. Yapay zeka destekli robotlar ve yapay zeka algoritmaları hasta kayıtlarını tarayabilir, riskleri belirleyebilir, hastalık ilerlemesini tahmin edebilir ve bireyselleştirilmiş bakım ve tedavi planları önerebilir. Ayrıca, yapay zeka hemşirelerin iş yüklerini daha verimli bir şekilde yönetmelerini kolaylaştırır. Yapay zekadaki gelişmeler, umut verici olsa da, geleneksel bakım etiği konusunda tartışmalara yol açmıştır. Yapay zekanın insan yaşamının çeşitli alanlarında giderek daha etkili hale gelmesi, etik normlarımızın doğası ve uygulaması hakkında kritik sorular ortaya çıkarmaktadır. Yapay zeka sistemleri şeffaflık, hesap verebilirlik, güvenilirlik, sosyal adalet/eşitlik gibi etik sorunlar doğurmaktadır. Burada anahtar nokta, kaliteli bir hemşirelik bakımında, hemşirelerin yapay zeka teknolojileri ile empati ve şefkat gibi temel değerler arasındaki hassas dengeyi yönetebilmesi gerekmektedir.

Amaç: Bu çalışma, hemşirelerin kaliteli ve etik ilkelerine uygun bir şekilde bakım sunmalarına yardımcı olmak için yapay zeka teknolojilerini ve bu teknolojilerin etiksel yönünü ele almak amacıyla yapılmıştır.

Bulgular: Sağlık hizmetlerinde yapay zekanın potansiyelini tam olarak gerçekleştirmek için dört önemli etik sorun ele alınmalıdır:(a) veri kullanımına ilişkin bilgilendirilmiş onay, (b) güvenlik ve şeffaflık, (c) sosyal adalet, eşitsizlik ve önyargılar/ayrımcılık ve (d) gizlilik ve gözetim dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir.

Sonuç ve Öneriler: Sonuç olarak, kaliteli ve etkili bir hemşirelik bakımında, hemşirelerin yapay zeka teknolojileri ile empati ve şefkat gibi temel değerler arasındaki hassas dengeyi yönetebilmesi gerekmektedir. Hemşireler yapay zeka teknolojilerinin tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesinin tüm yönlerinde hasta ve hemşire katılımını savunmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Bakım; etik; hemşirelik; yapay zeka.

TIBBİ MİKROBİYOLOJİ YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI VE ETİK SORUNLAR

Mehmet Akif Gün¹, Mustafa Levent Özgönül²

¹19 Mayıs İlçe Devlet Hastanesi, Tıbbi Mikrobiyoloji, Samsun, Türkiye

²Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye

Giriş: Mikrobiyoloji, mikroorganizmaların yaşamsal faaliyetlerini nasıl devam ettirdiklerini, nasıl hastalık yaptıklarını inceleyen bilim dalıdır. Yapay zekâ (YZ) insana özgü algılama, düşünme, öğrenme ve problemlere çözüm bulma gibi davranışları gösterebilen bilgisayar sistemleridir.

Amaç: Klinik mikrobiyoloji laboratuvar uygulamalarında görsel değerlendirme önemli yer tutar. Gerek Gram boyama gerek kan ve dışkı yaymalarını ve kültür plaklarını değerlendirebilmek için eğitilmiş gözle ihtiyacı duyulmaktadır. Mikroorganizmaların varlığı, inflamatuvar hücreler, kültür plaklarındaki koloniler mikrobiyologlar tarafından değerlendirilir ve tedaviye yön verecek klinisyenlere önemli bilgiler sağlanır. Hastada bir enfeksiyonun olup olmadığı, izole edilen mikroorganizmanın hastalık etkeni mi, yoksa hastanın mikrobiyotasına mı ait olduğunu belirlemek, etkene duyarlı antimikrobikler tespit etmek mikrobiyologların sorumluluğundadır. Tıbbi mikrobiyoloji laboratuvarlarında kullanılan otomatize sistemlere YZ'nin entegre edilmesi, enfeksiyon etkeninin daha hızlı ve daha doğru belirlenmesini sağlamaktadır. YZ'nin, sağlık verilerini analiz edebilme yeteneği sayesinde, salgın hastalıkların önlenmesi ve hastalıkların kontrolü için stratejilerinin geliştirilmesi potansiyeli umut vericidir. Ayrıca aşı ve ilaç geliştirme çalışmalarında, ilaç direncini saptamada YZ'den yararlanılmaktadır. YZ'nin tıbbi laboratuvarların rutinine girmesi için daha zamana ihtiyaç vardır. Ayrıca tıbbi mikrobiyolojinin gelişmesi açısından parlak bir gelecek öngörülmüyor olsa da süreç birçok etik sorunsalı bünyesinde barındırmaktadır.

Bulgular: Mikrobiyologların YZ kullanımı, tanı koyma süreçlerinde mesleki etkinliklerinin azalmasına, zamanla YZ'ye bağımlılığa, beceri ve yeterliliklerinin azalmasına neden olabilecektir. Mikrobiyolojide YZ kullanımının kalite süreçlerinde iyileştirmelere, maliyet azalmasına ve zaman tasarrufuna neden olması beklenmekle birlikte süreç tamamen YZ'ye bırakılmamalıdır. Meslek alanına dair etik ve ahlaki değerlerin korunmasının önemli olduğu unutulmamalıdır. Meslek tanrıları zaman geçtikçe değişebilir, yalnız mesleki değerlerin ortadan kalkması meslek etiği açısından sorgulanması gereken bir durumdur. YZ yalnızca iş akışında hızlanma sağlamak ve daha çok hasta örneği değerlendirilmesini sağlamak için kullanılırsa güven duygusunu zedeler ve çalışan memnuniyetsizliğine neden olabilir. YZ uygulamalarında hasta verilerinin gizliliği sağlanmalı işlenen veriler için gerekli koruma önlemleri alınmalıdır. Hastalara ait veriler YZ algoritmalarını geliştirmek amacıyla kullanılacaksa hastaların aydınlatılmış onamı alınmalıdır. YZ algoritmalarının karar verme süreçleri şeffaf olmalı, önyargıya ve ayrımcılığa neden olunmamalı, adalet ilkesinin korunmasına özen gösterilmelidir. Kullanıcıların sorumlulukları belirlenmeli, mağduriyet ortaya çıkması durumunda tazminat için gerekli sigorta altyapısı oluşturmalıdır. Mikrobiyoloji alanında YZ kullanımının, daha hızlı ve doğru tanıya ulaşmakta yardımcı olacağı ve hastalıklarla mücadelede avantaj sağlayacağı kuşkusuzdur.

Sonuç ve Öneriler: Gelecekte mikrobiyoloji alanına dair mesleki değer sorunlarının yaşanmaması için etik normların oluşturularak yasal çerçevenin çizilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: mikrobiyoloji, yapay zekâ, Etik

PEDİATRİ HEMŞİRELİĞİ ALANINDA YAPILAN ETİK ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: PUBMED ÖRNEĞİ

Ayçin Ezgi ÖNEL¹, Dilek ZENGİN¹, Hatice BAL YILMAZ¹

¹Ege Üniversitesi

Giriş: Pediatri hemşireliği, çocukların sağlığını ve refahını koruma, hastalıkları önleme ve tedavi süreçlerini destekleme amacıyla özelleşmiş bir hemşirelik dalıdır. Bu alanda etik konular, hemşirelerin karşılaştığı karmaşık durumlar, hasta hakları ve sağlık çalışanlarının sorumlulukları çerçevesinde kritik bir öneme sahiptir. Özellikle çocuk hastaların korunmasız ve hassas yapısı, etik kararların alınmasında daha dikkatli ve özenli bir yaklaşımı gerektirir. Bu çalışma, pediatri hemşireliği alanında yapılan etik odaklı araştırmaları bibliyometrik bir yöntemle analiz ederek, alanın genel eğilimlerini, mevcut literatürdeki boşlukları ve gelecekteki çalışmalara yön verecek anahtar konuları belirlemeyi amaçlamaktadır. PubMed veri tabanı örneği üzerinden gerçekleştirilen analiz, pediatri hemşireliği etiğine dair bilimsel bilginin yayılımını ve araştırma dinamiklerini kapsamlı bir şekilde incelemektedir.

Amaç: Bu araştırma, pediatri hemşireliği alanında etikle ilgili yapılan çalışmaların bilimsel özelliklerini değerlendirmek ve bu çalışmaların literatüre olan katkılarını analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiş bir bibliyometrik çalışmadır. Araştırmanın temel hedefi, pediatri hemşireliği ve etik konularına yönelik literatürün mevcut durumunu sistematik bir şekilde ortaya koymak ve bu alandaki çalışmaların literatüre katkılarını değerlendirmektir. Bibliyometrik analiz, bilimsel yayınların üretim, dağıtım ve kullanım süreçlerini sayısal yöntemlerle inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu tür analizler, belirli bir konu, yazar, dergi ya da yayınlar üzerinden zaman içindeki eğilimleri ve gelişmeleri değerlendirerek araştırma alanının etkisini ortaya koymayı amaçlar.

Bulgular: Araştırma kapsamındaki veriler, 10-30 Ekim 2024 tarihleri arasında PUBMED veri tabanında "(ethic) AND (pediatric nursing)" anahtar kelimeleri ile yapılan tarama sonucunda elde edilmiştir. Bu süreçte etik konularını içeren toplam 530 çalışma tespit edilmiştir. Elde edilen çalışmalar, yayın yılı, dergi türü ve çalışma tasarımı gibi çeşitli değişkenler açısından analiz edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler: Araştırma sonuçlarına göre, güçlü kanıtlara ulaşılabilmesi için kanıt düzeyi yüksek araştırmaların ve özenle yürütülen meta-analiz çalışmalarının artması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etik, Pediatri hemşireliği, Bibliyometrik analiz

KADIN SAĞLIĞINDA GÖÇ VE ETİK

Derya Akay¹, Özlem Demirel Bozkurt²

¹Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Yüksek Lisans Programı

²Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı

Giriş: Göç her birey için önemli bir psikososyal değişim nedenidir. Bölgesel çatışmalar, yoksulluk, teknolojik gelişmeler ve bunların beraberinde getirdiği ulaşım ve iletişim olanaklarının artması, dünya genelinde göçmen sayısının artmasına neden olmuştur. Kadınlara özgü göç nedenleri arasında sıklıkla ailenin göç etmesi ve evlilik yer almaktadır. Göç, kadınların sağlığını olumsuz etkilemektedir. Pek çok dünya ülkesinde göç eden kadınların statüsü düşüktür. Göçmen kadınlar hem kadın oldukları hem de göçmen oldukları için taciz, tecavüz ve şiddet benzeri sorunlarla daha sık karşılaşır. Ayrıca hizmetlere erişimde geldikleri ülkenin sağlık çalışanlarının bu grupların gereksinimleri konusunda farkındalığının ve deneyiminin az olması, dil ve iletişim engeli, kültürel farklılıklar, sağlık hizmeti ile ilgili farkındalığın düşük olması, hizmetlerin ücretli olması, kimliğini ispatlayamamak, idari ve hukuki engeller gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Amaç: Bu derlemede amaç, göçmen kadınların kadın sağlığı hizmetlerine erişimlerinde karşılaştıkları etik sorunlar, sağlık eşitsizlikleri ve kültürel farklılıklar konusunda farkındalık yaratmaktır.

Bulgular: Göçmen nüfusun karşılaştığı sağlık sorunları, yetersiz sağlık hizmetleri, düşük gelir, finansal zorluklar, yetersiz beslenme, dil problemleri, sağlık sigortası eksiklikleri ve sosyal-psikolojik stresler gibi faktörlerdir. Kadın doğum ve göçle ilgili literatürde sağlık hizmetlerine erişim, kültürel etmenler, dil bariyerleri, etik ikilemler ve psikososyal etkilerin sağlık eşitsizliklerini artırdığına dair önemli bulgular tespit edilmiştir. Göçmen kadınların doğum öncesi bakım hizmetine erişim oranı, yerel nüfusa göre belirgin şekilde düşüktür. Birleşmiş Milletler raporuna göre, göçmen kadınların %15'i cinsiyet temelli ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Bunun doğum sırasında müdahale edilmeyen ağrı yönetimi veya kötü muamele gibi sonuçları olabilmektedir. Kültürel normlar, kadınların sağlık sistemine güvenini ve katılımını etkilemektedir. Sağlık çalışanlarının %62'si, göçmen kadınlarla çalışırken kültürel farklılıklar nedeniyle etik ikilemler yaşadığını belirtmiştir. Dil bariyerleri, göçmen kadınların sağlık hizmetlerinden yararlanmasını %35 oranında düşürmektedir. Sağlık hizmetlerine eşit erişimin önündeki engeller nedeni ile göçmen kadınların bebek ölüm oranları, yerel nüfusa göre %50 daha yüksektir.

Sonuç ve Öneriler: Göçmen kadınların doğum ve üreme sağlığına ilişkin etik sorunlarının çözümü, sağlık sisteminde kültürel duyarlılık eğitimlerinin artırılması ve sağlık hizmetlerine erişimin eşit hale getirilmesiyle mümkündür. Etik ilkelerin (özerklik, zarar vermeme, yararlılık ve adalet) uygulanabilirliğinin artırılması için, politika yapıcılar ve sağlık çalışanları arasında iş birliği güçlendirilmelidir. Sağlık hizmetlerinin daha etkili ve kapsayıcı hale gelmesi için göçmen kadınların sağlık durumları üzerine yapılan araştırmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, Kadın sağlığı, Etik

DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE MUHASEBE ETİĞİ: DİJİTALLEŞMENİN GETİRDİĞİ SORUNLAR

Sevda ANLI¹

¹Dokuz Eylül Üniversitesi

Giriş: Dijital dönüşüm, günümüz iş dünyasında hızla yayılan bir fenomen olarak, muhasebe uygulamalarında köklü değişiklikler meydana getirmektedir. Bu süreç, muhasebe mesleğinde önemli değişikliklere yol açarken, beraberinde veri güvenliği, mahremiyet, hesap verebilirlik ve etik ihlaller gibi ciddi sorunları da gündeme getirmektedir. Özellikle, muhasebe meslek mensuplarının dijital araçları kullanma biçimleri, mesleki etik standartlarının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, dijital dönüşüm sürecinin muhasebe etiği üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve meslek mensuplarının bu süreçte karşılaştıkları zorluklarla potansiyel çözüm önerilerini tartışmak kritik bir önem taşımaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Dijital dönüşüm, muhasebe mesleğinde önemli değişikliklere yol açarken, beraberinde çeşitli etik kaygıları da getirmektedir. Veri manipülasyonu, siber güvenlik açıkları ve profesyonel sorumluluklar, muhasebecilerin karşılaştığı temel zorluklar arasında yer almaktadır. Bu sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkabilmek için, muhasebe meslek mensuplarının etik standartlara bağlılıklarını artırmaları ve dijital araçların kullanımında dikkatli olmaları gerekmektedir. Ayrıca, meslek örgütlerinin dijitalleşmenin getirdiği değişikliklere uygun yeni etik kurallar geliştirmesi, sektörün sürdürülebilirliği açısından hayati bir öneme sahiptir. Dijital dönüşüm sürecinde muhasebe etiğine yönelik önleyici yaklaşımlar, mesleğin güvenilirliğini artıracak ve dijitalleşmenin potansiyel tehditlerine karşı etkin bir savunma sağlayacaktır. Bu bağlamda, muhasebe meslek mensuplarının dijital araçların sağladığı avantajları etik bir çerçevede kullanmaları, mesleğin itibarını koruma açısından kritik öneme sahiptir. Böylelikle, muhasebe mesleği, dijital dünyanın gereksinimlerine daha iyi uyum sağlayarak, etik değerlerini koruma konusunda sağlam bir temel oluşturabilecektir. Bu süreç, meslek mensuplarının ve kamuoyunun güvenini sağlamak açısından son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşüm, Etik, Muhasebe

TAM METİNLER

HEMŞİRELİK BAKIMINDA YAPAY ZEKA VE ETİKSEL BİR BAKIŞ ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN NURSING CARE AND AN ETHICAL PERSPECTIVE

Dr. Öğr. Üyesi Duygu BAYRAKTAR

*Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Hemşirelik Esasları Anabilim
Dalı, Kars, Türkiye*

ÖZET

Son yıllarda popüleritesinde meteorik bir artış görülen yapay zeka, hemşirelik rollerini, iş akışlarını ve hemşire-hasta ilişkisini şekillendirmeye başlamıştır. Yapay zeka, hasta sonuçlarını ve sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirirken, hemşirelik iş akışını düzene sokarak hemşirelik bilişimini devrim niteliğinde değiştirmektedir. Yapay zeka destekli robotlar ve yapay zeka algoritmaları hasta kayıtlarını tarayabilir, riskleri belirleyebilir, hastalık ilerlemesini tahmin edebilir ve bireyselleştirilmiş bakım ve tedavi planları önerebilir. Ayrıca, yapay zeka hemşirelerin iş yüklerini daha verimli bir şekilde yönetmelerini kolaylaştırır. Yapay zekadaki bu gelişmeler, umut verici olsa da, geleneksel bakım etiği konusunda tartışmalara yol açmıştır. Yapay zekanın insan yaşamının çeşitli alanlarında giderek daha etkili hale gelmesi, etik normlarımızın doğası ve uygulaması hakkında kritik sorular ortaya çıkarmaktadır. Yapay zeka sistemleri şeffaflık, hesap verebilirlik, güvenilirlik, sosyal adalet/eşitlik gibi etik sorunlar doğurmaktadır. Buradaki anahtar nokta, kaliteli bir hemşirelik bakımında, hemşirelerin yapay zeka teknolojileri ile empati ve şefkat gibi temel değerler arasındaki hassas dengeyi yönetebilmesi gerekmektedir. Bu çalışma, hemşirelerin kaliteli ve etik ilkelerine uygun bir şekilde bakım sunmalarına yardımcı olmak için yapay zeka teknolojilerini ve bu teknolojilerin etiksel yönünü ele almak amacıyla yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bakım; etik; hemşirelik; yapay zeka.

ABSTRACT

Artificial Intelligence (AI), which has seen meteoric growth in popularity in recent years, has begun to shape nursing roles, workflows, and the nurse-patient relationship. AI is revolutionizing nursing informatics by streamlining nursing workflow while improving patient outcomes and access to healthcare. AI-powered robots and AI algorithms can scan patient

records, identify risks, predict disease progression, and recommend individualized care and treatment plans. In addition, AI makes it easier for nurses to manage their workload more efficiently. The developments in artificial intelligence, while promising, have led to debates about traditional care ethics. The increasing influence of artificial intelligence in various areas of human life raises critical questions about the nature and application of our ethical norms. AI systems raise ethical issues such as transparency, accountability, reliability, and social justice/equality. The key point here is that in quality nursing care, nurses need to be able to manage the delicate balance between artificial intelligence technologies and core values such as empathy and compassion. This study was conducted to address artificial intelligence technologies and the ethical aspects of these technologies to help nurses provide quality and ethical care.

Keywords: Care; ethics; nursing; artificial intelligence.

GİRİŞ

Son yıllarda robotik ve yapay zeka alanındaki araştırmalar hızla ilerleme kaydetmiştir (1-3). Yapay zeka teknolojileri dünya çapında sağlık hizmetlerinde giderek daha fazla uygulanmaktadır (4-5). Yapay zeka alanındaki gelişmeler, daha doğru teşhislerden bireyselleştirilmiş bakım ve tedavilere kadar sağlık hizmetlerini önemli ölçüde iyileştirebilir (6). Yapay zeka, hasta sonuçlarını ve sağlık hizmetlerine erişimi iyileştirirken hemşirelik iş akışını düzene sokarak hemşirelik bilişimini ve sağlık hizmetlerini hızla değiştirmektedir (4,7,8).

Yapay zeka teknolojileri gelişmeye devam ederken, hemşirelik bakımı dönüştürücü bir çağın eşiğinde bulunmaktadır (3,9). Teknolojinin daha gelişmiş, verimli ve ekonomik hale gelmesi ile yapay zeka bakım robotlarının ve yapay zekanın hemşirelik bakımına dahil etme fırsatlarını ve baskısını artıracaktır (7). Yakın gelecekte, yapay zeka teknolojisi hemşirelerin hastaların hedeflerini ve önceliklerini karşılayan kesin ve kişiselleştirilmiş kanıta dayalı bakım sağlamasına yardımcı olabilecektir (9). Bu bağlamda hemşirelik bakımı için yapay zeka uygulamalarının araştırılması ve geliştirilmesinde artış olmuştur (10). Robotların ve yapay zekanın hemşirelik alanında rol oynayacağı ve gelecekte rollerinin genişleyeceği beklenmektedir (2,4). Ancak, hemşirelik uygulamasının robotlara ve yapay zekaya emanet edilmemesi gereken alanları vardır, çünkü hemşirelik son derece hümanist bir uygulamadır ve bu nedenle, belki de robotlar veya yapay zeka tarafından kopyalanmaması gereken bazı uygulamalar olabilir (2). Hemşirelerin sarsılmaz etik bağlılıkları ile birleşen yapay zekanın bilinçli kullanımı hemşireliğin özünü değiştirebilir (8).

Hemşireler genel olarak şefkatli, güvenli ve empatik sağlık hizmeti sunan personellerdir (7). Hemşireler, hemşirelik bakım planları yapmak, en iyi uygulamalara dayalı bakımı yürütmek, kritik ve klinik karar alma becerilerini kullanmak, hasta eğitimi vermek, hasta güvenliğini sağlamak ve hasta değerlendirmelerini yapmak gibi temel görev ve aktiviteleri yerine getirirken (7), hemşirelerin yapay zekanın sağlık sistemine entegrasyonu ile ilgili kararları etkileme ve bu değişimin etik ve şefkatli bakım gibi temel hemşirelik değerleri ile uyumlu bir şekilde uygulanmasını sağlama konusunda sorumlulukları bulunmaktadır (4).

Bu çalışma, hemşirelerin kaliteli ve etik ilkelerine uygun bir şekilde bakım sunmalarına yardımcı olmak için yapay zeka teknolojilerini ve bu teknolojilerin etiksel yönünü ele almak amacıyla planlanmıştır.

Yapay Zeka

İlk olarak 1950'lerde tanıtılan yapay zeka, "insan zihinsel muhakemesinin, karar alma ve davranışının makine simülasyonu" şeklinde ifade edilmektedir (11). Yapay zeka, insan zekası gerektiren görevleri gerçekleştirebilen akıllı makineler üretmeye odaklanan bir bilgisayar bilim dalıdır (4,9,12). Yapay zeka, bilgisayarlara öğrenme, muhakeme, problem çözme, iletişim ve karar verme gibi insan benzeri bilişsel işlevleri taklit etmeyi öğretmek için geliştirilen teknikleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır (1,3,13-15).

Sağlık reformunun en kritik yönlerinden birinin yapay zeka, özellikle de makine öğrenimi olacağı savunulmaktadır (14). Makine öğrenimi, verilerden bilgi üretmek ve verileri açıkça programlanmadan yorumlamak için algoritmalar kullanan yapay zekanın bir alt kümesidir (4,12,14). Tüm yapay zeka kararları algoritmalar içerdiğinden sistemattir (14).

Yapay zeka, sağlık hizmeti sunumu sırasında dijital veriden yeni ve temel içgörüler üreterek sağlık hizmetlerini değiştirme potansiyeline sahiptir (14). Yapay zeka algoritmaları hasta kayıtlarını tarayabilir, riskleri belirleyebilir, hastalık ilerlemesini tahmin edebilir ve kişiselleştirilmiş tedavi planları önerebilir (3). Örneğin, makine öğrenimi teknolojisini kullanan öngörücü analizler, bir hastanın basınç yaralanmaları geliştirme riski gibi gelecekteki hasta sonuçlarını tahmin edebilir (4).

Klinisyenler, klinik ortamlarda yeni teknolojilerin güvenli bir şekilde kullanıma sunulmasında önemli bir yere sahiptir (14). Sağlık çalışanlarının daha verimli ve eşit bir şekilde yüksek kaliteli bakım sunmalarına yardımcı olmak için sağlık hizmetlerinde yapay zeka benimsenmektedir (9). Sağlık hizmetlerinde yapay zeka tabanlı teknoloji uygulamaları yeni fırsatlar sunmaktadır (5). Yapay zeka yaklaşımları, sağlık hizmetlerinde bireysel ve toplumsal sağlık sonuçlarını iyileştirmede umut vadetmektedir (3,12).

Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zekanın Önemi ve Etkileri

Birçok hastane tanı ve tedavi işlemlerinde tıbbi personel için karar destek sistemleri bağlamında yapay zeka destekli sistemler kullanmaktadır (5). Yapay zeka sistemleri, zamanında ve doğru klinik karar desteği sağlayan büyük miktarda hasta verisini hızla işleme konusunda uzmandır (3). Yapay zekanın sağlık hizmetlerindeki rolü, sağlık verilerini ve tıbbi cihaz görüntülerini analiz etmek, teşhisleri ve sonuçları iyileştirmek ve sağlık araştırma faaliyetlerini hızlandırmada yardımcı olmaktır (13). Yapay zeka sistemleri, geleneksel olarak insan zekası gerektiren görevleri yerine getirme amacıyla öğrenme, muhakeme ve problem çözme gibi insan zekası süreçlerini simüle etmek için oluşturulmuştur (16). Yapay zeka, öngörülebilir gelecekte çeşitli hastalıkların taranması, teşhisi ve yönetimine yardımcı olmak için bir araç olarak tıp ve sağlık hizmetlerinde önemli bir rol oynamaya hazırdır (11). Yapay zeka, maliyetleri düşürmenin ve sağlık hizmetlerinin verimliliğini artırmanın yollarını sunmaktadır (1).

Tanı, ilaç keşfi, epidemiyoloji, kişiselleştirilmiş bakım ve operasyonel verimlilikte sağlık hizmeti sunabilir (13-14). Sağlık hizmeti sağlayıcıları, yapay zekanın gücünden yararlanarak potansiyel olarak tanı doğruluğunu iyileştirebilir, tedavi protokollerini optimize edebilir ve bakım sunumunu hastaların gereksinimlerine göre kişiselleştirebilir (16). Yapay zeka destekli cihazlar ve sensörler sürekli hasta izlemeyi mümkün kılarak yaşamsal belirtilerle ilgili gerçek zamanlı güncellemeler ve anormallik durumlarında sağlık hizmeti sağlayıcılarına anında uyarılar sunabilir (3). Ayrıca, doğal dil işleme sistemleri daha akıcı iletişim ve dokümantasyon süreçlerini kolaylaştırabilir, iş akışlarını düzene sokabilir ve hasta bakımı koordinasyonunu geliştirebilir (5,16). Yapay zeka destekli sohbet robotları ve sanal asistanlar hastalarla etkileşime girebilir, sorulara yanıt verebilir ve eğitim kaynakları sağlayabilir, böylece hasta katılımını ve sağlık okuryazarlığını artırabilir (3).

Hemşirelik Bakımı ve Yapay Zeka

Yapay zekanın popüleritesi sağlık hizmetleri de dahil olmak üzere çeşitli sektörlerde artmaya devam ederken, hemşirelik uygulamaları ve hasta bakımı üzerindeki etkisini anlamak çok önemli hale gelmektedir (3). Hemşirelik için yapay zeka tabanlı teknolojilerin daha geniş faydalarına doğru atılması gereken adım, hemşireliğe gerçek katma değer sağladıkları alanların belirlenmesidir (1,9).

Hasta bakımının ön saflarında yer alan hemşireler, yapay zeka teknolojilerinin entegrasyonundan önemli ölçüde faydalanabilir (3,16). Yapay zeka teknolojileri, hemşirelerin problem çözme yeteneklerini desteklemesi ve bakım sunumunu optimize etmek için büyük bir fırsat sunmaktadır (1,9).

Yapay zekanın hemşireliğe entegrasyonunu yönlendiren temel motivasyonlardan biri, hasta bakımının kalitesini yükseltme potansiyelidir (3). Hem yapay zeka tabanlı teknolojilerin potansiyel kullanıcıları hem de profesyonel bakım uzmanları olarak hemşireler, hemşirelikte modern yapay zekanın evrimini şekillendirmek ve yönlendirmek için önemli bir konumdadır (1,16).

Literatürde çeşitli ülkelerde hemşireler tarafından, akıl sağlığı sorunları teşhisi alan bireylere destek olmak, hastaların günlük yaşam aktivitelerini sürdürmek ve sosyal etkileşim sağlamak için uzun süreli bakım evlerinde ve hastane ortamlarında sanal sağlık hizmeti asistanı (yapay zeka destekli-sohbet robotları-chatbots) uygulamalarının kullanıldığı belirtilmiştir (4).

Hemşirelik mesleğinde, hemşirelerin klinik bakım ve idari görevlerini kapsayan çok çeşitli rollerinde yardımcı olmak için yapay zeka destekli teknolojiler, algoritmalar ve sistemler (sanal sağlık bakım asistanı uygulamaları ve robotik cihazlar vb.) halihazırda kullanılmaktadır (3-4,9). Elektronik sağlık kaydı yönetimi, ilaç yönetimi ve düşmeleri ve basınç yaralanmalarını tahmin etme gibi öngörücü analizler yapay zeka uygulamalarından birkaçıdır (3). Örneğin, konuşma tanıma teknolojileri hemşirelik dokümantasyonunu hızlandırabilir ve geliştirebilir ve makine öğrenimi, hemşirelerin standart teknolojileri kullanmalarına yardımcı olmak için bir araç geliştirmek için kullanılmıştır; bu araç, hemşirenin yazdığı metne göre kullanılacak en alakalı terimleri otomatik olarak önermektedir (9). İlaç hatırlatıcıları ve dokümantasyon gibi rutin görevlerin otomasyonu, hemşirelerin hasta bakımına daha fazla zaman ayırmasını sağlayarak daha hasta merkezli bir yaklaşımı teşvik eder (3). Ayrıca, yapay zeka hemşirelerin iş yüklerini daha verimli bir şekilde yönetmelerini kolaylaştırır (3). Yapay zeka destekli tanı araçları hemşirelerin karmaşık tıbbi verileri daha verimli bir şekilde yorumlamalarına yardımcı olabilir, kötüleşme riski yüksek olan hastaları zamanında belirlenmesini, müdahaleler yapılmasını ve hasta sonuçlarının iyileştirilmesini sağlayabilir (16).

Görüldüğü üzere hemşireliğe yapay zekanın aşılması sadece sağlık hizmetleri süreçlerini iyileştirmeyi amaçlamamaktadır aynı zamanda olumlu hasta sonuçlarını teşvik etmede de derin bir etkiye sahiptir (3). Bunun yanı sıra hemşirelik için yapay zekanın benimsenmesinde karşılaşılan zorluklar endişelere yol açmıştır ve teknoloji benimseme konusunda yeni bakış açıları geliştirme ve hemşireler arasında teknoloji kabulündeki engelleri belirleme gereksinimi son derece önemlidir (1,4).

Yapay Zeka ve Etik Sorunlar

Geleneksel olarak insan kavramı ile çerçevelenen etik, yapay zeka çağında benzeri görülmemiş zorluklar (6,13) ve fırsatlarla karşı karşıyadır (6). Günümüzde dijital sağlık

teknolojilerinin kullanımı artmakta ve tüm sağlık ortamlarında veri genişlemesi yaşanmaktadır (14). Giderek dijitalleşen ve otomatikleşen bir ortamda sorumluluk, gizlilik, özerklik ve adaletin ne anlama geldiğini yeniden gözden geçirmemizi ve yeniden tanımlamamızı gerekli kılmaktadır (6). Sağlık hizmetlerinde yapay zeka uygulamalarının avantajları ve dezavantajları hakkında birçok belirsizlik bulunmaktadır (5).

Yapay zekanın sağlık hizmetlerinde uygulanması etik sorunları da beraberinde getirmektedir (6,11,14). Yapay zekanın etiği, algoritmik önyargı, şeffaflık, güven sorunları, hesap verebilirlik, sorumluluk alma, veri güvenliği ve adalet gibi endişeler nedeniyle giderek daha fazla tanınmaktadır (8,12,14-16). Yapay zekada etik konular hasta onayı, yapay zeka karar alma süreçlerinde şeffaflık ve hasta verilerinin kötüye kullanımı veya ihlallere karşı korunmasını kapsamaktadır (16).

Sağlık hizmetlerindeki etik standartlar, Hipokrat Yemini fikrinin dayandığı sağlık uygulayıcısı Hipokrat'ın standartlarına kadar uzanmaktadır (14). Sağlık alanında yapay zekayı çevreleyen etik sorunlar hem geniş hem de karmaşıktır (5,12). Yüksek riskli durumlarda yapay zekanın yükselişi, hesap verebilir, adil ve şeffaf yapay zeka tasarımı ve yönetimine olan gereksinimi artırmıştır (14). Sağlık hizmetlerinde yapay zekanın etik sorunlarının üstesinden gelmek ve kullanıcıların güvenini kazanmak için güvenilir yapay zeka geliştirmek son derece önemlidir (5).

Sağlık hizmetlerinde yapay zeka ile ilgili etik sorunların incelenmesi ve ele alınması gerekmektedir (5). Sağlık hizmetlerinde yapay zekanın potansiyelini tam olarak gerçekleştirmek için dört önemli etik sorun ele alınmalıdır:

(a) veri kullanımına ilişkin bilgilendirilmiş onay, (b) güvenlik ve şeffaflık, (c) sosyal adalet, eşitsizlik ve önyargılar/ayrımcılık ve (d) gizlilik ve gözetim dikkate alınması gereken önemli faktörlerdir (14).

a) Bilgilendirilmiş onay

Bilgilendirilmiş onay, karar kapasitesi ve yeterliliği, bilgilendirilmiş onayı belgeleme ve etik açıklamayı içeren bir hasta ve sağlık hizmeti sağlayıcısı arasındaki bir iletişim sürecidir (13). Tüm bireyler, prosedürler ve tedaviler öncesinde bilgi alma ve soru sorma hakkına sahiptir (13). Etik sorumluluğun tanımına göre, hastalar teşhisleri, sağlık durumları, tedavi süreci, terapötik başarı, test sonuçları, maliyetler, sağlık sigortası payı veya diğer tıbbi bilgiler konusunda bilgilendirilme hakkına sahiptir ve herhangi bir onay, amaca özgü, özgürce verilmiş olmalı ve belirsizliğe yer vermemelidir (13).

b) Güvenlik ve şeffaflık

Bilgiye erişilebilirlik ve anlaşılabilirlik şeffaflığın en önemli iki yönüdür (14). Yapay zekanın sağlık hizmetlerindeki rolü, faydalarının potansiyel zararlarından daha ağır basması için şeffaf olması gerekmektedir (11).

Sağlık hizmeti ortamlarında hesap verebilirliği eksik, doğrulanmamış veya geçerliliği onaylanmamış yapay zeka sistemlerinin kullanılmasının olası güvenlik sonuçları hakkında endişelere yol açtığı unutulmamalıdır (14).

c) Sosyal adalet, eşitsizlik ve önyargılar/ayrımcılık

Yapay zekanın gelişmesi ile toplumları tehdit eden bir diğer sorun sosyal adalet ve eşitlik sorunudur (13,16). Dünyanın her ülkesinde, her gelişme, keşif ve icatla birlikte insanlar daha büyük sosyal eşitsizlik ve daha az sosyal adaletle karşı karşıya kalmaktadır (13). Otomasyon ve gelişmiş ekonomiler, gelişmekte olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki uçurumu açmaktadır (13).

Hastalar tarafından doktorların ve hemşirelerin empatik ve şefkatli bir ortamda bakım ve tedavi sağlamaları beklenmekte bu da hastaların iyileşme sürecini önemli ölçüde etkilemektedir (13). Robotların şefkat gibi insani özelliklerine sahip olmaması nedeni ile hastalar robotik doktorlar ve hemşirelerle uğraşırken empati, nezaket ve uygun davranıştan mahrum kalacaklardır (13).

Ayrıca, verilerin toplanma ve kullanıma şekli de önyargıya katkıda bulunabilir ve kullanıcı tarafından oluşturulan veriler önyargıya neden olan bir geri bildirim döngüsü gibi davranabilir (14). Bu önyargılar, eşitsiz tedavi önerileri veya hatalı veri kümelerine dayalı yanlış teşhisler gibi çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir ve hasta bakımında etik ikilemlere yol açabilir (16).

Diğer yandan sağlık ortamında cerrahlar yerine ameliyat yapan ve hemşireler yerine hastalara bakan cerrahi robotların veya robot hemşirelerin yükselişi, gelecekteki iş fırsatlarını tehdit edebilir (13).

d) Gizlilik ve gözetim

Yapay zeka teknolojilerinin sağlık sistemlerine giderek daha fazla entegre edilmesiyle birlikte, gizlilik ve etik hususlara giderek daha fazla vurgu yapılmaktadır (16-17). Tıbbi verilerin hassasiyeti genellikle daha fazla dikkat ve daha sıkı güvenlik standartları gerektirir (18). Bazı sosyal ağlar, kullanıcıların büyük miktarda verisini, rızaları olmadan toplar ve depolar; bu da bu şirketlerin pazarlamasında, reklamında ve satışında kullanılabilir (13). Resim

l’de görüldüğü gibi yapay zekanın bir parçası olarak sosyal medya, özellikle pandemilerde sağlık haberlerinin veya tıbbi tavsiyelerin yayılmasında hayati bir rol oynar (13).

Yapay zekanın insan tarafından izlenmesi, gerekirse yapay zekanın eylemini durdurmak için gerçek zamanlı olarak önceden veya yapay zekanın uygun şekilde uygulanmasını sağlamak için geriye dönük olarak gerçekleştirilebilir (18). İnsan denetimi, güvenlik ilkesini teşvik etmek için önemli kabul edilir ve otomatik kararlara tabi olmama hakkı da insan gözetimi ilkesinin bir parçasıdır (18).

Resim 1. Robot hemşire Tommy, İtalya’daki bir hastanede hayatta olan doktorları ve hemşireleri koronavirüsten korumaya yardımcı olmaktadır (13).

Yapay zeka gelişimine proaktif bir etik yaklaşım benimsemek, bu teknolojilerin toplumun tamamına fayda sağlayacak şekilde ilerlemesini ve insan haklarına saygılı, insan ve akıllı makineler arasında uyumlu bir birlikteliği teşvik eden, sorumlu ve etik bir şekilde kullanılmasını sağlamak önemlidir (4,6). Sağlık hizmetlerinde yapay zekadaki etik, teknolojilerin güvenli, adil olmasını ve hasta mahremiyetine saygılı olmayı (3,6) ve etkili, verimli, şefkatli bakım alan hastalar olmasını sağlamayı (3) içermelidir.

Sonuç olarak, şeffaf, açıklanabilir ve hesap verebilir olan sorumlu yapay zeka sistemlerine gereksinim duyulmaktadır (14).

Yapay Zekada Hemşirelerin Etik Sorumlulukları

Hemşireler, sağlık profesyonelleri olarak hasta bakımında önemli bir rol oynamaktadır (16). Hemşirelik mesleğinin özü olan bakım, hemşirelerin etik sorumluluğudur (7). Bakım etiği, bir kişinin acı çektiği gerçekliğini anlama, şefkatli ve ilgili ilişkilere girme çabası ve sanattır. Bakım etiğini önemli kılan şey, bakımın gerçekten evrensel deneyimine dayanma potansiyeline sahip olmasıdır (17).

Sağlık hizmetlerinde uygulanan yapay zekanın, hastaların refahını sağlamak için etik ilkeleri korurken sık sık kesintilerle sürekli değişen bir ortama uyum sağlaması gerekmektedir (14). Günlük uygulamalarında yapay zeka sistemleri ile sıklıkla yakın bir şekilde iş birliği yapan hemşireler, insan yargısının yapay zeka tarafından yönlendirilen süreçlerle zenginleştirildiği veya değiştirildiği zaman ortaya çıkan etik ikilemlere ilişkin içgörüler sunmak için benzersiz bir konumdadır (16).

Hasta gizliliğini korumak ve bakımın etik standartlarını desteklemekle sorumlu hemşireler, veri gizliliği ihlallerinin etkilerinin ve yapay zeka destekli sağlık hizmetleri çağında hasta güvenini sürdürmenin önemini fazlasıyla farkındadır (16).

Dikkatli planlama, eğitim ve işbirliği ile yapay zeka hemşirelik profesyonellerinin elinde değerli bir araç haline gelebilir ve nihayetinde sağlık hizmeti sunumunu ve hasta sonuçlarını iyileştirebilir (1,3), sağlık hizmetlerinde yapay zekanın etik ve sorumlu kullanımını sağlamak için politikaların ve yönergelerin geliştirilmesine bilgi sağlayabilir (16).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik disiplinine yapay zeka tabanlı teknolojilerin dahil edilmesi, birçok kişinin teknolojilerin insan-insan etkileşiminin yerini alarak bakım etiğini tehlikeye atacağından korkmasına ve yapay zekanın hemşirelerin yerini alacağından endişe duyulmasına yol açmıştır. Diğer yandan, yapay zekanın kullanımında etik sorunlar olsa da, yapay zekanın kullanımının yetersiz kalması, mevcut sistemlerle birlikte var olması veya mevcut sistemlerin yerini alması muhtemeldir, yapay zeka teknolojileri sağlık çağını başlatmıştır ve bu nedenle yapay zekayı kullanmamak da muhtemelen bilimsel ve etik görülmemektedir.

Sonuç olarak, robotların ve yapay zekanın hemşirelik alanında rol oynayacağı ve gelecekte rollerinin genişleyeceği kaçınılmazdır. Burada hemşireye düşen sorumluluk, yapay zeka teknolojileri ile empati ve şefkat gibi temel değerler arasındaki hassas dengeyi yönetebilmesidir. Hemşireler yapay zeka teknolojilerinin tasarımı, uygulanması ve değerlendirilmesinin tüm aşamasında hasta ve hemşire katılımını savunmalıdır. Hemşireler, hemşirelik bilişiminde uluslararası yapay zeka tabanlı araştırmaları takip etmeli, bu konuda

diğer disiplinlerle birlikte çalışmaya teşvik edilmelidir. Hemşirelere, hemşirelik bakımında yapay zekanın etik kullanımı konusunda hizmet içi eğitimler düzenlenmeli, yapay zeka kullanımının etiksel yönü eğitim müfredatlarında vurgulanmalı, yapay zeka teknolojilerinin gündeme getirdiği etik sorunlara yönelik politikalar geliştirilmeli ve bu politikaların geliştirilmesinde hemşireler de dahil edilmelidir.

Kaynaklar

1) von Gerich H, Moen H, Block LJ, Chu CH, DeForest H, Hobensack M, Michalowsk M ve ark. Artificial intelligence -based technologies in nursing: a scoping literature review of the evidence. *International Journal of Nursing Studies* 2022;127:104153.

2) Ibuki T, Ibuki A, Nakazawa E. Possibilities and ethical issues of entrusting nursing tasks to robots and artificial intelligence. *Nursing Ethics* 2024;31(6):1010–1020.

3) Khan Rony MK, Kayesh I, Das Bala S, Akter F, Parvin R. Artificial intelligence in future nursing care: exploring perspectives of nursing professionals - A descriptive qualitative study. *Heliyon* 2024a; 10: e25718.

4) Buchanan C, Howitt ML, Wilson R, Booth RG, Risling T, Bamford M. Predicted influences of artificial intelligence on the domains of nursing: scoping review. *JMIR Nursing* 2020;3(1):e23939.

5) Karimian G, Petelos E, Evers SMAA. The ethical issues of the application of artificial intelligence in healthcare: a systematic scoping review. *AI and Ethics* 2022;2:539–551.

6) Galiana LI, Gudino LC, González PM. Ethics and artificial intelligence. *Revista Clínica Española* 2024;224:178-186.

7) Stokes F, Palmer A. Artificial intelligence and robotics in nursing: ethics of caring as a guide to dividing tasks between AI and humans. *Nursing Philosophy* 2020;00:e12306.

8) Watson AL. Ethical considerations for artificial intelligence use in nursing informatics. *Nurs Ethics* 2024;31(6):1031-1040.

9) Ronquillo CE, Peltonen LM, Pruinelli L, Chu CH, Bakken S, Beduschi A, Cato K, Hardiker N ve ark. Artificial intelligence in nursing: priorities and opportunities from an international invitational think-tank of the nursing and artificial intelligence leadership collaborative. *J Adv Nurs*. 2021;77:3707–3717.

10) Seibert K, Domhoff D, Bruch D, Schulte-Althoff M, Fürstenau D, Biessmann F, Wolf-Ostermann K. Application scenarios for artificial intelligence in nursing care: rapid review. *J Med Internet Res*. 2021;(23)11:e26522.

- 11) Abdullah YI, Schuman JS, Shabsigh R, Caplan A, Al-Aswad LA. Ethics of artificial intelligence in medicine and ophthalmology. *Asia Pac J Ophthalmol (Phila)* 2021;10:289–298.
- 12) Murphy K, Di Ruggiero E, Upshur R, Willison DJ, Malhotra N, Cai JC, Malhotra N ve ark. Artificial intelligence for good health: a scoping review of the ethics literature. *BMC Med Ethics* 2021;22:14.
- 13) Farhud DD, Zokaei S. Ethical issues of artificial intelligence in medicine and healthcare. *Iran J Public Health* 2021; 50(11):i-v.
- 14) Naik N, Hameed BMZ, Shetty DK, Swain D, Shah M, Paul R ve ark. Legal and ethical consideration in artificial intelligence in healthcare: who takes responsibility? *Front. Surg.* 2022; 9:862322.
- 15) Dunlap PAB, Michalowski M. Advancing AI data ethics in nursing: future directions for nursing practice, research, and education. *JMIR Nursing* 2024;7:e62678.
- 16) Khan Rony MK, Numan SM, Akter K, Tushar H, Debnath M, tuj Johra F ve ark. Nurses' perspectives on privacy and ethical concerns regarding artificial intelligence adoption in healthcare. *Heliyon* 2024b;10:e36702.
- 17) Hossain SQ. Approaching patient-clinician relationships issues involving artificial intelligence using ethics of care and nursing ethics. *medRxiv* 2020;1-7.
- 18) Tavory T. Regulating AI in mental health: ethics of care perspective. *JMIR Ment Health* 2024;11:e58493.

Tıbbi Mikrobiyoloji Yapay Zekâ Uygulamaları ve Etik Sorunlar**Mehmet Akif Gün¹, Mustafa Levent Özgönül²****¹19 Mayıs İlçe Devlet Hastanesi, Tıbbi Mikrobiyoloji, Samsun, Türkiye****²Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı, Antalya, Türkiye**

Mikrobiyoloji, mikroorganizmaların yaşamsal faaliyetlerini nasıl devam ettirdiklerini, nasıl hastalık yaptıklarını inceleyen bilim dalıdır. Yapay zekâ (YZ) insana özgü algılama, düşünme, öğrenme ve problemlere çözüm bulma gibi davranışları gösterebilen bilgisayar sistemleridir(1).

Klinik mikrobiyoloji laboratuvar uygulamalarında görsel değerlendirme önemli yer tutar. Gerek Gram boyama gerek kan ve dışkı yaymalarını ve kültür plaklarını değerlendirebilmek için eğitimli gözlere ihtiyaç duyulmaktadır. Mikroorganizmaların varlığı, inflamatuvar hücreler, kültür plaklarındaki koloniler mikrobiyologlar tarafından değerlendirilir ve tedaviye yön verecek klinisyenlere önemli bilgiler sağlanır. Hastada bir enfeksiyonun olup olmadığı, izole edilen mikroorganizmanın hastalık etkeni mi, yoksa hastanın mikrobiyotasına mı ait olduğunu belirlemek, etkene duyarlı antimikrobikler tespit etmek mikrobiyologların sorumluluğundadır(2).

Tıbbi mikrobiyoloji laboratuvarlarında kullanılan otomatize sistemlere YZ'nin entegre edilmesi, enfeksiyon etkeninin daha hızlı ve daha doğru belirlenmesini sağlamaktadır(3). YZ'nin, sağlık verilerini analiz edebilme yeteneği sayesinde, salgın hastalıkların önlenmesi ve hastalıkların kontrolü için stratejilerinin geliştirilmesi potansiyeli umut vericidir. Ayrıca aşı ve ilaç geliştirme çalışmalarında, ilaç direncini saptamada YZ'den yararlanılmaktadır. COVID-19 pandemisi sırasında, tüm dünyada vaka sayılarındaki kontrol edilemeyen artışlar sebebiyle teşhis ve tedavi süreçlerinde karşı karşıya kaldığımız zorluklar YZ'nin kullanımını ve önemini arttırmıştır(4). YZ'nin tıbbi laboratuvarların rutinine girmesi için daha zamana ihtiyaç vardır. Ayrıca tıbbi mikrobiyolojinin gelişmesi açısından parlak bir gelecek öngörülmüyor olsa da süreç birçok etik sorunsalı bünyesinde barındırmaktadır.

Mikrobiyologların YZ kullanımı, tanı koyma süreçlerinde mesleki etkinliklerinin azalmasına, zamanla YZ'ye bağımlılığa, beceri ve yeterliliklerinin azalmasına neden olabilecektir(5). Mikrobiyolojide YZ kullanımının kalite süreçlerinde iyileştirmelere, maliyet

azalmasına ve zaman tasarrufuna neden olması beklenmekle birlikte süreç tamamen YZ'ye bırakılmamalıdır. Meslek alanına dair etik ve ahlaki değerlerin korunmasının önemli olduğu unutulmamalıdır. Meslek tanımları zaman geçtikçe değişebilir, yalnız mesleki değerlerin ortadan kalkması meslek etiği açısından sorgulanması gereken bir durumdur. YZ yalnızca iş akışında hızlanma sağlamak ve daha çok hasta örneği değerlendirilmesini sağlamak için kullanılırsa güven duygusunu zedeler ve çalışan memnuniyetsizliğine neden olabilir(5). YZ uygulamalarında hasta verilerinin gizliliği sağlanmalı işlenen veriler için gerekli koruma önlemleri alınmalıdır. Hastalara ait veriler YZ algoritmalarını geliştirmek amacıyla kullanılacaksa hastaların aydınlatılmış onamı alınmalıdır(6). YZ algoritmalarının karar verme süreçleri şeffaf olmalı, önyargıya ve ayrımcılığa neden olunmamalı, adalet ilkesinin korunmasına özen gösterilmelidir(5). Kullanıcıların sorumlulukları belirlenmeli, mağduriyet ortaya çıkması durumunda tazminat için gerekli sigorta altyapısı oluşturmalıdır(7). Mikrobiyoloji alanında YZ kullanımının, daha hızlı ve doğru tanıya ulaşmakta yardımcı olacağı ve hastalıklarla mücadelede avantaj sağlayacağı kuşkusuzdur.

Gelecekte mikrobiyoloji alanına dair mesleki değer sorunların yaşanmaması için etik normların oluşturularak yasal çerçevenin çizilmesi gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Etik, mikrobiyoloji, yapay zekâ

Kaynaklar

1. Undru TR, Utkarsha UDAY, Lakshmi JT, Kaliappan A, Mallamgunta S, Nikhat SS, et al. Integrating Artificial Intelligence for Clinical and Laboratory Diagnosis—a Review. *Maedica*. 2022;17(2):420.
2. Smith KP, Kirby JE. Image analysis and artificial intelligence in infectious disease diagnostics. *Clin Microbiol Infect*. 2020;26(10):1318.
3. Şahin AR, Ateş S, Günay M. Klinik Mikrobiyoloji Laboratuvarlarında Yapay Zekânın Temel İşleyiş Modelleri. *J Biotechnol Strateg Health Res*. 2019;3(2):66-71.
4. Ergüven Ö, Ökten S. Yapay Zekânın Mikrobiyolojide Kullanımı. *JAIHS*. 2022;2(2):1-12.
5. Abdullah YI, Schuman JS, Shabsigh R, Caplan A, Al-Aswad LA. Ethics of artificial intelligence in medicine and ophthalmology. *Asia Pac J Ophthalmol (Phila)*. 2021;10(3):289-298.

6. Sim I, Cassel C. The ethics of relational AI-expanding and implementing the Belmont principles. *N Engl J Med.* 2024;391(3):193-196.

7. Stöger K, Schneeberger D, Holzinger A. Medical artificial intelligence: the European legal perspective. *Commun ACM.* 2021.

MEDICAL MICROBIOLOGY ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATIONS AND ETHICAL ISSUES

Mehmet Akif Gun¹, Mustafa Levent Ozgonul²

¹*19 Mayıs District State Hospital, Medical Microbiology, Samsun, Turkey*

²*Akdeniz University Faculty of Medicine, Department of Medical History and Ethics, Antalya, Turkey*

Microbiology is the scientific field that examines how microorganisms sustain their vital activities and cause diseases. Artificial Intelligence (AI) refers to computer systems capable of exhibiting human-like behaviors such as perception, reasoning, learning, and problem-solving(1).

Visual evaluation holds significant importance in clinical microbiology laboratory practices. Trained eyes are needed to assess Gram stains, blood and stool smears, and culture plates. The presence of microorganisms, inflammatory cells, and colonies on culture plates are evaluated by microbiologists, providing critical information to clinicians guiding treatment. Determining whether an infection exists, whether the isolated microorganism is a disease-causing pathogen or part of the patient's microbiota, and identifying antimicrobials effective against the pathogen are responsibilities of microbiologists(2).

Integrating AI into automated systems used in medical microbiology laboratories allows for faster and more accurate identification of infectious agents(3). AI's ability to analyze health data offers promising potential for developing strategies to prevent and control infectious diseases. Furthermore, AI is utilized in vaccine and drug development studies and in detecting drug resistance. During the COVID-19 pandemic, the uncontrolled increase in case numbers worldwide highlighted the challenges in diagnosis and treatment processes, thereby increasing AI's importance and usage(4). More time is needed for AI to become a routine part of medical laboratories. Although a bright future is foreseen for the advancement of medical microbiology, the process entails numerous ethical dilemmas.

The use of AI by microbiologists could lead to a decrease in their professional effectiveness in diagnostic processes, over-reliance on AI, and a decline in their skills and competencies over time(5). While the use of AI in microbiology is expected to lead to improvements in quality processes, cost reductions, and time savings, the process should not be entirely left to AI. It is important to remember the significance of preserving ethical and moral values related to the profession. Professional definitions may change over time, but the erosion

of professional values is a matter that needs to be questioned in terms of professional ethics. If AI is used solely to accelerate workflow and enable the evaluation of more patient samples, it can undermine trust and lead to employee dissatisfaction(5). In AI applications, the confidentiality of patient data must be ensured, and necessary protective measures should be implemented for processed data. If patient data is to be used to develop AI algorithms, informed consent from patients should be obtained(6). The decision-making processes of AI algorithms should be transparent, should not lead to bias or discrimination, and care must be taken to uphold the principle of justice(5). The responsibilities of users should be defined, and necessary insurance infrastructure should be established for compensation in case of grievances(7). The use of AI in the field of microbiology will undoubtedly assist in reaching faster and more accurate diagnoses and provide an advantage in combating diseases.

In order to prevent future professional value issues in the field of microbiology, it is crucial to establish ethical norms and to outline a legal framework.

Keywords: Ethics, microbiology, artificial intelligence

References

1. Undru TR, Utkarsha UDAY, Lakshmi JT, Kaliappan A, Mallamgunta S, Nikhat SS, et al. Integrating Artificial Intelligence for Clinical and Laboratory Diagnosis—a Review. *Maedica*. 2022;17(2):420.
2. Smith KP, Kirby JE. Image analysis and artificial intelligence in infectious disease diagnostics. *Clin Microbiol Infect*. 2020;26(10):1318.
3. Şahin AR, Ateş S, Günay M. Klinik Mikrobiyoloji Laboratuvarlarında Yapay Zekânın Temel İşleyiş Modelleri. *J Biotechnol Strateg Health Res*. 2019;3(2):66-71.
4. Ergüven Ö, Ökten S. Yapay Zekânın Mikrobiyolojide Kullanımı. *JAIHS*. 2022;2(2):1-12.
5. Abdullah YI, Schuman JS, Shabsigh R, Caplan A, Al-Aswad LA. Ethics of artificial intelligence in medicine and ophthalmology. *Asia Pac J Ophthalmol (Phila)*. 2021;10(3):289-298.
6. Sim I, Cassel C. The ethics of relational AI-expanding and implementing the Belmont principles. *N Engl J Med*. 2024;391(3):193-196.

7. Stöger K, Schneeberger D, Holzinger A. Medical artificial intelligence: the European legal perspective. Commun ACM. 2021.

PEDİATRİ HEMŞİRELİĞİ ALANINDA YAPILAN ETİK ÇALIŞMALARININ BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: PUBMED ÖRNEĞİ

BIBLIOMETRIC ANALYSIS OF ETHICAL STUDIES CONDUCTED IN THE FIELD OF PEDIATRIC NURSING: PUBMED EXAMPLE

*¹Ayçin Ezgi ÖNEL, ²Dilek ZENGİN, ³Hatice BAL YILMAZ

*¹Arş. Gör., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı

² Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı

³Prof. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim
Dalı

Özet

Pediatric hemşireliği, çocukların sağlığını ve refahını koruma, hastalıkları önleme ve tedavi süreçlerini destekleme amacıyla özelleşmiş bir hemşirelik dalıdır. Bu alanda etik konular, hemşirelerin karşılaştığı karmaşık durumlar, hasta hakları ve sağlık çalışanlarının sorumlulukları çerçevesinde kritik bir öneme sahiptir. Özellikle çocuk hastaların korunmasız ve hassas yapısı, etik kararların alınmasında daha dikkatli ve özenli bir yaklaşımı gerektirir. Bu çalışma, pediatri hemşireliği alanında yapılan etik odaklı araştırmaları bibliyometrik bir yöntemle analiz ederek, alanın genel eğilimlerini, mevcut literatürdeki boşlukları ve gelecekteki çalışmalara yön verecek anahtar konuları belirlemeyi amaçlamaktadır. PubMed veri tabanı örneği üzerinden gerçekleştirilen analiz, pediatri hemşireliği etiğine dair bilimsel bilginin yayılımını ve araştırma dinamiklerini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Bu araştırma, pediatri hemşireliği alanında etikle ilgili yapılan çalışmaların bilimsel özelliklerini değerlendirmek ve bu çalışmaların literatüre olan katkılarını analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiş bir bibliyometrik çalışmadır. Araştırmanın temel hedefi, pediatri hemşireliği ve etik konularına yönelik literatürün mevcut durumunu sistematik bir şekilde ortaya koymak ve bu alandaki çalışmaların literatüre katkılarını değerlendirmektir. Bibliyometrik analiz, bilimsel yayınların üretim, dağıtım ve kullanım süreçlerini sayısal yöntemlerle inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu tür analizler, belirli bir konu, yazar, dergi ya da yayınlar üzerinden zaman içindeki eğilimleri ve gelişmeleri değerlendirerek araştırma alanının etkisini ortaya koymayı amaçlar. Araştırma kapsamındaki veriler, 10-30 Ekim 2024 tarihleri arasında PUBMED veri tabanında "(ethic) AND (pediatric nursing)" anahtar kelimeleri ile yapılan tarama sonucunda elde edilmiştir. Bu süreçte etik konularını içeren toplam 530 çalışma tespit edilmiştir. Elde edilen çalışmalar, yayın yılı, dergi türü ve çalışma tasarımı gibi çeşitli değişkenler açısından analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, güçlü kanıtlara ulaşılabilmesi için kanıt düzeyi yüksek araştırmaların ve özenle yürütülen meta-analiz çalışmalarının artması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Etik, pediatri hemşiresi, bibliyometrik analiz

Abstract

Pediatric nursing is a specialized branch of nursing that aims to protect the health and well-being of children, prevent diseases and support treatment processes. In this field, ethical issues have a critical importance within the framework of complex situations faced by nurses, patient rights and responsibilities of healthcare professionals. Especially the vulnerable and sensitive nature of pediatric patients requires a more careful and attentive approach in making ethical decisions. This study aims to identify the general trends in the field, gaps in the existing literature, and key issues that will guide future studies by analyzing ethics-focused research in the field of pediatric nursing with a bibliometric method. Using the PubMed database as a case study, the analysis comprehensively examines the dissemination of scientific knowledge and research dynamics in pediatric nursing ethics. This research is a bibliometric study conducted to evaluate the scientific characteristics of studies on ethics in the field of pediatric nursing and to analyze the contributions of these studies to the literature. The main objective of the study is to systematically reveal the current state of the literature on pediatric nursing and ethics and to evaluate the contributions of studies in this field to the literature. Bibliometric analysis is a research method that examines the production, distribution and utilization processes of scientific publications with numerical methods. This type of analysis aims to reveal the impact of the research area by evaluating trends and developments over time on a specific topic, author, journal or publications. The data within the scope of the study were obtained by searching the PUBMED database with the keywords “(ethics) AND (pediatric nursing)” between October 10-30, 2024. In this process, a total of 530 studies on ethics were identified. The studies were analyzed in terms of various variables such as publication year, journal type and study design. According to the results of the study, it is emphasized that studies with high level of evidence and meta-analysis studies should be increased in order to reach strong evidence.

Keywords: Ethics, pediatric nurse, bibliometric analysis

GİRİŞ

Pediatri hemşireliği, çocuk sağlığının korunması, hastalıkların önlenmesi, tedavisi ve rehabilitasyonu sürecinde kritik bir role sahip olan, özel uzmanlık ve duyarlılık gerektiren bir alandır. Pediatrik hasta grubuyla çalışmak, hemşirelik bakımını diğer yaş gruplarına yönelik bakımdan önemli ölçüde farklılaştırmaktadır (Yılmaz et al., 2021). Çocukların anatomik, fizyolojik ve psikososyal özellikleri, sürekli değişen gelişimsel süreçleri ve ifade kapasitelerinin sınırlı oluşu, pediatri hemşirelerinin karşılaştığı etik sorumlulukların kapsamını genişletmekte ve bu süreçte karşılaşılan etik sorunları daha karmaşık hale getirmektedir (Dur et al., 2025; Topan et al., 2023). Özellikle pediatrik hastaların bakımında, çocukların haklarının korunması, bilgilendirme süreçlerinin doğru ve anlaşılır şekilde

yürütülmesi, ebeveynlerin ve bakım verenlerin karar süreçlerine dahil edilmesi gibi faktörler, etik açıdan hassasiyet gerektiren noktalar arasında yer almaktadır (Zhou et al., 2024). Bu bağlamda, pediatri hemşireleri hem klinik hem de karar verme süreçlerinde sıkça etik ikilemlerle karşı karşıya kalmakta, bu durum da etik duyarlılığın ve profesyonel etik bilgi birikiminin önemini ortaya koymaktadır (Burton et al., 2020; Dur et al., 2025; Topan et al., 2023; Zhou et al., 2024).

Etik ilkelerin sağlık hizmetlerinde uygulanması ve karar verme süreçlerine yansımaları, son yıllarda hem akademik alanda hem de klinik uygulamalarda giderek artan bir ilgi odağı haline gelmiştir (Zhou et al., 2024). Çocuk haklarının korunması, özerklik ilkesinin uygulanması, bilgilendirilmiş onam süreçlerinin yönetimi, hasta mahremiyetinin sağlanması ve yapay zeka gibi konular, pediatri hemşireliği uygulamalarında sıklıkla tartışılan etik meseleler arasındadır (Ceylan and Çetinkaya, 2020; Page et al., 2024; Schulz et al., 2023; Shin et al., 2024). Ancak bu etik konuların çözümüne yönelik bilimsel verilerin sayısının ve erişilebilirliğinin artması gerekmektedir.

Mevcut literatürde pediatri hemşireliğine odaklanan etik çalışmaların sayısında artış gözlenirse de (Bagnasco et al., 2018; Zhou et al., 2024), bu çalışmalar için genel bir perspektif sunan kapsamlı bibliyometrik incelemelere ulaşılamamıştır. Bibliyometrik analizler, belirli bir araştırma alanındaki bilimsel üretimi niceliksel yöntemlerle değerlendiren güçlü bir analiz aracıdır. Bu yöntem sayesinde belirli bir konunun ne sıklıkla çalışıldığı, hangi temaların öne çıktığı, en çok atıf alan yayınlar, öne çıkan araştırmacılar, araştırma merkezleri ve yayınların etki düzeyleri gibi önemli veriler ortaya konabilir. Bibliyometrik analizler, araştırmacıların mevcut literatürü anlamalarına ve gelecekte yapılacak çalışmalara daha etkin bir şekilde yön vermelerine olanak tanımaktadır. Bu analizler aynı zamanda literatürdeki boşlukları tespit ederek, akademisyenler ve uygulayıcılar için rehber niteliği taşımaktadır (Donthu et al., 2021; Passas, 2024).

Sonuç olarak, pediatri hemşireliğinde etik sorunlara ilişkin bilimsel çalışmaların sistematik bir şekilde değerlendirilmesi, alanın gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, PubMed gibi güvenilir bir veritabanı üzerinden pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların bibliyometrik analizini gerçekleştirmek, mevcut durumun bilimsel bir haritasını çıkarmak ve bu alanda ilerleyen araştırmalara ışık tutmaktır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmalarını bibliyometrik analiz yöntemiyle inceleyerek konuya ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunmaktır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen bibliyometrik analizde, pediatri hemşireliği alanındaki etik çalışmalarına ilişkin aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?

2. Çalışmalar hangi ülkelerde gerçekleştirilmiştir?
3. Çalışmalar hangi dergilerde yayınlanmıştır?
4. Çalışmaların araştırma desenleri nelerdir?
5. Çalışmalarda ele alınan odak konular nelerdir?
6. Çalışmalarda en sık kullanılan anahtar kelimeler nelerdir?
7. Çalışmalarda yer alan yazarlar kimlerdir?

YÖNTEM

Bu bibliyometrik araştırma, pediatrik hastalarda yanık bakımı sırasında ağrı yönetiminde sanal gerçeklik gözlüğü kullanımına yönelik yapılmış çalışmalarını incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmanın verileri Web of Science (Wos) veri tabanından elde edilmiştir. Veri toplama sürecinde, “(ethics) AND (pediatric nursing)” anahtar kelimeleri kullanılarak tarama yapılmıştır. Tarama sonucunda, 155 çalışmaya ulaşılmıştır.

Veri toplama aşamaları şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Anahtar kelimelerin belirlenmesi: Literatürde yaygın olarak kullanılan terimler göz önünde bulundurularak “(ethics) AND (pediatric nursing)” anahtar kelimeleri seçilmiştir.

Veri tabanı seçimi: Tıbbi ve sağlık bilimleri başta olmak üzere çok çeşitli disiplinlerde kapsamlı, güvenilir ve yüksek etkili yayınlara erişim sağlayan Web of Science (WoS) veri tabanı kullanılmıştır.

Tarama kriterleri: Belirlenen anahtar kelimelerle yapılan tarama sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmamızın verileri iki yazar tarafından ayrı ayrı incelenmiş ve dahil edilecek araştırmaların son seçimi, üç yazarın ortak değerlendirmesiyle gerçekleştirilmiştir. Pediatrik hastalarda yanık bakımında sanal gerçeklik gözlüğü kullanılmadan yapılan ağrı yönetimi çalışmaları ise analiz kapsamı dışında bırakılmıştır.

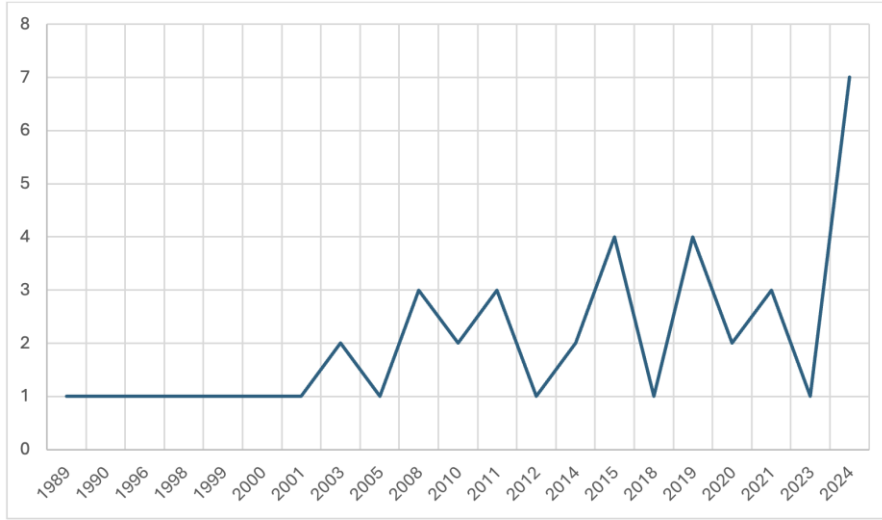
Veri analizi: Elde edilen çalışmalar, yayınlandıkları yıl, dergi, yapıldıkları ülke, araştırma tasarımı, kullanılan ölçekler ve anahtar kelimeler gibi bibliyometrik özellikler bakımından analiz edilmiştir. Verilerin düzenlenmesi ve analizi Microsoft Excel programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Pediatrik hastalarda yanık bakımında ağrı yönetimi amacıyla sanal gerçeklik gözlüğü kullanımına ilişkin araştırma eğilimlerini ve bilimsel katkıları ortaya koymak için bulgular grafik ve tablolarla görselleştirilmiştir. Bu araştırma, insan ya da hayvan denekler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışma olmadığı için etik kurul onayı gerektirmemekte olup Helsinki Deklarasyonu’nun ilkelerine uygun şekilde yürütülmüştür.

BULGULAR

Pubmed veri tabanında yapılan tarama sonucunda pediatri hemşireliği ve etik konularını kapsayan 530 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmalar incelenmiş olup 47 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır. Dahil edilen çalışmalar yıl, yayınlandığı ülke, yayınlandığı dergi, araştırma deseni, odak konu, anahtar kelime ve yazar değişkenlerine göre analiz edilmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmalarının başlangıcı 1989 yılına dayanmaktadır. Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, belirli dönemlerde çalışma sayılarında dalgalanmalar olduğu görülmektedir. İlk çalışma 1989 yılında yapılmış olup, sonraki yıllarda (1990-2001) çalışma sayısı sınırlı kalmıştır (1). Ancak, 2003 yılı itibariyle bu alandaki çalışmaların sayısında artış gözlemlenmiştir. 2008 ve 2011 yıllarında 3 çalışma gerçekleştirilirken, 2019 yılında bu sayı 4'e çıkmıştır. Özellikle 2024 yılı, 7 çalışmayla en yüksek sayıya ulaşmıştır. Bu durum, pediatri hemşireliği ve etik konularına olan ilginin son yıllarda kayda değer bir şekilde arttığını göstermektedir.

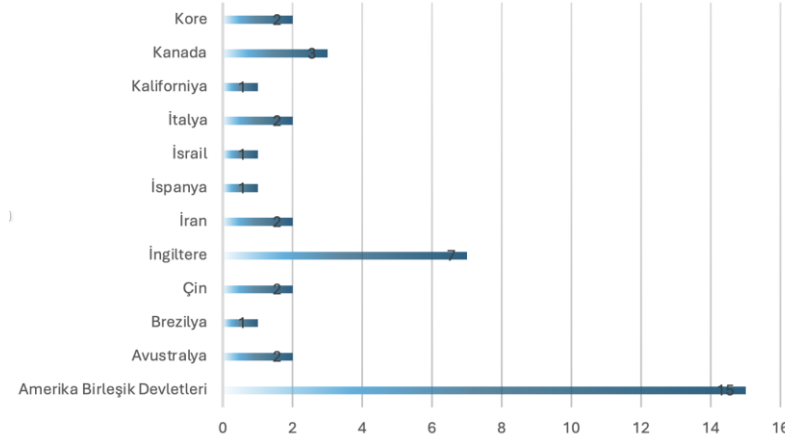
Bu dağılım, alandaki etik meselelerin hem bilimsel hem de pratik açıdan ele alınmasının giderek yaygınlaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle son yıllardaki artış, pediatri hemşireliği alanındaki etik konuların güncel bir odak noktası haline geldiğini göstermektedir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

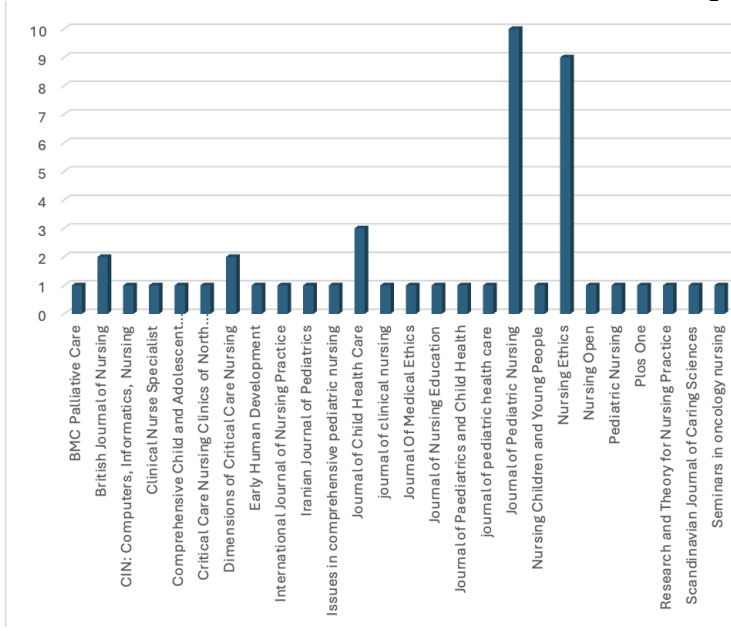
Pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların ülkelere göre dağılımına ilişkin analizde, toplamda 16 farklı ülkenin katkıda bulunduğu görülmüştür. En fazla yayına sahip ülke, 15 çalışma ile ABD olurken, onu 7 yayımla İngiltere ve 3 yayımla Kanada takip etmiştir. Türkiye ve Avustralya, 2'şer yayımla listede yer alırken; İsveç, Norveç, Japonya, İsrail, Çin, Güney Kore ve Hollanda gibi ülkeler 1'er yayımla katkı sağlamıştır. Bu bulgular, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerde yoğunlaştığını ve bu ülkelerde etik konularına verilen önemin yüksek olduğunu

ortaya koymaktadır. Ancak, diğer ülkelerden yapılan sınırlı sayıda çalışmaları, etik meselelerin küresel düzeyde bir ilgi gördüğünü ve bu konunun uluslararası bir perspektiften ele alındığını göstermektedir. Bu sonuçlar, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının daha geniş bir coğrafyada teşvik edilmesi gerektiğine ve az temsil edilen bölgelerde bu alana yönelik farkındalığın artırılmasının önemine işaret etmektedir (Şekil 2).

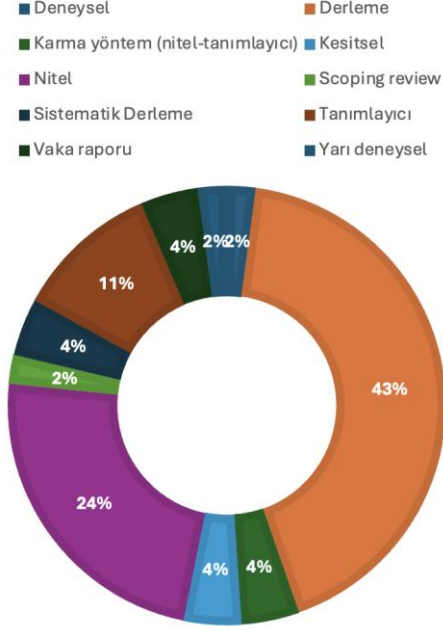
Şekil 2. Çalışmaların Gerçekleştirildiği Ülkeler

Pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların yayınlandığı dergiler incelendiğinde, toplamda 27 farklı dergide bu çalışmaların yayınlandığı belirlenmiştir. En fazla yayına sahip dergi, 10 çalışma ile *Journal of Pediatric Nursing* olmuştur. Bunu, 9 yayınlı *Nursing Ethics* ve 3 yayınlı *Journal of Child Health Care* takip etmektedir. Şekil 3'te, çalışmaların yayınlandığı dergilere ilişkin detaylı dağılım yer almaktadır. Bu tablo, pediatri hemşireliği etik konularının özellikle alan odaklı (*Journal of Pediatric Nursing*) ve etik temalı (*Nursing Ethics*) dergilerde yoğunlaştığını açıkça göstermektedir. Geriye kalan yayınlar, farklı dergilere dağılmış olup, bu durum etik çalışmaların disiplinler arası doğasını ve pediatri hemşireliği ile etik arasındaki bağlantının geniş bir akademik ilgi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Şekil 3. Çalışmaların Yayınlandığı Dergiler

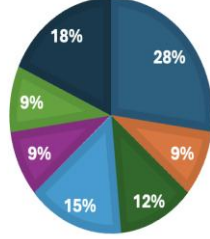
Pediyatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların araştırma desenlerine göre dağılımı incelendiğinde, en fazla kullanılan yöntemlerin derleme çalışmaları olduğu görülmektedir. Toplamda 20 derleme çalışması, bu alandaki etik konularına geniş bir literatür taraması ile katkıda bulunmuştur. Derlemeleri, 11 çalışma ile nitel araştırma desenleri takip etmektedir. Tanımlayıcı araştırmalar 5 çalışma ile temsil edilirken, kesitsel çalışmalar ve sistematik derlemelerden her birinde 2'şer yayın yer almıştır. Ayrıca karma yöntem (nitel-tanımlayıcı) çalışmaları da 2 yayın ile bu alana katkıda bulunmuştur. Bunun yanı sıra, deneysel ve yarı deneysel çalışmalar her biri 1'er yayın ile temsil edilmiştir. Vaka raporları 2 çalışmada, scoping review türü ise 1 çalışmada tercih edilmiştir. Bu bulgular, pediyatri hemşireliği alanındaki etik çalışmaların genellikle literatüre geniş kapsamlı katkılar sağlayan derleme ve nitel araştırma desenleri etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Bununla birlikte, kesitsel ve tanımlayıcı desenler de etik konularının anlamada önemli bir rol oynamıştır. Deneysel ve yarı deneysel çalışmaların sınırlı sayıda olması, etik konularının genellikle gözlemsel ve teorik yaklaşımlarla ele alındığını ortaya koymaktadır. Bu durum, gelecekte deneysel tasarımlar kullanılarak yapılan araştırmaların artırılmasının alandaki bilgi birikimini daha da geliştirebileceğine işaret etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Çalışmaların Desenlerine Göre Dağılımı

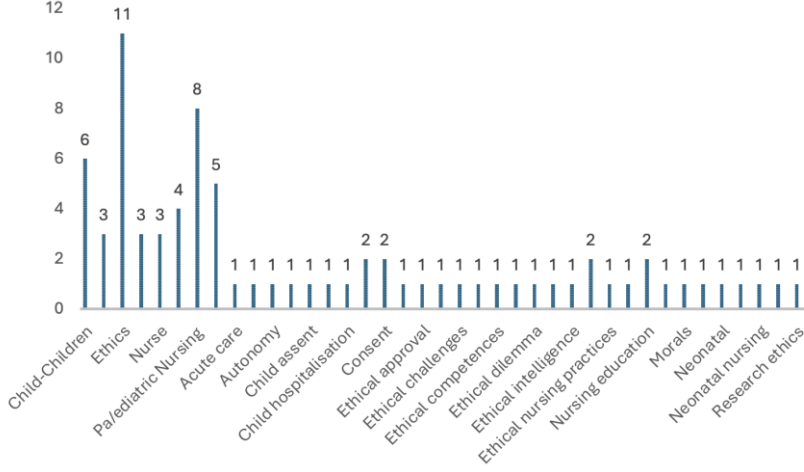
Pediyatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların odak konuları incelendiğinde, en sık ele alınan başlığın etik zorluklar ve ahlaki sıkıntılar olduğu görülmektedir. Bu tema altında toplamda 9 çalışma yapılmış olup, pediyatri hemşirelerinin mesleki uygulamalarda karşılaştığı etik sorunların ve bu sorunların yarattığı ahlaki sıkıntılarının ele alındığı tespit edilmiştir. Bunun dışında, spesifik alanlarda etik sorunlar konusu 6 çalışma ile ikinci sırada yer almakta, ardından klinik ortamlarda etik uygulamalar ve müdahaleler konusu 5 çalışma ile takip etmektedir. Çocukların hakları, onay ve rıza konusuna yönelik 4 çalışma gerçekleştirilirken, etik eğitim ve müdahale uygulamaları, ahlaki sıkıntılar ve etik karar alma süreçleri ve kültürel ve toplumsal bağlamda etik başlıklarının her birinde 3'er çalışma yer almıştır. Daha nadir olarak ele alınan bir konu olan etik iletişim ve hasta-aile ilişkileri başlığında ise yalnızca 1 çalışma yapılmıştır. Bu bulgular, pediyatri hemşireliğinde etik konuların geniş bir yelpazede incelendiğini, ancak bazı başlıkların daha fazla dikkat çektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle etik zorluklar ve ahlaki sıkıntılar temasının öne çıkması, bu konuların hem hemşirelerin hem de sağlık sistemlerinin işleyişi açısından kritik bir önem taşıdığını göstermektedir. Daha az çalışılan alanlarda ise gelecekte yapılacak araştırmalar, bu alandaki bilgi boşluklarının giderilmesine katkı sağlayabilir (Şekil 5).

- Pediatri Hemşireliğinde Etik Zorluklar ve Ahlaki Sıkıntılar
- Etik Eğitim ve Müdahale uygulamaları
- Çocukların Hakları, Onay ve Rıza
- Klinik Ortamlarda Etik Uygulamalar ve Müdahaleler
- Ahlaki Sıkıntılar ve Etik Karar Alma Süreçleri
- Kültürel ve Toplumsal Bağlamda Etik
- Pediatri Hemşireliğinde Spesifik Alanlarda Etik Sorunlar

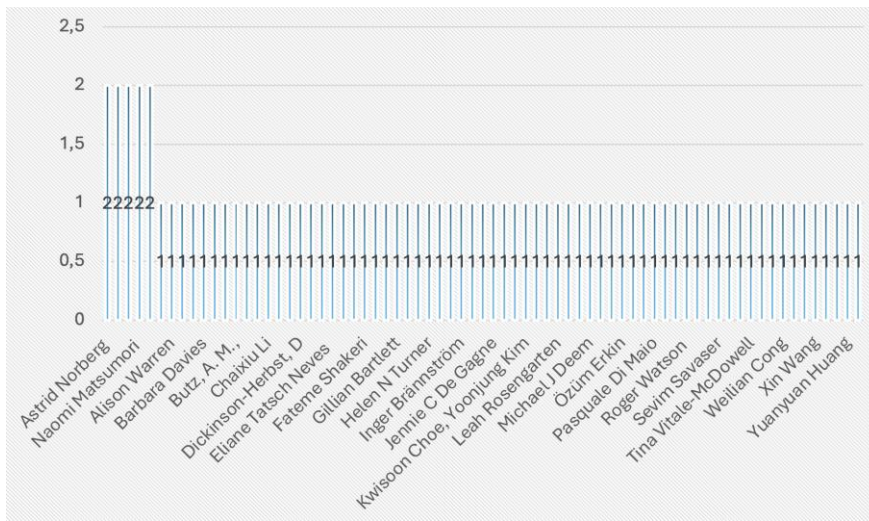
Şekil 5. Çalışmaların Odak Konularına Göre Dağılımı

Pediatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların anahtar kelimeleri incelendiğinde, en sık kullanılan anahtar kelimenin "Ethics" olduğu ve toplamda 11 çalışmada yer aldığı görülmektedir. Bu anahtar kelime, etik konuların çalışmaların odak noktası olduğunu güçlü bir şekilde yansıtmaktadır. "Paediatric nursing" veya "Pediatric nursing" anahtar kelimesi ise 8 çalışmada kullanılarak, çalışmaların özellikle pediatri hemşireliği bağlamında yapıldığını vurgulamaktadır. Ayrıca, nitel araştırmaları ifade eden "Qualitative research" (4) ve "Qualitative" (1) anahtar kelimeleri toplamda 5 çalışmada tercih edilmiştir. "Nursing ethics" anahtar kelimesi 4 çalışmada yer alırken, çocuklarla ilgili temaları ifade eden "Child" ve "Children" anahtar kelimeleri toplamda 6 çalışmada kullanılmıştır. Bunun dışında, etik sorunları ifade eden "Ethical issues" ve ahlaki sıkıntıları vurgulayan "Moral distress" anahtar kelimeleri de her biri 3'er çalışmada yer almıştır. Bu bulgular, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının ağırlıklı olarak etik, pediatri hemşireliği ve nitel araştırma konularında yoğunlaştığını göstermektedir. Ayrıca, çocuklara yönelik etik sorunların ve ahlaki sıkıntıların, çalışmaların anahtar kelimelerinde sıklıkla yer alması, bu konuların pediatri hemşireliği bağlamında temel bir araştırma alanı olarak öne çıktığını ortaya koymaktadır. Anahtar kelimelerdeki bu çeşitlilik, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının disiplinler arası ve çok yönlü bir yaklaşım içerdiğini de işaret etmektedir (Şekil 6).

Şekil 6. Çalışmalarda Kullanılan Anahtar Kelimelerin Dağılımı

Pediyatri hemşireliği alanında yapılan etik çalışmaların yazarlarına ilişkin bibliyometrik analizde, toplamda 137 farklı yazarın katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, konunun geniş bir akademik ilgi gördüğünü ve çeşitli araştırmacılar tarafından ele alındığını göstermektedir. Çalışmalar arasında birden fazla yayına sahip olan yazarlar dikkat çekmektedir. Astrid Norberg, Franco Carnevale, Mary Ellen Macdonald, Naomi Matsumori ve Venke Sørli, her biri 2 yayın ile bu alana en çok katkı sağlayan yazarlar arasında yer almıştır. Diğer 132 yazar ise birer yayın ile katkı sunmuştur. Bu bulgular, pediyatri hemşireliği etik çalışmalarının geniş bir yazar kitlesi tarafından yürütüldüğünü ve alana dair bilgi birikiminin çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Birden fazla yayına sahip yazarlar, etik konularındaki uzmanlıklarını çalışmalarına yansıtarak literatüre önemli katkılarda bulunmuşlardır. Ancak tek yayına sahip çok sayıda yazarın bulunması, bu alanda iş birliğinin ve daha fazla araştırmanın teşvik edilmesi gerektiğine işaret etmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. Çalışmaları Gerçekleştiren Yazarların Dağılımları

SONUÇ

Bu bibliyometrik analiz, pediatri hemşireliği ve etik konularında yapılan çalışmaların kapsamını, yıllara, ülkelere, yayımlandığı dergilere, araştırma desenlerine, odak konulara, anahtar kelimelere ve yazarlara göre detaylı bir şekilde incelemiştir. Analiz sonuçları, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının 1989 yılında başladığını ve özellikle son yıllarda bu alana yönelik ilginin kayda değer bir şekilde arttığını göstermektedir. Bu durum, pediatri hemşireliği ve etik konularının güncel ve önemli bir araştırma alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmaların büyük çoğunluğunun ABD, İngiltere ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde yoğunlaşması, bu ülkelerde etik konularına verilen önemin yüksek olduğunu yansıtmaktadır. Ancak, diğer ülkelerden yapılan sınırlı sayıda çalışmanın varlığı, pediatri hemşireliği etik meselelerinin küresel düzeyde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Ayrıca, analiz edilen çalışmaların Journal of Pediatric Nursing ve Nursing Ethics gibi alan ve etik temalı dergilerde yoğunlaşması, bu konuların disiplinler arası bir odak noktası haline geldiğini göstermektedir.

Araştırma desenlerine ilişkin analiz, pediatri hemşireliği etik çalışmalarının büyük ölçüde derleme ve nitel araştırma desenleri çerçevesinde yapıldığını ortaya koymaktadır. Deneysel ve yarı deneysel çalışmaların sınırlı sayıda olması, etik konuların daha çok gözlemsel ve teorik yaklaşımlarla ele alındığını göstermektedir. Bu durum, alandaki bilgi boşluklarını gidermek ve daha somut sonuçlar elde edebilmek için gelecekte daha fazla deneysel çalışmanın yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

Odak konular bakımından, etik zorluklar ve ahlaki sıkıntılar temalarının öne çıkması, pediatri hemşirelerinin mesleki uygulamalarında karşılaştıkları temel sorunları yansıtmaktadır. Bununla birlikte, çocukların hakları, etik eğitim, kültürel bağlamda etik ve hasta-aile ilişkileri gibi daha az ele alınan konularda yapılacak çalışmalar, literatürdeki eksiklikleri gidermeye katkı sağlayabilir.

Anahtar kelime analizinde, "ethics", "paediatric nursing", "nursing ethics" ve "moral distress" gibi kelimelerin öne çıkması, bu çalışmaların genel odak noktalarını yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra, literatüre katkıda bulunan 137 farklı yazarın varlığı, konunun geniş bir akademik ilgi gördüğünü ortaya koyarken, birden fazla yayına sahip sınırlı sayıda yazarın alandaki uzmanlıklarını vurguladığı görülmüştür.

Sonuç olarak, pediatri hemşireliği ve etik çalışmaları, mesleki uygulamalarda karşılaşılan etik zorlukların ve bunların çözüm yollarının anlaşılmasına önemli katkılar sunmaktadır. Ancak, az temsil edilen bölgelerde ve daha az çalışılan odak konularında yapılacak yeni araştırmalar, bu alandaki bilgi birikimini zenginleştirebilir. Gelecekte, etik konularını deneysel yaklaşımlar ile ele alan çalışmaların artırılması, hem teorik hem de pratik anlamda pediatri hemşireliğine değerli katkılar sağlayacaktır. Bu analiz, pediatri hemşireliği ve etik alanında mevcut durumu ortaya koymakla kalmayıp, aynı zamanda gelecekteki araştırmalar için yol gösterici bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu alanda yapılan

çalışmaların devam ettirilmesi ve çeşitlendirilmesi, pediatri hemşirelerinin etik karar alma süreçlerini güçlendirecek ve mesleki uygulamalarda karşılaşılan etik sorunlara yönelik çözümlerin geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Bagnasco, A., Cadorin, L., Barisone, M., Bressan, V., Iemmi, M., Prandi, M., ... & Sasso, L. (2018). Ethical dimensions of paediatric nursing: A rapid evidence assessment. *Nursing Ethics*, 25(1), 111-122. <https://doi.org/10.1177/0969733016631161>
- Burton, M., Caswell, H., Porter, C., Mott, S., & DeGrazia, M. (2020). Moral distress: defined and described by neonatal and pediatric critical care nurses in a quaternary care free-standing pediatric hospital. *Dimensions of Critical Care Nursing*, 39(2), 101-109. <https://doi.org/10.1097/DCC.0000000000000403>
- Ceylan, S. S., & Çetinkaya, B. (2020). Attitudes towards gossip and patient privacy among paediatric nurses. *Nursing Ethics*, 27(1), 289-300. <https://doi.org/10.1177/0969733019845124>
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of business research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Dur, Ş., Gol, I., Erkin, Ö., & Coşgun, M. (2025). The relationship between moral distress and cultural sensitivity levels in pediatric nurses: A cross-sectional study. *Journal of Pediatric Nursing*, 80, 49-55. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2024.11.008>
- Page, A., Elvén, B. H., Seabra, S., Warren, A., McDonnell, A., Mortiboys, I. L., & Vanes, N. (2024). Clinical holding: ethical guidance for children's nurses working in the UK. *Nursing Children and Young People*, 31(4):28-33. <https://doi.org/10.7748/ncyp.2019.e1021>
- Passas, I. (2024). Bibliometric analysis: the main steps. *Encyclopedia*, 4(2). <https://doi.org/10.3390/encyclopedia4020065>
- Schulz, I., O'Neill, J., Gillam, P., & Gillam, L. (2023). The scope of ethical dilemmas in paediatric nursing: a survey of nurses from a tertiary paediatric centre in Australia. *Nursing Ethics*, 30(4), 526-541. <https://doi.org/10.1177/09697330231153916>
- Shin, H., De Gagne, J. C., Kim, S. S., & Hong, M. (2023). The Impact of Artificial Intelligence-Assisted Learning on Nursing Students' Ethical Decision-making and Clinical Reasoning in Pediatric Care: A Quasi-Experimental Study. *CIN: Computers, Informatics, Nursing*, 10-1097. <https://doi.org/10.1097/CIN.0000000000001177>
- Topan, A., Taşdelen, Y., Yiğit, D., Terzi, S., & Top, F. Ü. (2023). Moral distress and its relating factors among pediatric emergency department nurses: A cross-sectional study. *Pediatric Emergency Care*, 39(9), 692-697. <https://doi.org/10.1097/PEC.0000000000003019>
- Yılmaz, H. B., Uzşen, H., & Belli, M. (2021). Çocuk sağlığı ve hastalıkları hemşireliğinin tarihsel süreçteki gelişimi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 65-70.
- Zhou, H., Liao, H., Huang, Y., Lin, Q., Wang, X., Li, H., ... & Yang, S. (2024). Moral distress in pediatric nurses: A scoping review protocol. *Plos One*, 19(10), e0312808. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0312808>

MUHASEBE SEKTÖRÜNDE ETİK EĞİTİMİNİN MESLEKİ YETERLİLİKLERİN DÖNÜŞÜMÜNE KATKISI

Erhan Yaşar¹

¹*İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, İzmir, Türkiye*

Özet

Giriş: Günümüz iş dünyasında muhasebe mesleği, teknik bilgi ve becerilerin yanı sıra profesyonel sorumluluk, etik değerler ve toplumsal duyarlılıkla şekillenmektedir. Etik eğitim, muhasebe uzmanlarının mesleki sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri, etik ikilemlerle başa çıkabilmeleri ve toplumsal güveni pekiştirebilmeleri açısından kritik bir rol oynamaktadır. İş dünyasında etik sorunların artan sıklığı, profesyonellerin bu tür durumlarla başa çıkabilmesi için etik değerler doğrultusunda bilinçli bir eğitim almalarını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, etik eğitim, profesyonellerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde olgunlaşmalarına katkı sağlamak ve meslek standartlarının güçlenmesine olanak tanımaktadır. Muhasebe sektörü, hızla değişen ekonomik koşullar ve karmaşık finansal yapılar ile birlikte, profesyonel etik anlayışına her zamankinden daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Etik karar alma süreçleri, yalnızca yasal yükümlülüklerle sınırlı kalmayıp, toplumsal sorumlulukları da göz önünde bulundurmaya gerektirir. Muhasebe uzmanlarının karşılaştığı etik sorunlar, finansal raporlama manipülasyonları, mali dolandırıcılık, yolsuzluk, çıkar çatışmaları ve veri gizliliği gibi karmaşık durumlarla daha da çeşitlenmiştir. Bu tür etik ikilemler, muhasebe profesyonellerinin yalnızca teknik bilgiye değil, güçlü bir etik anlayışına da sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Etik eğitim, bu ikilemleri çözme yeteneğini geliştirerek, profesyonellerin doğru kararlar almalarını sağlar. Çalışmanın amacı, etik eğitiminin muhasebe profesyonellerinin karar alma süreçlerine, iş ahlakına ve profesyonel sorumluluk anlayışlarına olan katkılarını inceleyerek, gelecekteki meslek mensuplarının karşılaştıkları etik zorluklarla başa çıkabilme yetkinliklerini geliştirmeye yönelik çıkarımlarda bulunmaktadır.

Sonuç: Sonuç olarak, muhasebe sektöründe etik eğitimi, mesleki yeterlilikleri yalnızca teknik bilgiyle değil, aynı zamanda etik değerlerle de güçlendirmektedir. Etik eğitim, muhasebe profesyonellerinin mesleklerini etik kurallar çerçevesinde yürütmelerine olanak tanır, bu da sektördeki genel güveni artırır. Teknolojinin ve küresel ekonomik dinamiklerin hızla değişmesi, muhasebe profesyonellerinin karşılaştığı etik sorunları daha karmaşık hale getirecektir. Bu bağlamda, gelecekteki muhasebe profesyonellerinin yalnızca mevcut etik standartlarla değil, aynı zamanda yeni etik zorluklarla da başa çıkabilme yetkinliğine sahip olmaları gerekecektir. Gelecek nesil muhasebe profesyonellerinin, mevcut görevlerine ek olarak veri güvenliği, yapay zeka ve sürdürülebilirlik gibi yeni alanlarda da etik

sorumluluk taşıması beklenmektedir. Bu doğrultuda, etik eğitim müfredatlarının, teknoloji ve küresel gelişmelerle paralel olarak güncellenmesi büyük önem taşımaktadır. Muhasebe eğitimi, yalnızca teknik becerilerle sınırlı kalmayıp, etik karar alma becerileri, toplumsal sorumluluk bilinci ve çevresel etkileri de içeren kapsamlı bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Gelişim; Yeterlilik; Etik; Eğitim

Contribution of Ethics Education to the Transformation of Professional Competencies in the Accounting Sector

Abstract

Introduction: In today's business world, the accounting profession is influenced not only by technical expertise but also by professional responsibility, ethical values, and social awareness. Ethical education plays a crucial role in helping accounting professionals meet their responsibilities, navigate ethical dilemmas, and maintain public trust. As ethical issues become more prevalent and complex, it is essential for professionals to receive training aligned with ethical values to effectively address these challenges. The accounting sector, with its rapidly changing economic conditions and complex financial structures, faces an increasing need for strong ethical understanding. Ethical decision-making extends beyond legal compliance and requires consideration of social responsibilities. Accounting professionals often encounter ethical challenges such as financial fraud, conflicts of interest, and data privacy issues. These situations demand not only technical expertise but also a solid ethical framework to make sound decisions. This study aims to explore how ethical education impacts accounting professionals' decision-making, work ethics, and understanding of professional responsibility. It will also discuss ways to improve the competencies of future professionals in addressing the ethical challenges they will face.

Conclusion: In conclusion, ethical education in the accounting profession strengthens professional competence not only with technical knowledge but also with ethical values. Ethical education enables accounting professionals to conduct their work within the framework of ethical principles, which in turn enhances the overall trust in the sector. The rapid changes in technology and global economic dynamics will make the ethical issues encountered by accounting professionals even more complex. In this regard, future accounting professionals will need to possess not only the ability to handle current ethical standards but also the competence to address emerging ethical challenges. It is expected that the next generation of accounting professionals will bear ethical responsibility in new areas such as data security, artificial intelligence, and sustainability, in addition to their existing duties. Therefore, it is crucial that ethical education curricula are updated in parallel with technological advancements and global developments. Accounting education should not be limited to technical skills but should be restructured through a comprehensive approach that includes ethical decision-making abilities, social responsibility awareness, and consideration of environmental impacts.

Keywords: Professional Development; Competence; Ethics; Education

Giriş

Günümüzde, hızla değişen küresel ekonomik dinamikler ve toplumsal dönüşümler, profesyonel mesleklerin hem işlevsel hem de etik boyutlarının yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, muhasebe sektörü, yalnızca teknik bilgi ve becerilere dayalı bir meslek olmanın ötesine geçerek, profesyonel etik ilkelerin ve toplumsal sorumlulukların hayati bir rol oynadığı bir alan haline gelmiştir. Muhasebe uzmanları, sadece finansal bilgileri doğru bir şekilde raporlama görevini üstlenmekle kalmayıp, aynı zamanda toplumsal güveni sağlayan ve sürdüren bir meslek dalının mensupları olarak, etik değerlere dayalı bir yaklaşımı benimsemek zorundadırlar. Bu çerçevede, muhasebe mesleğinde etik eğitim, profesyonellerin mesleki yeterliliklerini ve etik sorumluluklarını yerine getirme noktasında kritik bir işlev görmektedir (1).

Etik, yalnızca bir mesleğin yasal sınırları içinde kalmasıyla ilgili değil, aynı zamanda toplumun beklentilerine uygun bir şekilde hareket etmesi, doğru ve adil kararlar alması ile de ilgilidir. Bu nedenle, muhasebe profesyonellerinin etik değerlerle donatılması, sadece kişisel mesleki gelişimleri için değil, aynı zamanda toplumsal çıkarların korunması adına da büyük bir önem taşımaktadır. Muhasebe mesleği, finansal raporlama, vergi düzenlemeleri, yatırım analizleri gibi birçok karmaşık süreçle iç içe olduğundan, etik kararlar almak her zaman basit ya da tek boyutlu bir konu olmamaktadır. Bu tür karmaşık süreçler, profesyonellerin etik çatışmalarla ve ikilemlerle karşılaştığı durumları artırmakta, dolayısıyla etik eğitim, mesleki yeterliliklerin şekillendirilmesinde ve profesyonel sorumlulukların yerine getirilmesinde temel bir faktör haline gelmektedir (1, 2).

İş dünyasında, muhasebe uzmanlarının karşılaştığı etik ikilemler giderek daha karmaşık hale gelmektedir. Mali dolandırıcılık, yolsuzluk, finansal manipülasyonlar, çıkar çatışmaları, veri güvenliği ihlalleri gibi etik dışı davranışlar, hem şirket içi hem de toplumsal düzeyde ciddi sonuçlar doğurabilmektedir. Bu tür olgular, yalnızca yasal yükümlülüklerle değil, aynı zamanda profesyonel etik anlayışı ile de başa çıkılabilecek meselelerdir. Etik eğitim, muhasebe profesyonellerine, bu tür olgularda doğru kararlar alma ve etik sorumluluklarını yerine getirme becerisini kazandırarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde güvenin inşa edilmesine yardımcı olur. Ayrıca, meslektaşlar arası ilişkilerde ve müşteri ilişkilerinde de güçlü bir etik temele dayalı yaklaşım, mesleğin itibarı açısından büyük önem taşımaktadır (1, 2).

Muhasebe mesleği, diğer birçok meslek dalından farklı olarak, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde doğrudan toplumsal güvenle bağlantılıdır. Muhasebe profesyonellerinin, toplumsal ve ekonomik anlamda önemli bir rol oynamalarının yanı sıra, kamuoyunun finansal bilgiye duyduğu güveni sağlamak gibi bir sorumlulukları da bulunmaktadır. Bu nedenle, mesleki yeterliliklerin etik bir bakış açısı ile geliştirilmesi, hem meslek mensuplarının iş hayatlarındaki karar alma süreçlerinde hem de toplumda sağlıklı bir ekonomik yapının sürdürülebilirliğinde kritik bir etkiye sahiptir (3).

Bu bağlamda muhasebe sektöründe etik eğitiminin mesleki yeterliliklerin dönüşümüne katkı sağlaması, yalnızca meslek mensuplarının bireysel kariyerleri için değil, aynı zamanda toplumsal refah ve ekonomik istikrarın korunması açısından da hayati bir önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı, etik eğitiminin muhasebe profesyonellerinin karar alma süreçlerine, iş ahlakına ve profesyonel sorumluluk anlayışlarına olan katkılarını derinlemesine inceleyerek, gelecekteki muhasebe uzmanlarının karşılaşacakları etik zorluklarla başa çıkabilme yetkinliklerini geliştirmelerine yönelik çıkarımlar yapmaktır.

Muhasebe Alanında Mesleki Yeterlilikler

Mesleki yeterlilik, bir meslek alanında etkili bir performans sergileyebilmek için gereken entegre ve içselleştirilmiş yetenekler bütünüdür. Bu yeterlilikler, yalnızca mevcut bilgi ve becerilerin uygulamaya dönüştürülmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda problem çözme, yenilik yaratma ve dönüşüm sağlama gibi kritik becerileri de kapsamaktadır (4). Muhasebe sektörü özelinde bu yeterlilikler, yalnızca teknik becerilerle değil, aynı zamanda profesyonel etik anlayışı ve toplumsal sorumlulukla da şekillenmektedir.

Muhasebe mesleğinde mesleki yeterlilikler, finansal raporlama, vergi düzenlemeleri, denetim, iç kontrol sistemleri gibi temel teknik becerilerin yanı sıra, genel iş bilgisi, küresel iş ortamı hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmayı da gerektirmektedir. Bu bağlamda, profesyonel muhasebecilerin, hem yerel hem de uluslararası düzeyde faaliyet gösteren işletmelerin gereksinimlerini karşılayacak bilgi ve becerilere sahip olmaları beklenmektedir. Küresel iş dünyasında artan rekabet ve karmaşıklık, muhasebe mesleğini yalnızca teknik bilgiye dayalı bir alan olmaktan çıkarıp, aynı zamanda stratejik düşünme, liderlik, iletişim becerileri ve etik karar alma yeteneklerini de içine alan bir profesyonellik anlayışını gerektirmektedir. Karmaşık finansal ve muhasebe işlemleri ile ilgili analiz yapabilme ve bu analizleri etkili bir şekilde iletebilme yeteneği de, muhasebe profesyonellerinden beklenen temel yeterlilikler arasında yer almaktadır (4, 5).

Küresel ekonomik dinamikler, muhasebe mesleğinin evrensel standartlarla şekillenmesini zorunlu hale getirmiştir. Muhasebe uygulamalarındaki bu uluslararası dönüşüm, sadece teknik becerilerin değil, aynı zamanda etik ilkelerin ve profesyonel standartların da küresel düzeyde uyumlu hale getirilmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda, uluslararası denetim ve güvence standartları, uluslararası muhasebe eğitimi standartları ve etik kurallar, muhasebe profesyonellerinin faaliyetlerini belirleyen temel çerçeveler haline gelmiştir. Bu standartlar, muhasebe mesleğinin uluslararası geçerliliği ve uygulama birliği açısından kritik öneme sahiptir (5).

Muhasebe mesleğinin gelişimi ve profesyonellerin mesleki yeterlilikleri konusunda uluslararası bir kalite düzeyinin sağlanabilmesi için, Uluslararası Muhasebe Federasyonu (IFAC) bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Muhasebe Eğitimi Standartları Kurulu (IAESB), muhasebe eğitime dair Uluslararası Eğitim Standartları (IES) yayımlamıştır. Bu standartlar, muhasebe eğitiminin küresel bir

seviyede, sürekli olarak gelişen bir yapıda olmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. IAESB tarafından yayımlanan 8 Uluslararası Eğitim Standardı, mesleki eğitimde kaliteyi artırmayı ve profesyonel yeterliliklerin uluslararası düzeyde tutarlılığını sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, muhasebe mesleği, yalnızca teknik bilgi ve becerilerle değil, aynı zamanda uluslararası kabul görmüş etik değerlerle şekillenen bir alan haline gelmektedir (6).

Söz konusu bu bilgilerden anlaşılacağı üzere, muhasebe mesleğinde mesleki yeterliliklerin geliştirilmesi, profesyonel etik anlayışıyla güçlü bir biçimde ilişkilidir. Bu yeterliliklerin kazanılması ve sürdürülmesi, muhasebe profesyonellerinin hem bireysel kariyer başarıları hem de toplumsal güvenin sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Uluslararası eğitim standartlarının ve etik ilkelerin benimsenmesi, muhasebe mesleğinin küresel düzeyde daha güçlü bir temele oturmasını sağlamakta, profesyonellerin sadece teknik bilgiye dayalı değil, aynı zamanda etik ve sorumlu bir yaklaşım sergileyerek toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerini temin etmektedir.

Mesleki Yeterliliklerin Dönüşümü

Muhasebe mesleği, hızla gelişen teknolojik, ekonomik ve toplumsal faktörlerle önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm, muhasebecilerin yalnızca teknik bilgi değil, dijital beceriler, küresel düzenlemelere uyum sağlama, etik ve sosyal sorumluluk gibi geniş bir yeterlilik seti geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Dijitalleşme, küreselleşme ve etik sorumluluklar, muhasebe mesleğini yeniden şekillendirirken, profesyonellerin bu değişime sürekli uyum sağlamalarını gerektirmektedir. Bu dönüşümün temel unsurları beş ana başlık altında incelenebilir (7, 8):

1) Dijital Dönüşüm ve Teknolojik Yeterlilikler: Muhasebe mesleği, dijitalleşmenin etkisiyle köklü bir değişim yaşamaktadır. Geçmişte elle yapılan muhasebe işlemleri, günümüzde otomatikleşmiş yazılımlar ve sistemler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, muhasebecilerin dijital muhasebe yazılımlarını etkin bir şekilde kullanabilmesi, büyük veri analizi ve otomasyon süreçlerini doğru bir şekilde anlayabilmesi büyük önem taşımaktadır. Özellikle yapay zeka ve makine öğrenimi teknolojilerinin muhasebe süreçlerine entegrasyonu ile birlikte, muhasebecilerin teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilmesi için sürekli eğitim almaları bir zorunluluk haline gelmiştir.

2) Küreselleşme ve Uluslararası Standartlar: Küreselleşmenin etkisiyle, işletmelerin faaliyet alanları yalnızca yerel sınırlarla sınırlı kalmayıp, uluslararası düzeyde genişlemektedir. Bu durum, muhasebe uygulamalarında uluslararası standartların önemini artırmış ve bu standartların uygulanabilirliğini zorunlu kılmaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) gibi küresel düzenlemelerin benimsenmesi, muhasebecilerin farklı ülkelerdeki finansal düzenlemeleri ve raporlama gereksinimlerini doğru bir biçimde anlayabilmelerini gerektirmektedir. Bu bağlamda, muhasebecilerin sadece yerel mevzuata değil, aynı zamanda küresel finansal düzenlemelere de hâkim olmaları, mesleki yeterliliklerinin ayrılmaz bir unsuru olarak kabul edilmektedir.

3) Etik ve Sosyal Sorumluluk: Muhasebecilerin iş dünyasında yalnızca finansal verilerin doğruluğunu sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yüksek etik standartlara sahip olmaları beklenmektedir. Etik değerler, muhasebe mesleğinin temel unsurlarından birini oluşturmakta olup, muhasebeciler, finansal raporların şeffaf ve doğru bir şekilde hazırlanmasında, hileli işlemlerden kaçınılmasında ve müşteri bilgilerinin gizliliğinin korunmasında önemli etik sorumluluklar üstlenmektedir. Bunun yanı sıra, sosyal sorumluluk bilincinin artışı ile birlikte muhasebeciler, çevresel, toplumsal ve ekonomik etkileri dikkate alarak kararlar almakta ve raporlama süreçlerinde bu faktörleri göz önünde bulundurmalıdır.

4) Yaşam Boyu Öğrenme ve Sürekli Gelişim: Teknolojik gelişmeler, küresel değişimler ve sektördeki yenilikler, muhasebe mesleğinde sürekli bir gelişim gereksinimi doğurmuştur. Bu bağlamda, muhasebecilerin kariyerleri boyunca mesleki yeterliliklerini güncel tutmaları, yeni bilgileri edinmeleri ve becerilerini sürekli olarak geliştirmeleri büyük bir önem taşımaktadır. Çevrimiçi eğitimler, sertifika programları ve seminerler gibi sürekli eğitim olanakları, muhasebecilerin mesleki yetkinliklerini artırmalarını sağlayarak, güncel bilgi ve becerilerle donanmalarına yardımcı olmaktadır.

5) Yeni Meslek Alanları ve Uzmanlık Gereksinimleri: Muhasebe mesleği, yalnızca geleneksel finansal raporlama ve vergi hesaplaması gibi işlemlerle sınırlı kalmamaktadır. Günümüzde, muhasebecilerin finansal analiz, risk yönetimi, iç denetim ve sürdürülebilirlik raporlaması gibi alanlarda da uzmanlaşmaları beklenmektedir. Özellikle sürdürülebilirlik ve çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) raporlaması, muhasebe mesleğinin geleceğinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, muhasebecilerin çevresel etkiler ve sosyal sorumluluklar konusunda doğru ve kapsamlı raporlama yapabilmek için yeni yetkinliklere sahip olmaları gerekmektedir.

Etik Eğitimi ve Mesleki Yeterliliklerin Dönüşümü

Etik, bireylerin ve kurumların doğru, adil ve sorumlu davranış sergilemelerini sağlayan temel değerler ve ilkeler bütünüdür. Muhasebe mesleğinde etik, finansal bilgilerin doğruluğunun sağlanması, yasal ve toplumsal sorumlulukların yerine getirilmesi, şeffaflık ve güvenin temin edilmesi gibi kritik alanlarda hayati bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda etik eğitim, muhasebecilere mesleki davranışlarını şekillendiren ve iş dünyasında güven oluşturan ilkeleri öğretir. Etik eğitim yalnızca bir mesleki zorunluluk değil, aynı zamanda profesyonel gelişimin ayrılmaz bir parçasıdır ve muhasebe mesleğinin temel taşıdır (9).

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve artan operasyonel karmaşıklıklar gibi faktörler, muhasebe mesleğinde önemli bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Bu dönüşüm, muhasebecilerin sahip olması gereken bilgi ve yetkinlikleri yeniden şekillendirirken, mesleki uygulamalarda etik değerlere olan ihtiyaç da giderek artmaktadır. Muhasebeciler, sadece teknik bilgiye dayalı beceriler değil, aynı zamanda doğru ve dürüst bir şekilde iş yapma sorumluluğunu taşıyan profesyoneller olarak yetiştirilmelidirler (9, 10, 11).

Bu noktada, etik eğitiminin önemi daha da belirginleşmektedir. Etik eğitim, muhasebe meslek mensuplarına karşılaştıkları karmaşık durumlarda doğru, adil ve sorumlu kararlar alabilme becerisi kazandırırken, aynı zamanda iş dünyasında güvenin tesis edilmesine de katkı sağlar. Muhasebecilerin yalnızca finansal raporlamanın doğruluğunu sağlamakla kalmayıp, toplumsal sorumluluklarını da yerine getirmeleri beklenmektedir (9, 10, 11).

Bu dönüşüm sürecinde, etik değerlerin muhasebe uygulamalarına entegre edilmesi, mesleğin geleceği için kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Etik eğitim, muhasebecilerin mesleki yeterliliklerini sadece teknik bilgiyle sınırlı tutmayıp, aynı zamanda etik sorumluluklarıyla da geliştirmelerini sağlar (9, 10, 11).

Sonuç

Muhasebe sektöründe etik eğitimi, mesleki yeterliliklerin dönüşümünde kritik bir rol oynamaktadır. Teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve iş dünyasında yaşanan değişim, muhasebecilerin yalnızca teknik bilgiye değil, aynı zamanda sağlam bir etik anlayışına sahip olmalarını da zorunlu kılmaktadır. Etik eğitim, muhasebecilerin finansal süreçlerde şeffaflık sağlamalarına, doğru ve dürüst raporlama yapmalarına ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur. Ayrıca, etik değerlerin benimsenmesi, muhasebecilerin profesyonel itibarını güçlendirerek iş dünyasında güven oluşturur ve finansal istikrarı artırır. Böylece etik eğitim, muhasebe mesleğinin çağdaş iş gereksinimlerine uyum sağlamasına ve profesyonellerin gelişimine katkı sağlar (12).

Etik eğitiminin mesleki yeterliliklerin dönüşümündeki etkisini artırmak için, üniversitelerde ve mesleki eğitim programlarında etik eğitiminin zorunlu hale getirilmesi gereklidir. Bunun yanı sıra, muhasebecilerin kariyerleri boyunca sürekli eğitim alarak etik değerler konusunda güncel kalmalarının sağlanması önemlidir. Etik değerlerin kurumsal kültüre entegrasyonu, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerinin güçlendirilmesi, uluslararası etik standartlarına uyum sağlanması ve etik ikilemlerle başa çıkma becerilerinin kazandırılması da önemlidir. Bu adımlar, muhasebe meslek mensuplarının hem yerel hem de küresel düzeyde güvenilir ve etik bir şekilde çalışmalarına katkı sağlayacak, aynı zamanda mesleğin toplumsal güvenilirliğini artıracaktır. Sonuç olarak, etik eğitim, muhasebe mesleğinin ve iş dünyasının sürdürülebilirliği için temel bir unsur olarak kritik rol oynamaya devam edecektir.

Kaynaklar

1. Bilen, A., & Yılmaz, Y. (2014). Muhasebe Mesleğinde Etik ve Etik İlgili Çalışmalar. Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(6), 57-72.
2. Akın, O., & Özdaşlı, K. (2014). Muhasebe Meslek Mensuplarının Mesleki Faaliyetlerinde Uymaları Gereken Etik İlkelerine Uyma Düzeyine Yönelik Meslek Mensupları İle Meslek Yüksek

Okulu Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin Algıları. Muhasebe ve Finansman Dergisi, (63), 59-74.

3. Ariail, D. L., Abdolmohammadi, M. J., & Smith, L. M. (2012). Ethical predisposition of certified public accountants: A study of gender differences. In Research on professional responsibility and ethics in accounting. Emerald Group Publishing Limited.
4. Mulder, M. (2014). Conceptions of Professional Competence. In: S. Billett, C. Harteis, H. Gruber (Eds). International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning (pp. 107-137). Dordrecht: Springer
5. Jeffrey, C. (2015). Research on professional responsibility and ethics in accounting. Bingley: Emerald Publications.
6. Türker, M. (2018). Dijitalleşme Sürecinde Küresel Muhasebe Mesleğinin Yeniden Şekillenmesine Bakış. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 20(1), 202-235.
7. Chu, S. (2015). CFO-CIO: Collaboration Vital, Spotlight on Business, Ernst & Young.
8. Gregory, W. (2017), Chair Transnational Auditors Committee, IFAC Council, Brussels, November
9. Duska, Ronald, Duska, Brenda Shay & Ragatz, Julie (2011), Accounting Ethics, Second Edition, John Wiley & Sons.
10. Geçkil, T., Ayvaz, E. (2018). Muhasebe mesleğinde etik: Muhasebe meslek mensuplarının tutumlarını ölçme sorunsalı. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 53(1), 17-33.
11. Daştan, A., Bayraktar, Y. & Bellikli, U. (2015). Muhasebe Mesleğinde Etik İnkilem Ve Etik Karar Alma Konularında Farkındalık Oluşturma: Trabzon İlinde Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 29(1), 63.
12. Yalçın, S. (2011), Muhasebe Meslek Mensupları ve İşletmelerin Etik Konusunda Tutumları: Türkiye Araştırması, Muhasebe ve Finansman Dergisi (52), 47-66.

DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE MUHASEBE ETİĞİ: DİJİTALLEŞMENİN GETİRDİĞİ SORUNLAR

Sevda Anlı¹

¹ Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye

Özet

Giriş: Dijital dönüşüm, günümüz iş dünyasında hızla yayılan bir fenomen olarak, muhasebe uygulamalarında köklü değişiklikler meydana getirmektedir. Bu süreç, muhasebe mesleğinde önemli değişikliklere yol açarken, beraberinde veri güvenliği, mahremiyet, hesap verebilirlik ve etik ihlaller gibi ciddi sorunları da gündeme getirmektedir. Özellikle, muhasebe meslek mensuplarının dijital araçları kullanma biçimleri, mesleki etik standartlarının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, dijital dönüşüm sürecinin muhasebe etiği üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve meslek mensuplarının bu süreçte karşılaştıkları zorluklarla potansiyel çözüm önerilerini tartışmak kritik bir önem taşımaktadır.

Sonuç: Dijital dönüşüm, muhasebe mesleğinde önemli değişikliklere yol açarken, beraberinde çeşitli etik kaygıları da getirmektedir. Veri manipülasyonu, siber güvenlik açıkları ve profesyonel sorumluluklar, muhasebecilerin karşılaştığı temel zorluklar arasında yer almaktadır. Bu sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkabilmek için, muhasebe meslek mensuplarının etik standartlara bağlılıklarını artırmaları ve dijital araçların kullanımında dikkatli olmaları gerekmektedir. Ayrıca, meslek örgütlerinin dijitalleşmenin getirdiği değişikliklere uygun yeni etik kurallar geliştirmesi, sektörün sürdürülebilirliği açısından hayati bir öneme sahiptir. Dijital dönüşüm sürecinde muhasebe etiğine yönelik önleyici yaklaşımlar, mesleğin güvenilirliğini artıracak ve dijitalleşmenin potansiyel tehditlerine karşı etkin bir savunma sağlayacaktır. Bu bağlamda, muhasebe meslek mensuplarının dijital araçların sağladığı avantajları etik bir çerçevede kullanmaları, mesleğin itibarını koruma açısından kritik öneme sahiptir. Böylelikle, muhasebe mesleği, dijital dünyanın gereksinimlerine daha iyi uyum sağlayarak, etik değerlerini koruma konusunda sağlam bir temel oluşturabilecektir. Bu süreç, meslek mensuplarının ve kamuoyunun güvenini sağlamak açısından son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Dönüşüm; Etik; Muhasebe

Digital Transformation and Accounting Ethics: Problems Brought by Digitalization

Abstract

Introduction: Digital transformation, as a rapidly spreading phenomenon in today's business world, is bringing about profound changes in accounting practices. While this process leads to significant changes in the accounting profession, it also brings to the forefront serious issues such as data security, privacy, accountability, and ethical violations. In particular, the way accounting professionals use digital tools makes it necessary to reassess professional ethical standards. In this context, it is of critical importance to examine the effects of the digital transformation process on accounting ethics and to discuss the challenges faced by professionals in this process, along with potential solutions.

Conclusion: Digital transformation is causing significant changes in the accounting profession, while also raising various ethical concerns. Data manipulation, cybersecurity vulnerabilities, and professional responsibilities are among the key challenges faced by accountants. To effectively address these issues, accounting professionals must increase their commitment to ethical standards and be cautious in their use of digital tools. Additionally, professional organizations need to develop new ethical rules that align with the changes brought about by digitalization, which is crucial for the sustainability of the sector. Preventive approaches to accounting ethics in the digital transformation process will enhance the reliability of the profession and provide an effective defense against the potential threats of digitalization. In this context, it is essential for accounting professionals to use the advantages offered by digital tools within an ethical framework, as this is critical for maintaining the profession's reputation. By doing so, the accounting profession will be able to better adapt to the requirements of the digital world while establishing a solid foundation for preserving its ethical values. This process is extremely important for securing the trust of both professionals and the public.

Keywords: Digital Transformation; Ethics; Accounting

Giriş

Dijital dönüşüm, günümüz iş dünyasında giderek daha etkili bir şekilde yerleşen, şirketlerin ve organizasyonların operasyonel süreçlerini yeniden şekillendiren önemli bir olgudur. Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte, birçok sektörde olduğu gibi muhasebe alanında da dijitalleşme süreci köklü değişikliklere yol açmaktadır. Muhasebe mesleği, özellikle verilerin dijital ortamda işlenmesi, muhasebe yazılımlarının kullanımı, otomasyon sistemlerinin entegrasyonu ve yapay zeka uygulamaları gibi yeniliklerle büyük bir dönüşüm yaşamaktadır. Bu dönüşüm, iş süreçlerinin verimliliğini artırırken aynı zamanda muhasebe meslek mensuplarının karşılaştığı etik ve profesyonel sorunları da derinleştirmektedir. Dijitalleşmenin getirdiği fırsatlar ve zorluklar, muhasebe pratiğini yalnızca teknik değil, aynı zamanda etik açıdan da yeniden şekillendirmektedir.

Dijital dönüşüm sürecinin muhasebe etiği üzerindeki etkilerini anlamak, meslek mensuplarının karşılaştığı etik ikilemleri daha iyi analiz edebilmek ve bu süreçte uygulamaları denetlemek adına önem arz etmektedir. Özellikle veri güvenliği, mahremiyet, hesap verebilirlik, şeffaflık ve gizlilik gibi konular, dijital ortamda muhasebe işlemlerinin yürütülmesinde kritik rol oynamaktadır. Yeni dijital araçların ve yazılımların kullanımı, muhasebe mesleğinin etik standartlarıyla uyumlu bir şekilde işlemlerini zorlaştırabilir. Bu bağlamda, muhasebe meslek mensuplarının dijital dönüşümün getirdiği teknolojik yeniliklere nasıl adapte olacakları ve bu süreçte etik sorumluluklarını nasıl yerine getirecekleri, sektörün geleceği için büyük bir önem taşımaktadır (1, 2).

Özellikle muhasebe pratiğinde dijitalleşmenin getirdiği bazı riskler ve etik sorunlar, çalışanların ve organizasyonların güvenilirliğini ve itibarını tehdit edebilir. Dijital ortamda gerçekleşen muhasebe işlemleri, sahtecilik, veri manipülasyonu, etik dışı davranışlar ve denetim eksiklikleri gibi tehlikeleri barındırmaktadır. Bu sorunların önlenmesi için muhasebe mesleği, dijital araçların kullanımına dair etik kuralları ve standartları güncelleyerek, dijital dönüşüm sürecinde ortaya çıkabilecek etik sorunlara karşı daha güçlü bir denetim mekanizması geliştirmek zorundadır (3).

Bu çalışmanın amacı, dijital dönüşümün muhasebe mesleği üzerindeki etkilerini incelemek ve dijitalleşmenin getirdiği etik sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini tartışmaktır. Dijital dönüşümün muhasebe mesleğine etkilerinin incelenmesi, muhasebe meslek mensuplarının bu süreçte karşılaştıkları zorlukları anlamalarına yardımcı olacak ve mesleki etik standartlarının dijital çağda nasıl yeniden şekillendirileceğine dair bir yol haritası sunacaktır.

Muhasebe Alanında Dijital Dönüşüm

Dijital dönüşüm, hızla gelişen bilgi teknolojilerinin, farklı yapılar içinde daha etkin bir şekilde hizmet sunmayı amaçlayan bir geçiş süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, dijital teknolojilerin sunduğu olanaklardan tam anlamıyla faydalanarak, ticari işlemler, iş akışları ve iş modellerinin yeniden şekillendirilmesiyle maksimum verimlilik sağlamayı hedefler. Dijital dönüşümün temel amacı, dijital araçlar kullanarak verimliliği artırmak, çalışan motivasyonunu yükseltmek, riskleri yönetmek ve yeni maddi fırsatlar yaratmaktır (2, 3).

Muhasebe alanındaki dijital dönüşüm, teknolojinin muhasebe süreçlerine entegrasyonu ile geleneksel muhasebe uygulamalarının dijital araçlar ve sistemlerle değiştirilmesi sürecini ifade eder. Bu dönüşüm, muhasebe mesleğinin etkinliğini ve doğruluğunu önemli ölçüde artıran çeşitli dijital teknolojilerle mümkündür. Bulut bilişim, yapay zeka, otomasyon ve büyük veri gibi dijital yenilikler, finansal verilerin toplanması, işlenmesi ve raporlanmasında daha hızlı, verimli ve doğru sonuçlar elde edilmesini sağlar. Böylece, muhasebe işlemleri daha şeffaf hale gelir ve işletmelerin finansal durumu daha güvenilir bir şekilde izlenebilir (4).

Dijital dönüşümün muhasebe mesleği üzerindeki etkisi, yalnızca işlemlerin hızını artırmakla kalmaz, aynı zamanda hataların en aza indirilmesine de yardımcı olur. Analog işleymden dijital sistemlere geçiş, muhasebe süreçlerinin daha verimli bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Dijitalleşme, muhasebe meslek mensuplarına, finansal verileri daha etkili bir şekilde analiz etme ve raporlama imkanı sunar. Aynı zamanda, muhasebe meslek mensupları, dijital araçlar sayesinde daha etkin risk yönetimi uygulayabilir ve fırsatları daha hızlı tespit edebilirler. Bu, sadece günlük operasyonel işlemlerin takibinden ibaret olmayan, stratejik kararlar almak için güvenilir verilerin elde edilmesini mümkün kılar (1, 4).

Dijital sistemlerin sunduğu erişilebilirlik ve esneklik, muhasebe meslek mensuplarına daha üretken bir çalışma ortamı sunar. Çalışanların daha motive olması ve daha verimli çalışması sağlanırken, işletmelerin finansal planlamaları daha doğru verilere dayanarak şekillendirilir. Bu bağlamda, dijital dönüşüm muhasebe mesleğini sadece bir hizmet alanı olarak değil, aynı zamanda işletmelerin stratejik kararlarını etkileyen önemli bir fonksiyon olarak yeniden tanımlar (5, 6).

Bu bağlamda, dijital dönüşüm muhasebe alanında verimlilik, doğruluk ve şeffaflık gibi birçok olumlu gelişmeye yol açarken, aynı zamanda bu değişimle birlikte ortaya çıkan etik ve profesyonel sorumlulukların da yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu dönüşüm süreci, sadece muhasebe mesleği için değil, genel iş dünyası için de büyük bir fırsat sunmaktadır.

Muhasebe Etiği

Muhasebe etiği, muhasebe meslek mensuplarının finansal verileri toplama, işleme, raporlama ve analiz etme süreçlerinde uymaları gereken ahlaki ilke ve değerler bütünüdür. Bu etik ilkeler, dürüstlük, şeffaflık, güvenilirlik, tarafsızlık, hesap verebilirlik, gizlilik, adalet ve mesleki özen gibi temel kavramları içerir. Muhasebe meslek mensuplarının, profesyonel kararlar alırken bu ilkelere sadık kalmaları, finansal bilgilerin doğru, güvenilir ve adil bir şekilde sunulmasını sağlar (7).

Muhasebe etiği, yalnızca muhasebe meslek mensuplarının değil, aynı zamanda iş dünyasının, müşterilerin ve toplumun güvenliği ile çıkarlarını korumak için de kritik bir rol oynar. Muhasebeciler, işletmelerin mali durumunu yansıtan raporlar hazırlar, vergi düzenlemelerine uyum sağlar ve finansal denetimlerde önemli görevler üstlenirler. Bu nedenle muhasebe etiği, finansal sistemin güvenilirliğini artırarak yanıltıcı raporlama ve mali hilelerin önüne geçilmesini sağlar (8).

Ayrıca, etik kurallar muhasebe meslek mensuplarının, doğru, güvenilir ve şeffaf bir şekilde çalışarak topluma güvenli ve doğru bilgi sunmalarını temin eder. Bu değerler doğrultusunda hareket eden muhasebeciler, iş dünyasında yüksek etik standartların korunmasına katkı sağlarken, aynı zamanda toplumsal güvenin sürdürülebilirliğine de önemli bir destek sunar. Muhasebe etiği, finansal bilgilerin

doğruluğunu ve güvenilirliğini temin etmekle kalmaz, aynı zamanda iş dünyasında ve toplumda güven ortamı oluşturarak, işletmelerin sağlıklı ve etik bir şekilde faaliyet göstermesini sağlar (7, 8).

Muhasebe Etiği ve Dijital Dönüşüm

Dijital dönüşüm, muhasebe uygulamalarını modernize ederken, aynı zamanda etik ilkelerin korunmasını zorlaştırabilir. Dijital araçlar ve sistemler, muhasebe verilerinin işlenmesi ve raporlanmasında büyük kolaylıklar sağlasa da, bu süreçlerde veri manipülasyonu, hata paylarının artması ve şeffaflık eksiklikleri gibi etik sorunları gündeme getirebilir. Özellikle dijital sistemlerin hızla sağladığı çözümler, bazen doğrulama ve kontrol süreçlerinin ihmal edilmesine yol açabilir, bu da muhasebe uygulamalarında yanlışlıkların veya kötüye kullanımın artmasına neden olabilir (8).

Dijitalleşme, muhasebe meslek mensuplarının yalnızca teknik becerilerini değil, aynı zamanda etik değerlerini de test eder. Dijital sistemlerin sunduğu hızlı çözümler, doğru ve güvenilir verilerin işlenmesinde titizlik gerektiren bir yaklaşımın benimsenmesini zorlaştırabilir. Bu durum, muhasebe meslek mensuplarının, etik standartlardan sapmalarını ve hata veya kötüye kullanımı tetiklemelerini kolaylaştırabilir (8, 9).

Dijital dönüşüm, beraberinde büyük fırsatlar getirirken, aynı zamanda etik sorumlulukları da artırmaktadır. Dijital ortamda muhasebeciler, daha fazla veriye erişim sağlarken, bu verilerin doğruluğu, güvenilirliği ve gizliliği konusunda son derece dikkatli olmak zorundadır. Ayrıca, dijital teknolojilerin kullanımı ile birlikte vergi kaçırma, yasa dışı finansal işlemler veya finansal raporlarda manipülasyon gibi etik dışı davranışların önüne geçmek de muhasebe meslek mensuplarının sorumluluğundadır. Bu tür etik dışı uygulamalar, dijital araçlar sayesinde daha kolay gerçekleştirilebilse de, aynı araçlar denetim ve kontrol süreçlerini güçlendirmek için de kullanılabilir (8, 9).

Bu bağlamda, dijital dönüşüm, muhasebe etiğini yeniden şekillendirirken, muhasebecilerin etik sorumluluklarını yerine getirmelerine olanak tanıyacak sistem ve kontrol mekanizmalarını güçlendirmeyi gerektirir. Dijitalleşmenin getirdiği kolaylıklar, aynı zamanda meslek mensuplarının etik sorumluluklarını yerine getirmeleri için daha sağlam bir altyapının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu, dijital dönüşümün muhasebe mesleği için sadece bir teknik yenilik değil, aynı zamanda etik değerlerin güçlendirildiği bir süreç olması gerektiğini ortaya koymaktadır (10).

Dijitalleşmenin Getirdiği Sorunlar

Dijital dönüşüm, muhasebe süreçlerinde verimlilik artışı sağlasa da, bu süreç beraberinde çeşitli etik ve operasyonel zorlukları da getirmektedir. Teknolojik gelişmeler, muhasebe meslek mensuplarının yalnızca teknik yeterliliklerini değil, aynı zamanda etik sorumluluklarını da test etmektedir. Dijital araçlar, verilerin hızlı işlenmesini sağlasa da, güvenlik ihlalleri, veri manipülasyonu ve şeffaflık

eksiklikleri gibi riskleri de gündeme getirmektedir. Bu çerçevede, dijitalleşmenin muhasebe etiği üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak, ortaya çıkan başlıca sorunlar şu şekilde sıralanabilir (11, 12):

1) Veri Güvenliği ve Gizliliği Sorunları: Dijital muhasebe sistemleri, finansal verilerin daha hızlı ve verimli bir şekilde işlenmesine olanak sağlasa da, bu süreçte veri güvenliği ve gizliliği konusunda ciddi riskler de ortaya çıkmaktadır. Muhasebe verileri, işletmelerin mali durumunu yansıtan ve stratejik kararlar için temel teşkil eden hassas bilgilerdir. Dijital platformlarda bu verilerin kötüye kullanılması, çalınması veya izinsiz erişime açılması gibi güvenlik ihlalleri, ciddi etik ve hukuki sorunlara yol açabilir. Dolayısıyla, muhasebe meslek mensupları, dijital ortamda verilerin güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenirken, aynı zamanda gizliliğe dair etik standartları da gözetmek zorundadırlar.

2) Otomasyon ve İnsan Kontrolünün Azalması: Dijital dönüşümle birlikte muhasebe işlemleri büyük ölçüde otomatikleşmiş ve yapay zeka, süreç otomasyonu gibi araçlar, manuel iş yükünü önemli ölçüde azaltmıştır. Ancak, bu otomasyonun artması, muhasebe sürecindeki insan müdahalesini sınırlamaktadır. Otomatik sistemlerin hatalı kararlar alması, etik sorumlulukların kime ait olacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Sistem hataları veya algoritmalarındaki önyargılar, finansal raporlama ve karar süreçlerinde ciddi etik ihlallere yol açabilir.

3) Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik Zorlukları: Dijitalleşme, muhasebe süreçlerinin hızlandırılması ve verimliliğin artırılması amacıyla önemli araçlar sunarken, bazı dijital sistemler ve büyük veri analizleri, muhasebe verilerinin izlenebilirliğini ve denetlenmesini zorlaştırabilir. Karmaşık dijital platformlar ve algoritmalar, finansal raporların şeffaflıkla sunulmasını engelleyebilir ve bu da hesap verebilirlik sorunlarına yol açabilir. Bu durum, özellikle paydaşlar arasında güvenin zedelenmesine ve potansiyel olarak etik dışı uygulamalara yol açabilecek boşluklar oluşmasına neden olabilir. Dijital araçların sağladığı hız ve esneklik, raporlama süreçlerinde şeffaflık kaybına yol açabilir, bu da muhasebecilerin etik sorumluluklarını yerine getirmelerini zorlaştırabilir.

4) Yapay Zeka ve Algoritmalar ile Etik Karar Verme: Yapay zeka ve algoritmalar, muhasebe işlemlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu teknolojilerin karar verme süreçlerinde kullanılan etik sınırları aşma riski vardır. Yapay zeka, finansal raporlama ve vergi düzenlemeleri gibi alanlarda yanlış veya yanıltıcı sonuçlar üretebilir. Bu tür teknolojilerin karar alma süreçlerinde şeffaflık eksiklikleri, önyargılar ve insan denetiminin eksikliği, etik dışı sonuçlara yol açabilir. Dijital araçların bu şekilde kötüye kullanılması, muhasebe meslek mensuplarının sorumluluklarını yerine getirme biçimlerini ve etik değerlerini sorgulamalarına neden olabilir (13, 14).

5) Vergi Kaçakçılığı ve Dijital Araçların Kötüye Kullanımı: Dijitalleşme, vergi kaçakçılığı ve diğer yasa dışı mali işlemler için kullanılan araçların daha sofistike hale gelmesine yol açmaktadır. Kripto para birimleri ve dijital finansal platformlar, muhasebe meslek mensuplarının etik sorumluluklarını zorlaştıran faktörlerden bazılarıdır. Bu tür dijital araçlar, vergi düzenlemelerinden kaçmak için

kullanılabilir ve bu durum muhasebe etiği ile doğrudan çelişmektedir. Muhasebeciler, dijital ortamda gerçekleştirilen mali işlemlerin yasal ve etik sınırlar içinde kalmasını sağlamak zorundadır. Aksi takdirde, bu tür kötüye kullanımlar, muhasebe uygulamaları üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratabilir.

6) Eğitim ve Yetkinlik Sorunları: Dijital dönüşüm süreci, muhasebecilerden yeni teknolojiler konusunda yüksek düzeyde bilgi ve yetkinlik beklerken, bu değişim bazı muhasebecilerin yeterli eğitim ve bilgiye sahip olmamalarına neden olabilir. Dijital araçların doğru kullanımı, muhasebecilerin etik sorumlulukları ile örtüşmelidir. Ancak, dijital beceriler konusunda eksik olan muhasebeciler, finansal verilerin yanlış işlenmesi veya kötüye kullanılması gibi etik ihlallere yol açabilir. Ayrıca, dijitalleşme sürecinin hızlı ilerlemesi, muhasebe meslek mensuplarının sürekli olarak eğitim almasını ve güncel etik standartlar konusunda farkındalıklarını artırmalarını gerektirmektedir.

7) Manipülasyon ve İzlenebilirlik Zorlukları: Dijital sistemler, finansal verilerin hızlı ve kolay bir şekilde işlenmesini sağlasa da, aynı zamanda verilerin manipülasyonu ve izlenmesi konusunda riskler oluşturabilir. Dijital ortamda yapılan işlemlerin kaydının tutulması ve izlenmesi karmaşık hale gelebilir, bu da muhasebe verilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini tehdit edebilir. Dijital sistemlerin sağladığı anonimlik, bazı durumlarda finansal verilerin manipüle edilmesine veya yanıltıcı raporlar oluşturulmasına zemin hazırlayabilir. Bu tür manipülasyonlar, hem muhasebe meslek mensuplarının etik sorumluluklarını ihlal etmelerine hem de işletmelerin itibarına zarar vermelerine yol açabilir.

Sonuç

Dijital dönüşüm, muhasebe alanında önemli fırsatlar yaratırken, aynı zamanda yeni etik zorluklar da ortaya çıkarmaktadır. Teknolojinin sağladığı hız, verimlilik ve doğruluk avantajları, muhasebecilerin işlerini daha etkin hale getirirse de, veri güvenliği, şeffaflık, hesap verebilirlik ve dijital araçların kötüye kullanımı gibi etik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda, muhasebe etiği, dijital ortamlarda dahi temel ilkelere ödün verilmeden çalışmayı gerektiren bir rehber işlevi görmektedir. Dijital dönüşüm, muhasebecilerin etik sorumluluklarını yerine getirirken dikkatli olmalarını ve yeni teknolojilere uyum sağlamalarını zorunlu kılmaktadır. Özellikle yapay zeka ve otomasyon gibi araçların kullanımı, etik değerler doğrultusunda hareket edebilmek için daha fazla eğitim ve denetim mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır (15).

Dijital dönüşümün muhasebe uygulamalarındaki etkilerini dengeli ve etik bir şekilde yönetebilmek için, muhasebe meslek mensuplarının sürekli olarak eğitim almaları ve dijital teknolojilere ilişkin güncel bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Bu süreçte, muhasebecilerin yalnızca teknik becerilerini değil, aynı zamanda etik sorumluluklarını da sürekli olarak gözden geçirmeleri önemlidir. Ayrıca, dijital platformların güvenliğini sağlamak amacıyla güçlü denetim ve kontrol mekanizmalarının oluşturulması, veri güvenliğinin ve gizliliğin korunmasında kritik bir rol oynayacaktır. Yalnızca dijital araçların

kullanımına odaklanmak yerine, etik değerlerin güçlendirilmesine yönelik stratejilerin geliştirilmesi, finansal sistemin güvenilirliğini artıracak ve muhasebe mesleğine duyulan güveni pekiştirecektir. Bu doğrultuda, dijitalleşmenin sunduğu fırsatlar ve zorluklar arasındaki dengeyi kurarak, muhasebe etiğiyle uyumlu bir dönüşüm süreci sağlanabilir (16).

Sonuç olarak, dijital dönüşümün faydalarından yararlanırken, sürecin şeffaf, güvenli ve etik bir temele dayanarak yönetilmesi kritik öneme sahiptir. Dijitalleşmenin muhasebe etiğiyle uyumlu bir şekilde ilerleyebilmesi, muhasebe meslek mensuplarının toplumsal güveni sağlama ve finansal sistemin güvenilirliğini artırma noktasında büyük bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, muhasebecilerin dijital dönüşümü etik standartlarla uyumlu bir biçimde yönetmeleri, hem profesyonel sorumluluklarını hem de toplumsal güveni pekiştirecektir.

Kaynaklar

1. Akyüz, F., & Gülten, S. (2023). Muhasebede dijital dönüşüm: Metaverse. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 22(68), 91-108.
2. Yılmaz, Z. (2020). Muhasebe Denetiminde Dijital Dönüşüm: Denetim Yazılımları. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 13(2), 281-308.
3. Varol, N. (2023). Dijital dönüşüm ve yapay zekâ: Muhasebenin ve denetimin geleceği. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 3(2), 162-184.
4. Açıkgöz, B., & Mutlu, M. D. (2022). Muhasebe mesleğinde dijital dönüşüm: Covid-19 pandemi döneminde uzaktan çalışma uygulamaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 845-864.
5. Omoteso, K. (2012). The application of artificial intelligence in auditing: Looking back to the future. *Expert Systems with Applications*, 39 (9), 8490-8495.
6. Dursun, G. D., Ektik, D., & Tutcu, B. (2019). Mesleğin dijitalleşmesi: muhasebe 4.0. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 263-271.
7. Akdoğan N. & Akdoğan, M. U. (2018). Büyük veri-bilişim teknolojisindeki gelişmelerin muhasebe uygulamalarına ve muhasebe mesleğine etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 55, 1-14.
8. Hisam, C.K. & Kassim, C.K. (2014). Accounting Education Change: Improving the Quality of Accounting Graduates, *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 4(6S)1-7.
9. Tekbaş, İ. (2020). Dijitalleşmenin muhasebe mesleğine ve meslek mensuplarına etkileri üzerine bir araştırma ve yeni bir kavram önerisi: mali mühendislik. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Okan Üniversitesi, İstanbul.
10. Mithchem, C. E. (2009). Analysis Of International Ethical Standards In Accounting, *International Business & Economics Research Journal*, 8, 41-50.

11. İşgüden Kılıç, B. & Z. Anadolu. (2018). Dijital Çağın Yarattığı Muhasebe Uygulamalarının Muhasebe Hilelerinin Önlenmesine Etkisi, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Özel Sayı, 55-97.
12. Sabuncu, B. (2022). The effects of digital transformation on the accounting profession. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(1), 103-115.
13. Nelson, K. M., Kogan, A., Srivastava, R. P., Vasarhelyi, M. A. & Lu, H. (2000). Virtual auditing agents: the EDGAR Agent challenge. Decision Support Systems, 28 (3), 241-253.
14. Quinn, M. & Erik S. (2018). The Routledge companion to accounting information systems. Routledge, 2018.
15. Sabuncu, B. (2022). The effects of digital transformation on the accounting profession. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15(1), 103-115.
16. Özkan, A. & T. Hacıhasanoğlu. (2012). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özellikleri ve Etik Karar Verme Davranışları Arasındaki İlişkiler, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 37-52.

ÖRGÜTSEL ETİK İKLİMİN PERSONELİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ: BİR ÜNİVERSİTE ÖRNEĞİ

Elif Yesir¹, Lutfiye Özdemir²

¹ İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Malatya

² İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, Malatya

ÖZET

Örgütsel etik iklimi, bir örgütün etik değerleri, normları ve davranış biçimlerinin çalışanlar tarafından nasıl algılandığını ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı ise bireylerin cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarını yansıtan bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın amacı, örgütsel etik iklimin, Türkiye’de bir devlet üniversitesinde çalışan akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin şekillenmesinde rol oynayan faktörleri incelemektir.

Bu kesitsel çalışma 23 Eylül-11 Ekim 2024 tarihleri arasında Türkiye’de bir devlet üniversitesinde 349 personelin katılımı (akademik ve idari personel) ile yüz yüze yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında tanımlayıcı bilgi formu, “Örgütsel Etik İklimi Ölçeği” ve “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde; tanımlayıcı istatistikler, Spearman Korelasyon ve Lineer Regresyon (enter) Analizleri kullanılmış olup, sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların yaş ortalaması 41 (SS:10,17) yıl olup çoğunluğu kadından (%56,2) oluşmaktadır. Örgütsel etik iklim ile toplumsal cinsiyet algısı arasında negatif yönlü, düşük düzeyli anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = -,122$, $p = ,023$). Örgütsel etik iklimi ölçeğine göre ve alt boyutlarında bulunan kurallara yönelik iklim ile davranışlara yönelik iklimin orta düzeyde algılandığı saptanmıştır. Katılımcıların, toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinden aldıkları ortalama puan ($98,60 \pm 17,41$) genel olarak olumlu bir toplumsal cinsiyet algısı ve cinsiyet eşitliğine duyarlı olduklarını göstermektedir. Örgütsel etik ikliminin; etik değerlerin paylaşılması (OR:-0,558, %95 CI:-0,737-0,379), cinsiyet eşitliği politikasının uygulanması (OR:-0,307, %95 CI:0,465 - -0,149) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmemesi (OR:0,486, %95 CI: 0,331-0,641) üzerinde etkisi bulunmaktadır ($p < 0,05$). Toplumsal cinsiyet algısının; kadın

cinsiyetinde olmak (OR: -18,708, %95 CI: -21,746 - -15,67), 16 yıldan daha fazla eğitim düzeyine sahip olmak (OR: 17,788, %95 CI: 2,013-13,562) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmesi üzerinde (OR: -3,503, %95 CI: -6,431- -0,576) etkili olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Örgütsel etik iklimin toplumsal cinsiyet algısını negatif yönde etkilediği bulunmuştur. Etik iklimin, örgütün etik değerlerinin çalışanlarla paylaşılması, cinsiyet eşitliği politikalarının uygulanması ve cinsiyetle ilgili önyargıların fark edilmemesi gibi faktörlerle şekillendiği tespit edilmiştir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet algısının kadın çalışanlar, 16 yıl ve üzeri eğitim almış kişiler ile örgütsel kültürde cinsiyet önyargılarını fark eden çalışanlar tarafından daha güçlü hissedildiği belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Etik iklim; örgüt; toplumsal cinsiyet algısı

GİRİŞ

Bireylerin günlük yaşamlarındaki davranışlarını yönlendiren belirli değerler olduğu gibi, örgüt içerisinde de çalışanların davranışlarını şekillendiren değerler mevcuttur. Bu değerler, örgütsel etik iklim olarak tanımlanmaktadır (1). Etik iklim, bir örgütün politika, uygulama ve prosedürlerine yansıyan ve örgüt tarafından desteklenen ve tercih edilen etik davranışlara ilişkin ortak bir bakış açısını ifade eder (2). Örgütte algılanan etik iklim, etik sorunların belirlenmesi ve çözüm kriterlerinin seçilmesinde çalışanlara rehberlik etmektedir (3). Dolayısıyla örgütün etik iklimi, çalışanların etik davranışlarını yönlendirmede kritik bir rol oynamaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısı, bireylerin cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarını yansıtan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (4). Kadınlar ve erkekler, biyolojik cinsiyet farklılıkları temelinde sosyo-kültürel rollere yerleştirilerek toplumsal cinsiyet algısını şekillendirmektedir (5). Ülkemizde toplumsal cinsiyet algısı, geleneksel ve modern etkilerin bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık bir yapı sergilemektedir (6).

Literatürde örgütsel etik iklim üzerine birçok araştırma yapılmış olup, bu çalışmaların genellikle çalışanların algı ve davranışları üzerine yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Araştırmalar, örgütsel etik iklimin çalışanların motivasyonu, örgütsel bağlılığı, iş tatmini ve performansı üzerinde olumlu ve anlamlı bir etkisi olduğunu (7), örgütsel güç ile etik iklim ve etik liderlik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu (8), etik iklim ile örgütsel adaletin, etik liderlik ile çalışanların etik davranışları arasında aracı bir rol oynadığını (9), etik iklimin örgütsel güveni olumlu yönde etkilediğini (10), kurumsal çevre vatandaşlığını geliştirdiğini (11)

ve akademisyenlerin psikolojik sahiplenme düzeylerini artırdığını göstermektedir (12).

Akademik kurumlarda yapılan araştırmalar, öğrenciler, profesörler ve diğer çalışanların benzer bir etik iklim algısına sahip olduğunu göstermiştir (13). Ayrıca, örgütsel etik iklimin örgütün yapısı, formal ve informal prosedürleri, politika ve uygulamaları ile çevresel koşullardan etkilendiği belirtilmiştir (14).

Türkiye'de yapılan çalışmalar, çalışan sesliliği (15), motivasyon (7), etik liderlik (8), performans (16), yenilikçi iş davranışı (17), güç mesafesi ve psikolojik sahiplenme (18), örgütsel güven (10) ve örgütsel bağlılık (19) gibi kavramlarla anlamlı ilişkiler içerisinde olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili yapılan çalışmalar, cinsiyet ve iş rolleri (20), benlik saygısı, cinsiyet algısı ve flört şiddeti (21) gibi konuların ele alındığı ve liderlik rolleri ile toplumsal cinsiyet algısının ilişkili olduğunu göstermektedir (22). Demir (2020), kadınların kariyer kararsızlıklarının toplumsal cinsiyet algısından etkilendiğini ve belirli meslek gruplarında yoğunlaştıklarını (23), Aydemir (2020), kadınların erkeklere kıyasla daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet tutumuna sahip olduklarını, ancak erkeklerden daha fazla cam tavan engelleri ile karşılaştıklarını belirtmiştir (24). Özdemir (2019) ise, erkeklik ve kadınlık algılarının çoğunlukla geleneksel toplumsal cinsiyet normlarıyla örtüştüğünü bildirmiştir (25).

Literatürde, örgütsel etik iklim ve toplumsal cinsiyet algısı konularında birçok çalışma bulunmakla birlikte, bu iki konuyu bir arada ele alan araştırmalara ulaşılamamıştır. Bu nedenle bu çalışmada temel olarak “örgütsel etik iklimin toplumsal cinsiyet algısı üzerinde etkisi var mıdır?” sorusundan hareketle örgütsel etik iklimin personelin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkileri incelenerek, bu iki önemli kavram arasındaki etkileşimin daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, çalışma hem akademik alanda hem de pratik uygulamalarda önemli bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

Bu doğrultuda, araştırma, Karadeniz Teknik Üniversitesi bünyesinde örgütsel etik iklimin akademik ve idari personelin toplumsal cinsiyet algıları üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, personelin toplumsal cinsiyetle ilgili algılarının, kurumsal etik değerler ve normlar tarafından nasıl şekillendiği ve farklı demografik özelliklere (cinsiyet, yaş, statü, kıdem vb.) sahip çalışanlar arasında bu algıların nasıl farklılaştığı da araştırma kapsamında ele alınmaktadır.

Örgütsel Etik İklimi

Etik davranışlar, tarih boyunca önemini koruyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin dürüstlük, güven ve adalet gibi ahlaki değerlere uygun davranması, onların etik

değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Örgütlerde etik değerlerin incelenmesine 1960'lı yıllardan itibaren başlanmıştır (26). İlk olarak Victor ve Cullen (1987) tarafından incelenen etik iklim, kurumsal etik değerler üzerine inşa edilmiştir (27).

Örgütsel etik iklimi çeşitli faktörler etkilemektedir. Victor ve Cullen'e (1987) göre kurumsal etik değerler, örgütün etik yapısının temelini oluşturur (28). Etik liderin, örgütlerde etik iklimin oluşumunu pozitif yönde etkilediği saptanmıştır (29). Trevino vd., (1998), örgüt kültürünün etik iklimi etkilediğini (30), Schwepker (2001), eğitimin bu iklimi geliştirdiğini (27), Ambrose vd., (2008) ise etik davranışları ödüllendirmenin örgütsel etik iklimi güçlendirdiğini (31), Brown vd., (2005) de şeffaf iletişim kanallarının etik kararları desteklediğini (32) belirtmişlerdir.

Toplumsal Cinsiyet Algısı

Biyolojik cinsiyetten farklı olan toplumsal cinsiyet, bireylerin sosyal ve kültürel bağlamda kadınlık ve erkeklik özelliklerini açıklar. Kültürel normlarla şekillenen toplumsal cinsiyet, kadınların ve erkeklerin rollerini, sorumluluklarını, konumlarını ve davranışlarını belirler (33). Aşkun ve Erkoyuncu (2023), toplumsal cinsiyet algısının geleneksel ve modern etkilerin birleşimi olduğunu belirtmiştir (6). Ülkemiz, 12. Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı planlamakta ve kadınlarla kız çocukları için fırsat eşitliği ve güçlendirme politikalarını içermektedir (34). 2023 Küresel Cinsiyet Farkı Raporu'na göre, 2006-2023 yılları arasında Türkiye'nin cinsiyet farkı puanı %4,1 artarak %68,4'e ulaşmıştır; bu, ilerleme kaydedildiğini ancak geleneksel ve modern etkilerin hala etkili olduğunu göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet algısını pek çok faktör etkilemektedir; aile, okul, din, kültür, medya, yasal-politik düzenlemeler, feminist ve sosyal adalet hareketleri vs. Toplumsal cinsiyet algısı, dinamik ve çok boyutludur; bu faktörlerin etkileşimiyle sürekli yeniden şekillenmektedir.

Örgütsel etik iklim, cinsiyet ayrımcılığına sıfır tolerans göstererek, kadın ve erkek çalışanların güven duygusunu artırarak potansiyellerini yükseltir. Bu, eşit kariyer fırsatları sunulmasını, terfi ve ödüllendirmede adil ve objektif değerlendirmeyi sağlayarak örgütte adil bir rekabet ortamı oluşturur (35).

Örgütsel etik iklim, örgütün itibarını artırır, yetenekli çalışanları cezbederek elde tutar (36). Cinsiyet eşitliğine önem veren örgütler, çalışanların görüşlerini ifade edebilecekleri bir ortam sunar; yaratıcılık ve problem çözme kapasitesini artırır (35). Adalet ve saygı kültürünün güçlendiği bu örgütler, çalışanların ve örgütün uzun vadeli başarısını destekler.

Araştırmanın Yöntemi:

Araştırma sorusu: Araştırma, “örgütsel etik iklimin çalışanların toplumsal cinsiyet algıları üzerinde bir etkisi var mıdır?”, “çalışanların örgütsel etik iklim ve toplumsal cinsiyet algıları demografik niteliklere göre farklılaşmakta mıdır?” sorularını yanıtlamak üzere yapılmıştır.

1. Araştırmanın Deseni: Araştırmanın amacı, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde örgütsel etik iklimin personelin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Çalışma, tanımlayıcı ve kesitsel türde bir araştırma olup veri, anket tekniği ile toplanmıştır.

2. Evren ve Örneklem: Araştırmanın evreni Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde görevli akademik ve idari personeldir (N= 3788 kişi). Evreni Bilinen Örneklem Yöntemi (Sample size $n = [DEFF * N_p(1-p)] / [(d^2 / Z^2_{1-\alpha/2} * (N-1) + p * (1-p))]$) kullanılarak %95 güç ile ulaşılması gereken katılımcı sayısı $n=349$ kişi olarak belirlenmiştir.

3. Veri Toplama Araçları:

1) Araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”.

2) Çalışkan'ın (2022) geliştirdiği dokuz maddeli, iki boyutlu (“kurallara yönelik iklim” ve “davranışlara yönelik iklim”) “Örgütsel Etik İklimi Ölçeği”dir (Likert tipi). Ölçek; kesinlikle katılmam (1), katılmam (2), kararsızım (3), katılıyorum (4) ve tamamen katılıyorum (5) seçeneklerinden oluşmaktadır (37). Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.93, kurallara yönelik iklim boyutu: 0.88, davranışlara yönelik iklim boyutu: 0.93 ile yüksek güvenilirlik düzeyindedir.

3) Altınova ve Duyan'ın (2013) geliştirdikleri 25 maddeli, iki boyutlu (“geleneksel cinsiyet algısı”, “eşitlikçi cinsiyet algısı”) “Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği”dir (Likert tipi). Ölçek; tamamen katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2), asla katılmıyorum (1) seçeneklerinden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 25-125 puan aralığındadır. Puanlar yükseldikçe toplumsal cinsiyet algısına ilişkin olumlu tutumun arttığı görülmektedir. Ölçeğin maddelerinin 10'u olumlu, 15'i olumsuzdur (33). Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,87'dir.

4. Veri Analizi: Veriler, SPSS yazılımı ile analiz edilmiştir. Demografik veriler; frekans, ortalama ve standart sapma ile ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Örgütsel etik iklim ile toplumsal cinsiyet algısı arasındaki ilişki Spearman korelasyon ile örgütsel etik iklimin toplumsal cinsiyet algısı üzerindeki etkisi ise lineer regresyon analizi ile değerlendirilmiştir. Sonuçlara göre güven aralığı %95, anlamlılık düzeyi ise $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

Katılımcıların yaş ortalaması 41,45 (SS:10,17) olup, çoğunluğunun cinsiyetinin kadın (%56,2) olduğu, eğitim düzeyinin ≤ 16 yıl (%50,1) olduğu ve katılımcıların çoğunlukla evli (%70,5) olduğu görülmüştür. Katılımcıların %47,3'ü akademik, %52,7'si idari personel olarak görev yapmaktadır. Çalışma süresi incelendiğinde %52,1'inin 1-14 yıl arasında çalışma deneyimi olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %77,1'inin ilk işe başlama sürecinde veya sonrasında etik sözleşme imzalamadığı, %54,2'sinin çalıştığı birimin etik değerleri hakkında bilgilendirilmediği, %56,2'sinin çalıştıkları işyerinde cinsiyet eşitliği politikalarının uygulandığını belirttiği ve %55'inin örgütsel kültürlerinde cinsiyetle ilgili önyargıları fark etmedikleri saptanmıştır.

Tablo 1. Ölçeklerin Puan Aralıkları

	Mean±ss	Min-max
Örgütsel Etik İklimi Ölçeği	3,22±0,85	1-5
Kurallara Yönelik İklim	3,19±0,87	1-5
Davranışlara Yönelik İklim	3,26±0,97	1-5
Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği	98,60±17,41	43-125

Katılımcıların örgütsel etik iklimi boyutlarında puanların en yüksek ortalamasının 3,26 ile davranışlara yönelik iklime, en düşük ortalamasının ise 3.19 ile kurallara yönelik iklime ait olduğu görülmektedir. Örgütsel etik iklimi ölçeği ve boyutları dikkate alındığında, katılımcıların kurallara yönelik iklim ile davranışlara yönelik iklimi orta düzeyde algıladıkları saptanmıştır. Katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarının genel olarak olumlu ve yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Örgütsel Etik İklimi ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Arasındaki İlişki

	Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği	
	r	p
Örgütsel Etik İklimi Ölçeği	-,122	,023

Tablo 2'de sunulan Spearman Korelasyon Analizi sonuçlarına göre, örgütsel etik iklim ile toplumsal cinsiyet arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -0,122$, $p = 0,023$). Bu, örgütsel etik iklim ile toplumsal cinsiyetin ters yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Örgütsel Etik İklimi ve Toplumsal Cinsiyeti Etkileyen Değişkenler

	Örgütsel Etik İklimi	Toplumsal Cinsiyet
	OR (95% CI)	OR (95% CI)
Yaş		
20-40 yaş arası	1 (referans)	1 (referans)
41 ve üzeri yaş	0,024 (-0,181 - 0,229)	-0,513 (-4,379 - 3,354)
Cinsiyet		
Kadın	1 (referans)	1 (referans)
Erkek	-0,049 (-0,21 - 0,112)	-18,708 (-21,746 - -15,67)*
Eğitim Düzeyi		
≤16 yıl	1 (referans)	1 (referans)
>16 yıl	-0,124 (-0,429 - 0,182)	7,788 (2,013 - 13,562)**
Medeni Durum		
Evli	1 (referans)	1 (referans)
Bekar	0,048 (-0,13 - 0,226)	0,283 (-3,079 - 3,645)
Statü		
Akademik	1 (referans)	1 (referans)
İdari	0,041 (-0,264 - 0,347)	-1,576 (-7,342 - 4,19)
Çalışma Süresi		
1-14 yıl	1 (referans)	1 (referans)
15 ve üzeri	-0,072 (-0,273 - 0,129)	0,589 (-3,213 - 4,392)
Etik Sözleşmenin Var Olma Durumu		
Evet	1 (referans)	1 (referans)
Hayır	-0,187 (-0,397 - 0,023)	0,437 (-3,525 - 4,4)
Etik Değerlerin Paylaşılması		
Evet	1 (referans)	1 (referans)
Hayır	-0,558 (-0,737 - -0,379)*	-0,775 (-4,154 - 2,604)

Cinsiyet Eşitliği		
Politikalarının Uygulanması		
Evet	1 (referans)	1 (referans)
Hayır	-0,307 (-0,465 - -0,149)*	-2,338 (-5,328 - 0,652)
Cinsiyetle İlgili		
Önyarguların Olması		
Evet	1 (referans)	1 (referans)
Hayır	0,486 (0,331 - 0,641)*	-3,503 (-6,431 - -0,576)**

*p<0,001; p<0,05

Tablo 3'te görüldüğü gibi, örgütsel etik iklimin katılımcılar arasında etik değerlerin paylaşılması (OR: -0,558, %95 GA: -0,737 ila -0,379), cinsiyet eşitliği politikasının uygulanması (OR: -0,307, %95 GA: -0,465 ila -0,149) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyarguların fark edilmemesi (OR: 0,486, %95 GA: 0,331 ila 0,641) faktörlerinden etkilendiği saptanmıştır (p< 0,05).

Toplumsal cinsiyet algısını etkileyen faktörler arasında ise kadın cinsiyete sahip olmak (OR: -18,708, %95 GA: -21,746 ila -15,67), 16 yıldan fazla eğitilmiş olmak (OR: 17,788, %95 GA: 2,013 ila 13,562) ve örgütsel kültürde cinsiyetle ilgili önyarguları fark etmek (OR: -3,503, %95 GA: -6,431 ila -0,576) yer almaktadır (p< 0,05).

Bulgular

Yaşa, cinsiyete, eğitime, medeni duruma, statüye ve çalışma süresine göre örgütsel etik iklimde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Etik sözleşme imzalatılan ve imzalatılmayan katılımcıların örgütsel etik ikliminde anlamlı fark bulunmamakla birlikte, çalıştıkları birimde etik değerlerin paylaşılmadığı durumlarda çalışanların örgütsel etik iklim algılarının anlamlı ölçüde düşük olduğu belirlenmiştir. Kurumda cinsiyet eşitliği politikalarının uygulanmaması, etik iklimi olumsuz etkilemiş; cinsiyetle ilgili önyarguların fark edilmediği durumlarda ise örgütsel etik iklimin anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Toplumsal cinsiyetle ilgili sonuçlar; 41 yaş ve üzeri ile 20-40 yaş grubunun toplumsal cinsiyet algılarında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Erkeklerin toplumsal cinsiyet algılarının kadınlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu saptanmıştır. Eğitim süresi 16

yıl ve üzerinde olanların toplumsal cinsiyet algılarının 16 yıl ve altında olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Medeni duruma, statüye ve çalışma süresine göre toplumsal cinsiyet algısında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Etik sözleşmesinin imzalatılması veya birimin etik değerlerinin paylaşılması, toplumsal cinsiyet algısı açısından anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Cinsiyet eşitliği politikalarının uygulanmadığı durumlarda toplumsal cinsiyet algısının daha düşük olduğu gözlemlenmiş ama bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

Sonuç ve Öneriler

Cinsiyet eşitliği politikalarının uygulanmaması ve etik değerlerin paylaşılmamasının; örgütsel etik iklimi olumsuz yönde etkileyen önemli faktörlerden olduğu saptanmıştır. Erkeklerin toplumsal cinsiyet algılarının kadınlara göre anlamlı düzeyde düşük olması ve daha yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin toplumsal cinsiyet algılarının daha olumlu olması özgün bulgulardandır. Cinsiyetle ilgili önyargılar fark edilmediğinde, toplumsal cinsiyet algısının olumlu olması, önyargıların algılar üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir.

Sonuç olarak, örgütsel etik iklim ve toplumsal cinsiyet; cinsiyet eşitliği politikalarından, eğitim düzeyinden ve önyargılardan anlamlı düzeyde etkilenmektedir. Bu faktörlerin örgütsel dinamikler üzerinde kritik rol oynadığı görülmüştür.

Sonuç olarak örgütlerde cinsiyet eşitliği politikalarının güçlendirilmesi ve etik değerlerin çalışanlarla açık olarak paylaşılması gerekliliği doğmaktadır. Örgütte cinsiyet önyargılarının azaltılmasına yönelik adımlar atılması ve etik değerler, cinsiyet eşitliği ve önyargılar konularında farkındalık artırıcı politikaların uygulanması önemlidir. Karar almada kadın ve erkeklerin eşit şekilde temsil edilmesi ve yöneticilerin ekip içinde cinsiyet dengesini destekleyerek önyargısız bir tutum sergilemesi önerilmektedir.

Akademik ve idari personelin farklı gereksinimlerini göz önünde bulunduran eşitlikçi uygulamaların geliştirilmesi ve iş yükü ile görev dağılımında cinsiyet eşitliğinin sağlanması, örgütsel adalet ve dengeyi güçlendirebilecek stratejik yaklaşımlar arasında bulunmaktadır.

Kaynakça

1. Soyalm M, Karabey CN. Örgütsel etik iklim ve çalışan sesliliği davranışı arasındaki ilişki: Psikolojik güvenliğin aracı rolü. Bus Econ Res J. 2020;11(3):875–89. doi:10.20409/berj.2020.287.

2. Guerci M, Radaelli G, Siletti E, Cirella S, Shani ABR. The impact of human resource management practices and corporate sustainability on organizational ethical climates: An employee perspective. *Springer Sci Bus Media Dordrecht*. 2013;327. doi:10.1007/s10551-013-1946-1.
3. Doğan S, Kılıç S. Algılanan örgütsel etik iklim ve üretkenlik karşıtı iş davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2014;5(1):269–92.
4. Eagly AH, Karau SJ. Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychol Rev*. 2002;109(3):573–98. doi:10.1037/0033-295X.109.3.573.
5. Karakaya H. Toplumsal cinsiyet algısı, din ve kadın. *J Anal Divinity*. 2018;2(2):36–62. doi:10.46595/jad.418134.
6. Aşkun V, Erkoyuncu M. Toplumsal cinsiyet algısı ve demografik farklılıkların esenlik üzerindeki karmaşık etkisi: Türkiye örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2023;18(3):834–55. doi:10.17153/oguiibf.1283016.
7. Öztürk A, Gökdeniz İ. Örgütsel etik iklimin iş gören motivasyonuna etkisinde örgütsel özdeşleşmenin ve iş tatmininin aracı rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2023;15(2):907–24. doi:10.20491/isarder.2023.1626.
8. Yoğurtcu B, Güngör SK. Bir yükseköğretim kurumunda örgütsel gücün etik iklim ve etik liderlik ile ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2021;25(3):1151–70. doi:10.53487/ataunisobil.953033.
9. Çakıroğlu D, Başpınar NÖ. Etik liderlik davranışlarının örgüt iklimi ve örgütsel özdeşleşmeye etkisi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021;18(3):1903–27. doi:10.33437/ksusbd.873984.
10. Gençer Ö, Ülbeği İD. Etik iklimin örgütsel güvene etkisinde örgütsel desteğin aracı rolü. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2024;16(1):69–85. doi:10.20491/isarder.2024.1777.
11. Cahyadi L, Cahyadi W, Cen CC, Candrasa L, Pratama I. HR practices and corporate environmental citizenship: Mediating role of organizational ethical climate. *J Posit Sch Psychol*. 2022;6(3):17–33.
12. Arslan A, Gül H. Örgütsel etik iklimin psikolojik sahiplenmeye etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*. 2022;14(3):2013–29.
13. Vidak A, et al. Perception of organizational ethical climate by university staff and students in medicine and humanities: A cross-sectional study. Available from: (2020) 26:3437-3454. doi.org/10.1007/s11948-020-00270-w.

14. Bahar E, Köroğlu EÖ. İnsan kaynakları yetkinliklerinin kurumların örgüt içi etkileşimleri üzerine etkisinde stratejik değişim becerilerinin aracılık rolü. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi. 2020;9(5):3598–623. doi:10.15869/itobiad.787605.
15. Erdem AT. Örgütsel etik iklim algısının çalışan sesliliği davranışına etkisinde psikolojik güvenliğin aracı etkisi: Vakıf üniversitelerine yönelik bir araştırma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi. 2021;24(1):57–70. doi:10.29249/selcuksbmyd.832859.
16. Korkmazer F, Pirol M, Güneysu E. Hemşirelerin hastane etik iklim algılarının performansları üzerine etkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2020;8(1):163–70. doi:10.18506/anemon.523438.
17. Öztaş B, Kurt G, Uğurlu M. Hemşirelerin örgütsel etik iklim algısı ile brikolaj ve yenilikçilik davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi. Hacettepe Sağlık İdaresi Derg. 2021;24(1):81–92.
18. Arslan A, Gül H. Örgütsel etik ikliminin algılanan güç mesafesi üzerindeki etkisi: Hemşireler üzerinde bir araştırma. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2022;9(3):449–62. doi:10.54304/shyd.2022.04557.
19. Taner B, Elgün RF. Çalışanların etik iklim algılarının örgütsel bağlılık üzerine etkileri: İlaç sektöründe bir uygulama. 2015;24(1):99–114.
20. Barreda S, Assmann PF. Perception of gender in children's voices. J Acoust Soc Am. 2021;150(5):3949–63. doi:10.1121/10.0006785.
21. Devrim SB, Beydağ KD. Hemşirelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı ile flört şiddeti tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2022;2(2):413–23. doi:10.56061/fbujohs.1094109.
22. Çetin D, Bilir Güler S. Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde liderlik kavramını algılama biçimleri. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi. 2018;4(2):47–54.
23. Demir A. Toplumsal cinsiyet algısı ve kariyer kararsızlığı: Sinop örneği. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi. 2020;8(22):1–17. doi:10.33692/avrasyad.689224.
24. Aydemir İ. Sağlık çalışanlarının cam tavan algılarının toplumsal cinsiyet algısı ile ilişkisi. Batı Karadeniz Tıp Dergisi. 2020;4(3):167–80.
25. Özdemir H. Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: Bir alan araştırması. Asya Stud. 2019;4(10):90–107. doi:10.31455/asya.612384.

26. Aydan S, Kaya S. Hemşirelerin etik iklim algılarının örgütsel güven düzeyleri üzerindeki etkisi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*. 2018;21(2):199–216.
27. Schwepker CH. Ethical climate's relationship to job satisfaction, organizational commitment, and turnover intention in the sales force. *J Bus Res*. 2001;54(1):39–52. doi:10.1016/S0148-2963(00)00125-9.
28. Victor B, Cullen JB. A theory and measure of ethical climate in organizations. *Res Corp Soc Perform Policy*. 1987;9:51–2. doi:10.4236/jss.2015.37019.
29. Akyol İY. Küçük ve orta ölçekli işletmelerde örgütsel performansın etik iklim ve etik liderlik üzerindeki etkisi: Konya ilinde bir araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2023.
30. Trevino LK, Butterfield KD, McCabe DL. The ethical context in organizations: Influences on employee attitudes and behaviors. *Bus Ethics Q*. 1998;8(3):447–76. doi:10.1016/S1529-2096(01)03018-8.
31. Ambrose ML, Arnaud A, Schminke M. Individual moral development and ethical climate: The influence of person-organization fit on job attitudes. *J Bus Ethics*. 2008;77(3):323–33.
32. Brown ME, Treviño LK, Harrison DA. Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organ Behav Hum Decis Process*. 2005;97(2):117–34. doi:10.1016/j.obhdp.2005.03.002.
33. Altınova HH, Duyan V. Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 2013;24(2):9–22.
34. Peşkirioğlu N. 2030 Sürdürülebilir kalkınma hedefleri: Küresel verimlilik hareketine doğru. *Anahtar Dergisi*, 2016;28(355), 4-9.
35. Shin Y. Ethical leadership and employee moral voice: The mediating role of ethical climate. *J Bus Res*. 2020. doi:10.1007/s10551-015-2689-y.
36. Kaptein M. The moral entrepreneur: A new component of ethical leadership. *J Bus Ethics*. 2019. doi:10.1007/s10551-017-3641-0.
37. Çalışkan A. Örgütsel etik iklimi: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2022;8(1):34-54. doi.org/10.29131/uiibd.1118411.

AKETDER
3.ULUSLARARASI
ETİK ARAŞTIRMALARI
kongresi

www.akademideetik.com